Edouard Roditi

Türkiye Tatları

Çeviren: Sevin Okyay

ÖYKÜ

YKY

TÜRKİYE TATLARI

Edouard Roditi 1910 yılında Paris'te doğdu. Balat göçmeni, Türk asıllı tüccar Oskar Roditi'nin oğludur. Öğrenimini Fransa, İngiltere, Almanya ve ABD'de University of Chicago ve Berkeley'de sürdürdü. Şiirlerini 1928'den itibaren, James Joyce, Gertrude Stein ve Hart Crane gibi ünlü isimlerin de yazdığı sürgün dergisi *Transition*'da yayımlamaya başladı. T. S. Eliot bazı şiirlerini 1934'te *The Criterion*'a kabul etti. 1940'tan itibaren James Laughlin'in editörlüğünü yaptığı *New Directions Annuals*'ta devamlı yazıları çıktı. New Directions'ta ayrıca *Toplu Şiirleri (1928-48)*, Oscar Wilde hakkında eleştirel bir çalışması ve *The Delights of Turkey* adlı öykü kitabı çıktı. Edouard Roditi'nin *Emperor of Midnight* ve *Thrice Chosen* adı altında iki şiir kitabı ve Macellan'ın biyografisi *Magellan at the Pacific* diğer önemli yapıtları sayılabilir. Ayrıca *Dialogues in Art* başlığı altında modern heykeltıraş ve ressamlarla röportajları bulunmaktadır. Yazıları çoğunlukla Fransızcada, zaman zaman da Almancada basılmıştır. Fransızcadan, Almancadan, İspanyolcadan ve Türkçeden (*İnce Memed*'in ilk çevirmeni) çevirileri bulunmaktadır. Roditi 1992 yılında Paris'te öldü.

Sevin Okyay 1942'de İstanbul'da doğdu. Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. 1963'ten beri çevirmenlik, 1976'dan beri gazetecilik yapıyor. Özellikle sinema, caz ve spor üzerine yazıyor.
Kitapları: *İlk Romanım* (Roman, 1996); *120 Filmde Seyrialem* (Film Eleştirileri, 1996); *Çiçek Dürbünü* (Denemeler, 1998 YKY); son çevirilerinden ikisi Ted Hughes'den *İlk Dünya Hikâyeleri* (1998, YKY); Edouard Roditi'den *Türk Lokumu-Tatları, Lezzetleri* (1999, YKY).

EDOUARD RODITI

Türkiye Tatları

ÇEVİREN:
SEVİN OKYAY

ÖYKÜ

YKY

Edebiyat - 305
ISBN 975-363-909-0

Türkiye Tatları / Edouard Roditi
Özgün adı: The Delights of Turkey
Çeviren: Sevin Okyay

Kapak Tasarımı
Faruk Ulay - Nahide Dikel

1. baskı: İstanbul, Mart 1999

Baskı: Şefik Matbaası

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1998
© 1972, 1973, 1977, Edouard Roditi New Direction Corp.'un (New York),
izniyle çevirilmiş ve basılmıştır
Türkçe çevirinin tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Plaza E Blok Manolya Sokak 1. Levent 80620 İstanbul
Telefon: (0-212) 280 65 55 (pbx) Faks: (0-212) 279 59 64
http://www.ykykultur.com.tr

İÇİNDEKİLER

Önsöz
Bir Polifonik Dünya Vatandaşı: Edouard Roditi
Aydın Gün • 7

I. YEDİ TEPE ÜZERİNE KURULU ŞEHİR
Sihirli Halı • 13
Hızla ve Uzaklara Yayılan Hastalık • 22
Hayalet Popo • 34
Boulissa'nın Hac Yolculuğu • 42
Mahpus Prenses • 49

II. BOK KÖY VAKAYİNAMESİ
Kürt Hikmet'in Haremi • 57
Ahmet Hoca'yı Takdimimizdir • 62
Bornoz Haremağası Makamı Nasıl Nesilden Nesle
Geçer Hale Geldi? • 66
Napolyon Neden Başşehrinin Merkezine Dikilitaş Dikti? • 73
Ev Kadar Büyük Bok • 79

III. ŞARK EKSPRESİ

Vatansever bir Kız • 85
Sultan'ın Küçük Düşüncesizliği, ya da "Şehvetli Türk"e
Yazarı Meçhul Bir Devam • 89
Vahşi Kuzular Arasında Mazlum bir Kurt • 106
Ölüm Meleği • 111

Sonsöz
Edouard Roditi Üzerine
Selçuk Altun • 118

Önsöz

Bir Polifonik Dünya Vatandaşı: Edouard Roditi

Yanılmıyorsam 1984'ün sonbaharı idi; 20 yıl boyunca genel müdürlüğünü üstlendiğim İstanbul Sanat Vakfı'nın gerçekleştirdiği sanatsal etkinliklerde, "plastik sanatların diğer sanatlar yanında üvey evlat muamelesi gördüğü" gibi haklı eleştirilerden yola çıkarak İstanbul'da bir uluslararası plastik sanatlar bienalinin yapılabilmesi için ön çalışmaları sürdürüyorduk. Bu konuda görüşlerinden ve önerilerinden yararlanmak amacı ile birçok sanatçı ve uzmanla konuşmalar yapıyorduk. Bu arada bazı sanat topluluklarını İstanbul Festivali'ne davet etmek üzere Paris'e gitmem söz konusu idi. Yola çıkmadan birkaç gün önce rahmetli Sayın Nejat Eczacıbaşı'yla Levent'teki bürosunda konuşurken, içeriye dostum Şakir Eczacıbaşı da girdi. Konuşmalar devam ederken Şakir Bey "Aman Paris'e gidince Roditi'yi de mutlaka gör, müthiş bir adamdır, her konuda bize yararlı olabilir; çok sevineceksin O'nu tanıdığına" demiş ve bana Roditi'nin telefon numarasını vermişti.

Hakkında çok az şey biliyordum Roditi'nin: İstanbul'dan Amerika'ya göç etmiş bir Musevi ailenin çocuğu, 1910 yılında Paris'te doğmuş, öğrenimini Fransa, Almanya, İngiltere ve Amerika'da sürdürmüş, André Breton'un öncülüğünü yaptığı sürrealist akımın temsilcilerinden biri, şair, araştırmacı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan askeri Nurnberg mahkemesinde

çevirmenlik yapmış, Paris'te yaşayan, Türk sanatçı ve edebiyatçıları ile sıkı bağlar kurmuş... İlginç bir kişilik.

Doğrusu kuşku içindeydim. Ne çıkacaktı bu işin altından? Gerçekten de "her insan tüm insanlar için bir başkası"dır.

Paris'e varır varmaz, o yıllarda orada yaşayan oğlumuz Mehmet'le soluğu Roditi'de aldık. Uzakça bir semtte, İtalyan Meydanı'na yakın bir yerde oturuyordu; bu semt Uzakdoğuluların, Filipinlilerin semti imiş. Dairesine girer girmez apartmanın her yanını sarmış olan Filipinlilerden yakındı; oturduğu daire bir buçuk iki odalı, her yer tıkabasa kitap ve kataloglarla dolu idi. Roditi hiç bitmeyen bir sağanak yağmur gibi yağıyordu üstümüze, saat 20:00'yi bulmuştu, kendi eliyle yaptığı üçüncü kahveyi de içtikten sonra kafamıza büyük bir balyoz vurulmuş gibi sallana sallana dışarı çıktık.

Eskiden böyle çok yanlı, derin bilgili, natuk (güzel konuşan) bir kimseyle görüşüldüğü zaman "derya gibi adam" denirdi... Evet, Roditi insanı şaşırtan, allak bullak eden, humor ve ironi dolu bir kişiliğe sahipti. Konuşma arasında voltajı yükseltip, bazı ünlüleri de çarpıyordu: André Breton'un despotluğundan, S. Dali'nin empotansından, bir eleştirmenin Cézanne'ın sergisi için "Sarhoş Bir Helâ Bekçisinin Hezeyanları" diye başlık atmasından, Nietzsche'nin filozoftan çok büyük bir şair olmasına kadar bir çok kişiden söz etti. Bunları söylerken, çehresinde bir muzip çocuğun gülümsemesi vardı... Kendisini, İstanbul Sanat Festivali sırasında gelmek üzere İstanbul'a davet ettim. Memnuniyetle geleceğini söyledi ve kalacağı otelin, yapımında dedesinin de görev aldığı, Pera Palas olmasını rica etti.

1985 yılında bir hafta kalmak üzere geldiği İstanbul'da gördüğü ilgiden büyük mutluluk duydu. Kaldığı bir hafta boyunca şehir içinde gittiğimiz her semtte öyle şeyler anlatıyordu ki, bunca yıldır İstanbul'da yaşayan bir kişi olarak her seferinde ezilerek ayrılıyordum yanından. Kafasındaki bilgileri sırf çalım satmak için sergileyenlerden biri değildi. Star olmak, ya da çalım satmak onun için küçültücü bir şeydi. Bir sürrealist olarak akılcılığın çarkına kapılmadan yapıyordu konuşmalarını: "Mantık çoğu kez yaratıcılığın ayak bağı olur" diyordu. Ismarlama doğrulara ve kalıplara karşı büyük bir alerjisi vardı. Bir

akşam "Bugün Sovyetler Birliği'nde 300.000'i aşkın sosyolog yaşıyor, Sovyet Çıkmazında bu 300.000 *kalıpçının* büyük rolü var" diyor ve ilave ediyordu: "Paris'te de vergiye tabi 300.000 sanatçı yaşıyor. Paris'in çıkmazında da bu 300.000 *kalıpsızın* rolü var" diyerek basıyordu kahkahayı.

Tarihin kötü şakalarına değinmekten de büyük keyif alıyordu. Fatih'in İstanbul'u almasından çok önce şehirde yaşayan Müslümanların ibadeti için Bizans İmparatorunun cami yaptırdığını söylüyor ve Fatih'in İstanbul'daki birçok Ortodoks kilisesini yıktırmamasının nedenini buna bağlıyordu. Bizans'ın Ortodoks Monarşisinin Osmanlı Sarayı'nı da çok ağır biçimde etkilediğini ve Osmanlı dönemindeki her yenilikçi harekete karşı çıkışların kaynağını, bu Ortodoks Monarşisinin etkilerine bağlıyordu. Tarihi ve dünyayı etkin bir biçimde kavramanın yolunun tarihi ve yaşamı her gün yeni baştan sorgulamaktan geçtiğini ısrarla vurguluyordu. 80'li yıllarda birçok ülkede her gün biraz daha azgınlaşan kültürel popülizmin getirdiği kitlesel tahribatı kıyaslama, sorgulama, değerlendirme ve en önemlisi de eleştirme yeteneğini kaybetmiş, önüne konan her şeyi (her pisliği) büyük bir oburlukla tüketen pisboğazların çoğalmasına bağlıyordu. *Görüntü ayyaşlığı içinde salaklaşarak mutlu olmaya çalışanlara* basıyordu kalayı.

1991 yılında Mehmet kendisini tekrar ziyaret ettiğinde, sağlığının bozulmasından dem vurmuş, astımından, bacaklarındaki damarların verdiği acıdan şikayet etmiş. "Paris'in havası beni her gün biraz daha çökertiyor, Los Angeles'a gidersem belki bu acılarım biraz azalır" diyormuş. Sonra 1992'de vefat ettiğini öğrendik.

Geçen hafta, *Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık* İcra Kurulu'nda Roditi'nin bir kitabının çevirisinden söz ediliyordu. "Aa! Roditi bizim de dostumuzdu" deyince, Sayın Batur "Kitabın önsözünü yazar mısınız?" diye sordu, ben de "Memnuniyetle denerim" diye cevap verdim. Sonra kurum içinde yaptığım araştırmada Sayın Selçuk Altun'un da kitabın Türkçeye çevrilmesi için yakından ilgilendiğini öğrendim. Çevirinin içeriğini öğrenmek üzere kopyalarını alınca Edouard Rotidi'nin *Türkiye Tatları* isimli 14 hikayeden oluşan eseriyle karşılaştım ve kısmen konu özetle-

rini daha önce kendisinden dinlediğim 14 hikâyenin tamamını keyifle okudum. Hikâyelerin hemen tümü Anadolu, Bizans ve Osmanlı tütüyor, gövdesi Paris'te kafası İstanbul'da yaşayan yaman bir göçmenin sıradışı yaratısı (göçmenlik her Yahudi'nin yakıtı ve gazpedalıdır) Hikâyelerdeki zaman ve mekân boyutları bir sürrealiste yaraşan biçimde alabildiğine özgür, fantastik ve kendiliğinden. Eseri okurken satırlar arasında o humor dolu, muzip gülüşlü Yahudi çocuğu görür gibiydim. Kafka "Biz Yahudiler yaşlı doğarız" demişti. Roditi de yaşlı doğmuş, fakat genç ölmüş bir dünya vatandaşı idi; başkalarının kültüründe ortak kaynakları aramak ve bulmak Roditi'nin en güzel oyunu, en büyük keyfi idi. Elinizdeki kitabın bu oyunu oynamak ve bu keyfi duymak isteyenlere çok şeyler vereceği kuşkusuzdur.

Kendini ve yaşamı her gün yeni baştan yaratma tiryakisi olanlara...

Aydın GÜN

I

Yedi Tepe Üzerine Kurulu Bir Şehir

Sihirli Halı

Bu, denizin dalgalarının altında uçabilen bir kuş, ya da bulutların üstünde yüzen bir balık üzerine bir hikâye değil; Allahın olağanüstü ama hayli faydasız yetenekler bahşettiği bir adam, ya da asla haksız olamayacak bir budala üzerine bir hikâye de. Eğer bir mağarada yüz yıl uyuyan savaşçılar üzerine bir hikâye duymak istiyorsanız, başka kapıya, ve emin olun ki, ben size bugün ıssız bir adada, onu evine kanadında taşıyacak devasa bir kuş bulan, gemisi batmış denizcinin maceralarını anlatacak hikâyeci de değilim. Ben size basit hikâyeler anlatan basit bir adamım, ve bu hikâye de, uçmaktan bile âciz sihirli bir halı üzerine.

Yıllarca, yıllarca önce, Hazar Denizi'nin berisinde, Türkistan'ın yabanıl steplerinde yenik düşen bir Tatar hanı, kızının muzaffer Sultanımız'la –ki sahiden de büyük hükümdardı, Allah rahmet eylesin– evlenmesine rıza göstermeye mecbur bırakılmıştı. Kadınlarının olağanüstü bir özgürlüğün keyfini sürdüğü, steplerde erkekleriyle bütün gün at binip, hatta bileklerinde şahinlerle, topraklarını Pekin sarayının Mandarinleri tarafından yönetilen muazzam imparatorluktan ayıran sarp sıradağlarda ava çıktığı çekik gözlü ırkının garip zevklerine göre benzersiz güzellikte bir prensesti. Ayrıca da, her zaman için babası Han'ın gözde kızı olmuştu.

Bu talihsiz prenses, Bütün Müminlerin Hükümdarı'nın hareminde, yedi tepe üzerine kurulmuş ve hiç değilse bin yıl süreyle uygar dünyanın başşehri olarak kalması mukadder koca

İstanbul şehrimizde, başka yönlerden haset uyandıracak kaderinin meşakkatine asla alışamadı. Her gün, Topkapı Sarayı'nın kafesli penceresinde, Marmara Denizi ve Boğaziçi'nin mavi sularından Asya kıyısının tepelerine doğru bakarken, iki kıtanın öpüşmeye cesaret edemeyen iki ürkek genç âşığın dudakları gibi neredeyse birleştiğini görürdü: Ancak o vakit de bu güzel tepelerin ardında gizlenmiş sert Asya kırlarının hatıralarıyla, kırık kalbine kendi ırkının kelimeleriyle hitap eden muazzam ovaların ve yalçın dağların hatıralarıyla eziyet çekerdi. Çünkü Sultan'la evliliği, mutlu bir evlilik değildi. Çocukluğunda, efendisiyle arasında hiçbir fark yokmuş gibi gün boyu birlikte yaşayıp, at binip avlanacağı kendi ırkından delişmen bir prensin yoldaşı olmayı ummaya alışacak şekilde yetiştirildiği halde, şimdi yüzlerce başka işsiz güçsüz zevce ve odalıkla birlikte muhteşem bir haremde bütün gün somurtmak zorunda bırakılmıştı. Gecelerine gelince, Sultan, etrafında dans ederek, tıpkı hiç gururu olmayan ve Paris'in şöhretini borçlu olduğu kötü şöhretli lüks evlerinde karşılarına çıkan herkesi eğlendiren pahalı fahişeler misali onun en küçük kaprisine itaat eden Ermeni ve bedevi kızlarıyla çevrili, tıpkı bir kâfir gibi şarap içip ıstakoz yerken, o bunların çoğunu tam bir yalnızlık içinde geçirirdi.

Şimdi hüzünlü kaderiyle ilgilenmekte olduğumuz bu Tatar Prenses bir gün bu yüzden, muhteşem sürgününün meşakkatini, kendi elleriyle kendi kabilesinin geleneksel desenleri uyarınca yapılmış en güzel altın iplikli halıyı dokuyarak geçirmeye karar verdi. Doğu Anadolu'daki kendi vilayetlerimizde dokunan güzel halıların çoğu gibi namaz kıldığımızda Mekke'ye döneceğimiz yöne işaret eden mihrabı resmetmiş bir namaz halısı yerine, bu mahut halının deseni, zengin kırmızı meyveler yüklü dallarını yayan büyük bir nar ağacının bulunduğu, ağacın çevresinde çiçeklerle şifalı otların resmedildiği cennet misali bir bahçeye aitti; halının bordürü de ilk olarak İskender ül-Ekber'in ordularına refakat eden Yunan zanaatkârlar tarafından bu Sogdian ve Bactrian yürüyüşlerine getirilmiş geometrik bir desenle düşünülmekle birlikte, labirentimsi deseninde merkezi desendeki ağacın, çiçeklerin ve çalılıkların bütün renklerini tekrarlayacak şekilde kurnazca tasarlanmıştı.

Prenses yıllar boyu, bedbinliği içinde tek tesellisi olan ve sultanlarımızdan birinin haremindeki Eceler Ecesi'nin nazik ellerine hiç de uygun olmayan bu garip görevde azmetti. Halı sonunda bitirildiğinde, Sultan'ın büyük haremindeki bütün diğer hammların, onun karmaşık güzelliğinden gözü kamaştı. Ama Tatar Prenses, Peygamber'in bir kadının sahip olmasına izin verdiği küçük ruhu da kaybettiğini biliyordu. Bütün umutları, sevme ve hayal etme yeteneği, hayat ve ölümün esrarına ilişkin bütün ruhsal sezileri, hepsi halının dokunmasına gitmişti. O da uzaklardaki anayurdunu bir daha asla göremeden ölmeye hazırladı kendini. Harikulade halıyı, ölüm döşeğinden her saat seyredebileceği şekilde, kendi özel dairesinin çinili duvarına asarak Sultan'ın birçok karısı ve cariyesinin gözlerden uzak dünyasından elini eteğini çekti ve sanki son saati bir âşıkla gizli bir randevuymuşçasına, tek umudu halini alan ölümü beklemeye koyuldu. Ama orada ölmek üzere yatarken birden son gücü ve bilinci ile altın iplikli halısının bir gün, daha olumlu şartlar altında, onun umutları ile ideallerini anlayıp yerine getirebilecek ve ırkının evli kadınlarının hepsinin tadını çıkardığı, onun da şimdi özleminden eriyip bittiği türden alçakgönüllüce bağlı özgürlüğü tatmasına istekli olacak bir prensin eline geçmesini diledi.

Şimdi, bahtsız Prensesimiz'in ölümünden yüz yılı aşkın süre sonra öyle oldu ki sultanlarımızın haremi kötü günler geçirmeye başladı. Bütün müminlerin fütursuzca para harcayan bir dizi hakimi, israfları ve felaket getiren savaşlarıyla İmparatorluk hazinesini öylesine tüketmişlerdi ki, hüküm süren sultanın haremindeki karılarıyla cariyeleri çoğu kez itizalci İranlılara ya da Kapalıçarşı'nın kâfir Rum, Ermeni ya da Yahudi tüccarlarına, Saray'ın haremağalarının yardımı sayesinde hiçbir gerçek Sünni Müslümanın el sürmeyeceği birçok İmparatorluk hazinesini satmak zorunda kalıyorlardı; bu gizli saklı satışlarla haremin hanımları münzevi hayatlarının mübrem ihtiyaçları olan giysiler, sürme ve kınalar ve onlar olmaksızın sahipleri tarafından celp edilince karşısına çıkmak cesaretini gösteremeyecekleri diğer kozmetikler için gereken parayı elde edebiliyorlardı.

Bir gün altını yıllarla matlaşmış bu eski altın iplikli halı, daha önceden ölmüş bir sultanın dul annesi olan, o yakınlarda ölmüş bir valide sultanın terk edilmiş dairesindeki bir sandıkta tesadüfen keşfedildi. Kıymetli halı, anlaşılan, bir dizi sultanın hükümranlık dönemi boyunca orada unutulup kalmıştı.

Bu hiçbir işe yaramaz halının satışı ve ondan alınacak parayla son derece ihtiyaç duyulan tuvalet malzemesinin alımı, Van Gölü'nün kıyısındaki bir köyün yerlisi olan Krikor Karabetyan adlı Ermeni haremağasına emanet edildi. Bütün iyi Ermeniler gibi Krikor'un da, hayatlarını kazanmak için arada sırada onun Sultan'ın hanesindeki mevkiine güvenen birçok akrabası vardı. Bu akrabalar arasında, haremağası Krikor o gün taleplerinde şaşılacak kadar mütevazı olduğu için fiyat üzerinde hiç çekişmeden halıyı ondan yok pahasına satın alan Kevork Ekmekçiyan adlı halı tüccarı da bulunuyordu.

Kevork Ekmekçiyan işini, Kapalıçarşı'nın Nuru Osmaniye Camii avlusundan girilen bölümündeki dükkânında sürdürürdü. Birçok yabancı turist ve satıcı, hatıra eşyaları ve nadir mallar için akın akın onun dükkânına gelirdi, çünkü Kevork gençliğinde, bu kanca burunlu hükümdarın Nijni Novgorod ve Leipzig'deki, Milano'daki, Paris'teki ve Chicago'daki fuarlara yaptığı yıllık gezilerde büyük tüccarlardan biri olan amcasına refakat ettiği için, kâfirlerin yarım düzine dilini akıcı şekilde konuşurdu. Birkaç gün sonra bir Fransız antikacı da Kevork'un Kapalıçaşı'daki dükkânına bu şekilde tesadüfen geldi, altın iplikli halıyı gördü, fiyat üzerinde çekişti, Kevork'la birlikte birkaç fincan ikram kahve içti, sonunda da halıyı, başlangıçta istenenden hatırı sayılır ölçüde düşük bir miktara, ama gene de Kevork'a bolca kâr bırakarak almayı kabul etti. Fransız, halının parasını ödedi, onu kolunun altında Altın Boynuz'un öbür tarafındaki tepe üzerinde yükselen Pera Palas Oteli'ndeki odasına götürdü. O gece halı Fransızın odasından esrarengiz şekilde yok oldu. Tabii, çalındığını düşündü. Bu yüzden de ertesi sabah, otelin gene bir Fransız olan müdürüne şikâyette bulundu, çünkü o günlerde Pera Palas hâlâ, oteli inşa etmiş olan Compagnie Internationale des Wagons-Lits et des Grands Express Européens'e aitti. Ancak

ne müdüriyet ne de polisimizin Avusturyalı parmak izi uzmanları tarafından bir hırsıza ilişkin herhangi bir iz bulunabildi, Fransız satıcı birkaç gün sonra yerlisi olduğu Paris'e gitmek üzere Şark Ekspresi'ne binince mesele de orada kapandı.

Birkaç ay geçti ve bu arada Kevork Ekmekçiyan, köylülerle İran'ın dört bir yanındaki Yuruk göçebelerinin ve Muskovitlerin Türkçe konuşan eyaletlerinin mallarını sundukları Tebriz ve Isfahan'da, Şiraz, Hamadan, Meşed ve Tahran'daki büyük halı satışlarına katılmak üzere yıllık İran gezisini yaptı. Kevork o yıl akıllıca ama hayli büyük miktarda alımda bulundu ve cebinde taşıdığı bir deftere, aldığı her balyadaki her kalemin tam bir tarifini yazdı.

İstanbul'a döndüğünde aldıklarını açmaya ve şehrimizin karşısındaki Asya kıyısına, buradan Kahire'ye ve Bağdat'a seyahat ederken kâfir turistler ve peçesiz karılarına jambon ikram eden tekerlekli restoranın demiryolu için şimdi bir istasyonun inşa edilmiş olduğu Haydarpaşa'ya kadar kervan ile birbiri ardınca varan balyaları kontrol etmeye başladı. Bu halı balyaları Haydarpaşa'dan gemiyle Boğaziçi'ni geçiyor ve Altın Boynuz'un İstanbul kıyısındaki Eminönü limanına boşaltılıyordu. Bir gün Kevork birden bu balyalardan birinde, defterindeki listeler arasında bulunmayan bir Semerkant halısına rastladı, eğer doğru hatırlıyorsa, birkaç ay önce Sultan'ın sarayından aldığı ve neredeyse ânında Parisli müşteriye sattığı halının tıpı tıpına eşi. Kafası karışan Kevork şimdilik halıyı stok envanterine dahil etmeye, ama o balyayı satın aldığı Tebriz'den, hemen o gün gönderdiği ve bu sevkiyatın ambalajlanmasında bir hata olabileceğine ilişkin yazıya cevap gelmeden satışı çıkarmamaya karar verdi. Bu balyayı sayesinde Tebriz'de satın aldığı İranlı simsar, Kevork'un mektubuna hemen cevap verdi, cevabın İstanbul'a ulaşması için birkaç ay geçse de. Simsar, böylesine ender bulunur ve sıradışı bir halının varlığından tamamen habersiz olduğunu beyan ederek, eğer namuslu Müslüman evlerinde kullanılmaktan ziyade kâfirlerin ülkelerine ihraç edilmek için yapılan ve ihraç edilen bu kalitesiz fabrikasyon mallar devrinde Tebriz piyasasında

satışa böyle bir halı sunulmuş olsa kesinlikle heyecan yaratmış olacağını doğruladı. Kevork Ekmekçiyan bunun üzerine altın iplikli halıyı, zaten satmış olduğu halı olsa da yeniden satışa sunmaya karar verdi, çünkü kader onun bu satıştan hayli sıradışı kârlar elde etmesine karar vermiş gibi görünüyordu.

Halıyı gören ilk müşteri, Zürih'teki Bahnhogstrasse'de ünlü bir halı mağazasının sahibi olan bir İsviçreliydi. Gene, iki tüccar anlaşmaya varmadan, fiyat üzerinde bir miktar çekişme oldu. Altın iplikli halı daha o gece İsviçreli alıcının, bu sefer Büyük Londra Oteli'ndeki odasından, gene ilk seferki kadar esrarengiz bir şekilde yok oldu, bir hırsıza ilişkin herhangi bir iz bulunamadı.

Kevork Ekmekçiyan bir yıl kadar sonra, Samatya'daki Ermeni Kilisesi'nin yakınlarında oturan fakir bir akrabasını ziyarete gitti. Burası eski şehrin öbür ucunda, Aksaray semti ile, Fatih Sultan Mehmet şehre fırtına gibi dalmadan çok önceleri Bizans başşehrine yerleşmiş olan birçok Müslüman tüccar için yapılmış ilk cami olmakla maruf, kadim Davut Paşa Camii'nin gerisinde, Marmara Denizi'nin kıyısındaki, bir vakitler Bizans imparatorlarının limanları ile rıhtımlarının bulunduğu yerdeki, tarlalarla sebze bostanlarının yukarısında kurulu bir Ermeni mahallesidir. Kevork çoğu kez en kıymetli antika halılarını gerekli tamirleri yapsın diye bu fakir akrabaya, dayısı olan ve Erzurum bölgesinin bir yerlisi sıfatıyla eski günlerin bütün maharetine sahip bu yaşlı adama verirdi. Ancak ihtiyar uzun süredir hastaydı, tamir etmeyi kabul ettiği birkaç ender bulunur halının teslimatında gecikmeler olmuştu. Kevork bu yüzden ve aniden, yaşlı adamın azalan gücünün onun işini sürdürmesine, ona zaten emanet edilmiş görevleri tamamlayıp belki de yeni görevler kabul etmesine meydan verip vermeyeceğini kendi gözleriyle görmek için onu ziyaret etmeye karar verdi. İhtiyarı yağ lambasının altında, tertipli bir şekilde katlayıp yanına koymuş olduğu koca bir yığın halıyla çalışır bulunca şaşırdı. Şu anda da, yeğeninin daha iki üç gün önce kendisine acil tamir için gönderdiği son halı olduğunu neşeyle söylediği halıyı tamir etmekle meşguldü. Kevork, yerde oturan yaşlı adamın kucağın-

da açılmış duran, iki kez sattığı o kıymetli altın iplikli Semerkant halısını tanıyınca gözlerine inanmakta güçlük çekti.

"İyi ama, bu halıyı nerden buldun, Agop Dayı?"

"Bana daha geçen hafta yolladığını hatırlamıyor musun? Pazarda senin yanında çalışan çocuklardan biri getirdi ve hemen tamir etmemi söyledi."

"Çocukların hangisi?"

"Onu daha önce hiç görmemiştim, bana adını söylemeyi ihmal eden yeni bir çocuk, uzun boylu ve esmer, vaktiyle Erzurum pazarına mallarını satmak için gelen Türkmen göçebelerinin çekik gözlerine sahip. Ama bana açıkça onu gönderdiğini ve bugün ziyaretini beklememi söyledi. Ben de onun için işi bir an önce yapmakta acele ettim, birkaç dakika içinde de bitirecektim, onun için iyisi mi, karım bize iki fincan kahve yaparken otur da bekle."

Kevork hayretler içinde kalmıştı ama ihtiyar altın iplikli halının birazcık aşınmış olan bordürünü bastırırken oturdu bekledi. Kevork bir saat sonra halıyı Kapalıçarşı'daki dükkânına götürdü ama sonraki birkaç ay boyunca, biri gelir de onun kendi malı olduğunu iddia eder diye, ki böyle bir şey pekâlâ da olabilirdi, herhangi bir müşteriye göstermekten ihtiyatla kaçındı.

Ama bir gün yeni bir müşteri Kevork'un mağazasına girdi, oraya pazarın sayısız müşteri toplayıcılarından biri tarafından getirilmiş gibiydi, uzun boylu, siyah saçlı, çekik gözlüydü, insanın Doğu Anadolu'nun en uzak illerinde az sayıda Türkmen ya da Tatar kabilesine mensup göçebenin sırtında hâlâ görebileceği türden garip bir kaftan giymişti. Müşterinin kendisi Amerikalı uzun boylu genç bir adamdı, açık renk saçlıydı, yanağından kan damlıyordu, ama efsanevi haydutlar ve davar hırsızları üzerine anlaşılmaz filmlerinde genellikle ana tarafından bir Kızılderili prensesten geldiklerini iddia eden o Batı Amerikalıların yüksek elmacık kemiklerine ve neredeyse çekik gözlerine sahipti. Kevork Amerikalı ile onu dükkânına getiren müşteri toplayıcı arasındaki belli belirsiz benzerliği derhal fark etti ama hemen de yeni müşterisine, Amerikalıların terbiye görmemiş zevklerine genellikle hitap eden ucuz ve şatafatlı saruklardan

bir deste göstermeye koyuldu. Ancak, yirmisinden biraz fazlaymış gibi görünen bu çocuk, Türk sanatının böylesi vasat örneklerine hiç ilgi göstermedi ve özellikle Bakü ve Semerkant halıları ile piyasada gittikçe daha da seyrek bulunan bazı ender göçebe halılarının adını vererek, kendisine daha sıradışı halılar gösterilip gösterilmeyeceğini sormaya başladı. Şaşıran Kevork böyle birkaç halı seçmek için deposuna çekildi ama daha önce yardımcılarından birini, seçkin bir misafiri ağırlarken daima yapıldığı gibi, komşu kahveye iki fincan kahve söylemeye yolladı.

Kevork deposundan bir dizi ender halıyla döndüğünde, Amerikalıyı transa geçmiş gibi, esrarengiz altın iplikli halıya bakarken buldu. Fakat Kevork halıyı, pek genç, pek cahil ya da böylesine bir hazineyi takdir edip almak için pek fakir bulduğu bir müşteriye uygun saymayarak, az önce deposunda bir kenara ayırmıştı. Oysa şimdi yere, Amerikalının ayaklarının altına serilmiş olarak orada duruyordu. Kevork kendini tutamayarak bağırdı:

"Size bu halıyı kim getirdi?"

"Beni dükkânınıza getiren çocuk. Sizin gittiğiniz o arka odadan henüz iki dakika önce getirdi."

Kevork sesini çıkarmadı. Deposunda hep yalnız olduğunu açıkça hatırlıyordu. Amerikalı, Kevork'un şaşırdığını görerek ekledi:

"Şu uzun boylu, esmer, çekik gözlü çocuk, garip kostümlü, hani beni dükkânınıza getiren. Sanırım sizin adamınız."

Amerikalı yeniden halıyı seyre dalınca bir süre suskun kaldı. Sonunda haykırdı:

"Çok güzel. Bunu alacağım. *Kaç para?* Ne kadar istiyorsunuz?"

Kevork fiyatını söyledi, kabul edilemeyecek kadar pahalı bir fiyat. Amerikalı bir an tereddüt etmeksizin kıç cebinden yeşil banknotlarından bir tomar çıkardı, Kevork'un verdiği fiyatın kaç dolara geldiğini kabaca hesapladı, oracıkta ödeme yaptı, halıyı aldı ve dükkândan çıktı, satıcıya az önce verdiği yuvarlak hesap paranın üstünü alma zahmetine bile katlanmadı. Üç ay sonra Kevork Amerika'dan ona halı için teşekkür eden bir

mektup aldı: "Burada, odamın duvarında, uykuya dalmadan önce ve uyanınca onu göreceğim şekilde asılı. Hatta bir gece rüyama bile girdi, onu dokuyan güzel bir kız gördüm. Garip bir elbise giymişti ve çok hüzünlü görünüyordu. Nedense bana, doğduğumda ölmüş olduğu için hiç tanımadığım kendi Kızılderili annemin fotoğraflarını hatırlattı, hem de çok."

Hızla ve Uzaklara Yayılan Hastalık

Fatma Ana ilerlemiş yaşı nedeniyle sürekli bir bahtsızlıklar ve hastalık kreşendosu ile kendince başa çıkmaya alışkın olduğu halde, ille de bu pazar günü tahammül edebileceğinden daha fazla dertle dolmuş gibiydi. Ne vakittir sırtına, başını neredeyse dizlerine değene kadar eğen acılar musallat olmuştu. Son bir iki yıldır bacakları öylesine berelenmiş ve cerahat bağlamıştı ki, güç bela yürüyordu. Kötü kalpli komşular minik bahçesinden tek geçim kaynağını oluşturan meyve ve sebzeleri çalsınlar diye çocuklarını teşvik eder gibiydi. Onları nasıl yetiştirdiği de bir esrardı: Bahçesinde çalıştığını gören olmamıştı, ona yardım edecek kimsesi de yoktu. Hatta aşina bir ruhun görünmez halde ya da geceleri onun için bahçeyi işlediği bile kulaktan kulağa fısıldanıyordu.

Son bir iki haftada küçük tahta el arabasının tekerleği de gevşeyip duruyordu artık, bu yüzden meyve ve sebzelerden oluşan küçük yükünü, zaten onları bin zorlukla satabildiği pazarın yolunda birkaç kez eski İstanbul'un dar sokaklarının çamurlarına dökmüştü. Bir gün önce tekerleği onun için tamir etsin diye koca şehri yorgun argın boydan boya geçip oğluna gitmiş ama onu gören herkes bir bakışta cadı olduğundan şüphelenirse diye inceliksiz şahsını artık mahallelerinde göstermesini yasaklayan gelini tarafından öfkeyle karşılanmıştı. Bu sabah ise Fatma Ana kendini, her hareketini düpedüz işkenceye dönüştürecek boyutlarda bir basura tutulmuş buldu.

Gene de, birkaç malını pazarda satmak için el arabasıyla

yola koyuldu. Oraya gitmesi hiç bunca uzun sürmemişti. Belki de bunca yavaş ve dikkatli gittiği için, gevşek tekerlek onun iki saatlik yolu boyunca düşmedi. Ama kalabalık pazara vardığında, adamakıllı yüklenmiş bir eşek geri geri arabasının üstüne geldi, tekerleği savurdu ve bütün meyveleriyle sebzelerini çamura dağıttı. Kadın, koşuşturan kalabalıkta ayak altında ezilmeden mümkün olduğu kadar çok şey kurtarmaya çalışarak, sonsuz bir acıyla defalarca mallarını toplamak için eğildi. Kalabalık dükkânlar arasındaki dar yolda o trafiği tıkarken, tam bir kargaşa patlak vermiş gibiydi. Pazar polislerinden biri, kavgacı bıyıkları olan ve yüksek sesle konuşan iri yarı bir delikanlı çok geçmeden tepesine dikildi ve öfkeyle daha çabuk olsun diye ısrar etti. Çoğu ihtiyar gibi inatçı olduğu için, Fatma Ana mallarını toplayıp trafiği tıkamayı sürdürdü. Adı Raşit Onbaşı olan polis, üniformasıyla, bu zor durumunda kadına yardım edemeyecek kadar iftihar ettiğinden, orada durup ona hakaretler yağdırdı. Sonra da kolundan tutup, kendi çevik adımlarına uyması için zorladı. Her hareketiyle üzerine çöken acının işkencesi altındaki Fatma Ana bağırdı:

"Delikanlı, sen yaşa ve hastalığa hürmet etmez misin? Benimki gibi bir basurun olsa artık bu kadar çevik adımlarla yürüyemezdin."

Birden sabah boyu ona hançerler saplamış olan yeni acı kayboldu. Başını kaldırdı, genç polisin yüzünü buruşturduğunu ve besbelli büyük bir fiziki sızı içinde, tek kelime etmeden topallayarak uzaklaştığını gördü. Kötü kalpli yaşlı bir tavuk gibi gıdaklayarak, işine döndü.

Raşit Onbaşı acısını hafifletmek için dizlerini bükerek pazardan karakola kadar seke seke güçbela gitmeyi başardı. Orada, halkın gözünde polis teşkilatının itibarına halel getirecek kambur yürüyüşü yüzünden onu haşlayan üstü Ali Çavuş tarafından gürleyen bir ses tonuyla karşılandı. "Dik dur, efendi! Çabuk, marş marş!" Raşit Onbaşı alçak sesle mırıldandı: "Benim gibi bir basurun olsaydı, senin nasıl dik durup çevik çevik marş marş yapacağını görmek isterdim."

Birden kendini son derece ferahlamış hissetti, dikildi, ve bahçeden artık canı acımadan marş marşla geçti. Arkasına ba-

kınca, besbelli büyük ıstırap içinde olan ve yol boyu küfreden Ali Çavuş'un yüzünü buruşturduğunu ve topallayarak bürosuna girdiğini gördü.

O gün akşamüstüne doğru, bir haberci gelip onu acil bir iş için derhal polis merkezine çağırınca Ali Çavuş çok üzüldü. Yavaş yavaş ve büyük acıyla, eski şehrin kenar mahallelerinde bulunan pazardaki *karakol*'undan şehir merkezine kadar olan uzun yolu topallaya topallaya gitmeyi başardı. Oraya vardığında, emre cevapta bunca ağır davrandığı için bir azarla karşılandı. Ama nefesini tuttu ve hiçbir şey demedi.

Şehrin bütün karakollarının komiserleri, birkaç gün içinde Saray'dan yola çıkıp birkaç büyük İmparatorluk camiinden en uzaktakine yaptığı yıllık haccı yerine getirecek Sultan'ın şehrin sokaklarındaki debdebeli arz-ı endamı için gerekli olabilecek ihtiyati tedbirler konusunda Saray muhafızlarının bir yüzbaşısından talimat almak üzere bir araya getirilmişti. Bu gibi durumlarda Sultan'ın muazzam maiyeti çoğu kez polis marifeti gerektiren hatırı sayılır bir kalabalığı çekerdi. Bu özel durumda ise, Mihrimah Camii'ne gidene kadar birkaç saat harcayacak, Dolmabahçe Sarayı'na dönerken de bir o kadar vakit geçirecek alayın katedeceği büyük mesafe, ek tedbirleri gerekli kılıyordu. Ali Çavuş'un *karakol*'u camie hayli yakındı, bu yüzden de o ve adamları, kalabalıktan çok sayıda kişinin camie girmeye ya da Sultan ile maiyetinin hareketini aksatmaya kalkışmasını engellemekten sorumlu olacaklardı. Şimdi de, Sultan'ın kendi muhafız alayının komutanı Yüzbaşı Sabahattin, sorumlu olan çeşitli karakolların komiserlerine talimat veriyordu.

Sultan'ın Sarayı'nın Muhafız Alayı'nın Yüzbaşısı Sabahattin Bey, herhangi bir ülke ya da çağda, dikkati çekecek kadar yakışıklı bir asker sayılabilirdi. Ancak annesinin Arap atalarına, kozmetik sanatı yardımıyla tabiatın bahşettiği güzelliği vurgulama peşine düşmesine yol açan, fazladan bir kendini beğenmişlik borçluydu. Bu yüzden de çalı gibi sıkça olan kaşlarının kavisini cımbızla alarak artırıyordu; mütenasip gözlerinin beyazını baskın hale getirmek için göz kapaklarına bir sürme lekesi ekliyordu. Hep ağır parfüm sürerdi, kusursuz bir manikürü vardı ve zaten çarpıcı ölçüde atletik vücudunun mükemmel-

liğini artırmak için üniformasının altına Viyana korseleri takardı. Esrarengiz özel hayatı da saray çevrelerinde hayli tahmine yol açardı.

Birçok yabancı büyükelçinin karısının diplomatik toplantılarda hayranlıktan, nafile yere onun ayaklarının dibine serildiği söylenirdi. Resmi görevlerinde disiplin sahibi biri olarak saygı görürdü. Alışkanlıklarında kanaatkâr biri sıfatıyla hayli sofu izlenimi uyandırırdı, diğer Saray görevlilerinin çoğundan daha dindar bir Müslümandı. Ayrıca arada bir, birkaç günlüğüne yok olma huyu vardı, sonradan solgun ve tükenmiş halde Saray'a dönerdi; bu esrarengiz izinleri bir *tekke*'de, yani mistik *Bektaşi* tarikatının bir manastırında geçirdiği rivayet olunurdu, hatta bazıları daha da ileri gidip onun Mevlevi semazenleri arasında bir müptedi olduğunu ileri sürerdi.

Şimdi toplanmış olan yerel polis şeflerine talimat verirken Sabahattin Bey'in tavrı mesafeliden çok kibirliydi. Sözünü bitirince, camiin hemen civarındaki alandan sorumlu şefin özel talimat için bir adım öne çıkmasını istedi. Zavallı Ali Çavuş, ayaklarını sürüyerek öne çıktı ve hazır olda duracağına, adeta kambur durdu. Sabahattin Bey'in hassas kaşları böylesine garip biçimde disiplinsiz bir yürüyüş ve tavır karşısındaki hayretini ifade etti. Gene de özel talimatını verdi, Ali Çavuş, talimat bitince halsiz halsiz selam vermeye ve olabildiğince çevik şekilde geri dönmeye çalıştı, ama yürek parçalayıcı bir inleme ile diğer yerel polis şeflerinin grubuna katılmak için seke seke uzaklaştı. Sabahattin Bey onu geri çağırdı. "Sultan senin bölgende göründüğü gün bundan daha iyi bir gösteri yapmak zorunda kalacaksın, Çavuş. Eğer kendini toparlamazsan, senin yerine başka bir çavuş tayin etmek zorunda kalacağız."

Ali Çavuş bir şey demeye cesaret edemedi ama kendi kendine, "O subay olacak süslü tüylü horozun şu anda benimkinden daha iyi bir gösteri yapmasını görmek isterdim" diye düşündü, "benimki gibi bir acısı olaydı!"

Bir anda kendini mucizevi biçimde rahatlamış hissetti, dimdik doğruldu, çevik çevik topuklarını birbirine vurdu, hazır ola geçti, selam verdi, rahatlıkla geri döndü ve uzaklaştı, askeri tavrın mükemmel bir örneği. Ancak, geri dönmeden önce

Sabahattin Bey'in kaşlarının sanki had derecede ıstırap çekiyormuş gibi seğirdiğini ve bütün yüzünün bir cesedin yüzü gibi solduğunu görecek kadar vakti oldu.

Sabahattin Bey'in vazife anlayışı ve kendine duyduğu saygı onun toplanmış olan bu polis şeflerine şimdi çekmekte olduğu ıstırabın derecesini belli etmesine asla izin vermez. Demir gibi sert, resmi bir cenazeye katılırmışçasına, ama gene cesur ve tamamen askeri bir şahsiyet olarak, yavaş yavaş odadan dışarı çıktı. Dışarıda, bahçede, bir seyisin onun için tuttuğu atına atladı, tarifsiz işkencelerden geçen ama gene de bir siyasi cinayet girişimindeki suçortaklarının adını vermeyi reddeden bir kahraman gibi, Saray'a gitti. Ancak Saray'a vardıktan sonradır ki, Sultan'ınkinin yakınındaki kendi özel dairesinin bulunduğu bahçeden geçerken, alnı soğuk soğuk terlemiş olarak gevşedi, ve acısının cinsini yürüyüşünde gösterdi. İşte Sabahattin Bey o sırada kapı girişinde, Sultan'ın gözdesi Ayvaz'la karşılaşma bahtsızlığına uğradı.

Oğlan o gün her günkünden daha da çileden çıkartıcı bir şekilde sapkınlık içindeydi. Ayvaz halihazırdaki başarısını tamamen, onu hizmetkârlarından biri olarak Saray'a getirecek kadar budala olan Sabahattin Bey'e borçluydu. Kısa süre sonra Sultan'ın ilgisini de çekmeyi beceren Ayvaz, şimdi eski hamisine sataşmaktan hoşlanıyordu ve hatta Sultan'ın taleplerine gönüllü olarak boyun eğip onun üzerindeki her türlü iddiasından sarfınazar ettiği için onunla cilveli cilveli alay bile ediyordu.

Oğlan şimdi Yüzbaşı'nın yanı sıra kırıta kırıta yürürken, "Ne oldu, canım Sabahattin?" diye ona sataştı. "Sanki adamın biri sana, senin bana çekmekten zevk aldığın numaraları çekmiş gibi yürüyorsun! Yoksa kıskanç dostum beni hâlâ sevdiğini fark edip seni kazığa mı oturttu? Zavallı Sabahattin, şimdi bile sık sık seni düşünüyorum. Zaman zaman bir oğlana şunu bunu öğrenmesi ve geleceğini daha fazla düşünmesi için vazettiğin o saçmalıklarla insanı biraz sıksan da, artık senin kadar yakışıklı bir arkadaşım olmayacak sanırım. Eh, geleceğim hiç de fena çıkmadı değil mi, hem de senin öğrenmemi söylediklerini öğrenme zahmetine asla katlanmadığım halde. Sabahattin, canım,

benim için yaptıklarını asla unutmayacağım, biliyor musun, ve eğer bir gün yardımıma ihtiyacın olursa, senin için memnuniyetle iyi bir iki laf ederim!"

Sabahattin Bey oğlana içinden lanet etti ve Ayvaz'ın, onun şu anda çektiği acıyı çekmesini diledi. Hiç değilse böylelikle cehennemi gevezeliği sona ererdi. Birden kendini rahatlamış hissetti ve oğlanın yürek paralayan bir çığlık attığını duyunca şaşırdı. Ayvaz güçsüzce duvara yaslandı ve inledi: "O iktidarsız ve şişman ihtiyarın hâlâ bir oğlanı incitebileceğine inanır mısın? Seninle yaşadığım süre boyunca, Sabahattin, ki sen görüp göreceğim en erkek adamlardan birisin, başıma hiç bunun gibi bir şey gelmedi!" Ayvaz gözyaşlarına boğuldu ve sendeleyerek kendi dairesine gitti, orada kendini yatağa atarak bütün öğleden sonra ağlayıp inledi.

Bütün Müminlerin Halifesi, günün sonuna doğru devlet işlerinden sıkılmaya başladı, artık gevşeyip bileğinin hakkıyla kazandığı birkaç mahremiyet ânının keyfini çıkarmaya hazırdı. Onlarla daha konuşacak önemli işleri olduğu vezirlerini salonda bırakırken, bir saat içinde yeniden kendilerine katılacağını bildirdi. Oyunbaz bir ruh haliyle gözdesinin odasına girdi. Oğlan yatakta yatıyordu, yüzü bir yastığa gömülüydü, besbelli mışıl mışıl uyuyordu. Sultan parmaklarının ucuna basarak ona yaklaştı ve yavaşça kalçasını çimdikledi. Ayvaz yürek parçalayan bir çığlık kopardı: "Seni dikkatsiz ihtiyar budala! İşte beni ömür boyu mahvettin ve eğer o Yahudi doktorun durumu düzeltmezse artık ne eğlence var ne oyun! Eminim sana aynı şeyleri yapması için bol bol fırsat çıkmıştır ve dilerim bu gece seni bilmem kaçıncı kez tamir eder!"

Ayvaz Sultan'ı azarlamayı kesti, rengi soldu. Birden, artık acı çekmeyerek, ne kadar düşüncesizce konuştuğunu fark etti. Sultan gücenir de onu derhal Saray'dan kovar, bütün mücevherlerini ve diğer hazinelerini elinden alarak düşman bir dünyaya atar mıydı? Hatta Sultan, geçmişteki ıskartaya çıkartılmış diğer gözdeler gibi onun da içi sivri uçlu demir döşeli bir fıçıya konması için emir verir, sonra da fıçı rıhtıma varıp nihayetinde denize dalana kadar Boğaziçi'nin üstündeki tepelerden birinin kayalık yamaçlarından aşağı yuvarlanır mıydı? Ayvaz, yüzün-

de müthiş bir acı ifadesi olan Sultan'ın sendeleyerek ve inleyerek odadan çıkmasını gözlerken daha da bir titredi.

Sultan büyük bir ıstırap içinde vezirlerinin hâlâ onu bekledikleri salona döndü. Orada, rahmetli babasının saltanatının son günlerinde, yaşlanan ve hasta bedeni her tür tedavi bulmaz acıyla harap olurken oturduğu özellikle iyi kaplanmış taht gibi koltuğa pek usulca oturdu.

Bütün Müminlerin Halifesi bu azametli tahtta acıdan garip bir şekilde kıvranmaya başlarken pelte gibi titredi. Alnında koca ter damlaları belirdi. Tuhaf bir şekilde zayıf ve tiz çıkan bir sesle yakınında duran Baş Haremağası'nı çağırdı: "Süleyman, Süleyman, hemen Doktor Del Medigo'yu çağır!" Bol bol terleyip destek için Saray muhafızlarının en kuvvetli iki tanesine dayanan Sultan, sonra özel dairesine çekildi ve orada, muazzam yatağında tam bir ıstırap içinde bekledi. Kendi kendine acıma orjileri içinde, bütün dertlerinin eşsiz olduğuna inanmaya alışkın olduğu için, Bütün Müminlerin Halifesi kendi kendine mırıldandı: "Allah milyonlarca tebaama musallat olmuş her şeyi aşan bir acıyı benim için sakladı!"

Sultan'ın özel doktoru Del Medigo Paşa bin yıla yakın süreyle kuşaktan kuşağa doktorluk sanatını icra etmiş kadim bir İspanyol Yahudisi aileden geliyordu. Engizisyon, mümtaz üyelerini Osmanlı İmparatorluğu'na sığınma mecburiyetinde bırakana kadar, çoğu Salerno, Salamanca ve Montpellier Üniversitelerinde ders vermişti. Bunlardan biri olan Rabbi Isaac ben Alcalai, o büyük Rambam'ın, dünyanın en büyük ilahiyatçılarından biri ve aynı zamanda basurların tabiatı ve tedavisi üzerine risalesi yüzyıllar boyunca bir tıp klasiği olmuş bir doktor olan Mose Maimonides'in öğrencisi bile olmuştu. Del Medigo Paşa'nın atası sonra, daha sonra Rambam'ın risalesi üzerine bir şerh yazıp, basurların muhtemel nedenlerinden biri olarak daha çok büyücülük üzerinde ve etiolojik bir faktör olarak büyücülükten şüphelenildiğinde gerekli olacak özel tedaviler üzerinde yoğunlaşarak temayüz etti. Rabbi Isaac ben Alcalai Del Medigo böylece büyücülüğün yol açtığı basurların semptomlarını, anormal büyüklüklerini, çok aniden belirişlerini, tuhaf yeşilimsi renklerini ve neredeyse mantarımsı dokularını, vs. hatırı

sayılır ayrıntılarla tasvir etmişti... Peygamber'in Companion'larından birine Mekke'de musallat olduğu söylenen hayli efsanevi basur dahil olmak üzere tarihi örnekler verdi; bu basur, Habeşistan'ın Kara Yahudilerinden biri olan ve Mekke'de neredeyse mucizevi bir şekilde peydahlanarak hastalanmış olana, kem büyüleri çıkarmak için uygun formülün refakatinde hafifçe masaj yapılmasından ve bunun ardından da daha çok İbrani alfabesinin harflerinin sihirli niteliklerine dayanan bir tedaviden oluşan şifasını gösterdikten sonra bir daha asla görünmeyen Yahudi bir doktor tarafından geçirilmişti. Rabbi Isaac ben Alcalai Del Medigo, bu acayip efsaneyi, formüle ve bu İbrani karakterlerin yazılı olduğu ketene sarılmış bir tür şifalı otlar lapasından oluşan sonraki tedaviye ait İbrani metinlerin hayli kötü bir şekilde tahrif edilmiş olduğu kadim Arap vakayinamelerinde buldu. Gene de, yıllar süren kafa karıştırıcı sır açıklama çalışmalarının ardından, iyi Rabbi her şeyi çözdü. Sonra bir gün, onu çok memnun eden bir şey oldu ve, arada bir ihtiyatlı bir doktoru nedeninin fiziksel bir rahatsızlık değil de büyücülük olduğu yolunda şüphelere salan cinsten bir basurun musallat olduğu ender hastalardan biri tarafından ziyaret edildi. Rabbi Isaac ben Alcalai Del Medigo formülünü denemek için bu fırsatın çıkmasına çok sevindi. Tedavi etkili olunca da büyük bir memnuniyet duydu. Sonra risalesinde, ileriki nesiller faydalansın diye, ender bilgisini aktardı.

İlerki kuşaklar Rabbi'nin ilmini pek takdirle karşılamadı, hele bizim artan aydınlanma çağımızda. Aslında, risalenin sadece bir kopyasının kaldığı biliniyordu, Rabbi Isaac ben Alcalai Del Medigo'nun da vaktiyle ders verdiği Montpellier Üniversitesi Kütüphanesi'nde. Herhangi bir tıp bilgini ya da Ortaçağ Sami edebiyatı öğrencisi de bu el yazmasını, tıp literatürünün bir tuhaf eseri olarak eleştirel bir edisyona değer bulmamıştı hiç. Konstantinopolis'ten genç bir İspanyol Yahudisi öğrenci, Nissim Del Medigo, Fransa Kralı Louis-Philippe'in hükümdarlığı sırasında modern tıp biliminin ampirik disiplinlerinde talimat almak üzere beklenmedik bir şekilde ortaya çıktığında en az iki yüzyıldır tek bir okuyucusu olmaksızın Montpellier Üniversitesi'nde durup durdu. Genç adam İbranice okuyabiliyor-

du ve hem büyük bilgin Victor Cousin'in hayranı, hem de, Romantizm kokan ortaçağ fikirlerine rağmen kendisi de bir tür amatör Ortaçağcı olan Kütüphane Şefi bir gün Nissim Del Medigo'dan, Üniversite'nin Ortaçağ İbrani el yazmaları koleksiyonunun kataloğunu çıkarmada ona yardımcı olmasını istedi. Nissim Del Medigo bu çoktan unutulmuş ciltler arasında kendi atasının aslında hayli efsanevi olan eserinin bilinen tek kopyasını bulunca çok şaşırdı. Büyük bir zorlukla ve biraz septisizmle okudu. Daha sonra, tıp derecesini edinmesinin ardından, memkleketi Konstantinopolis'e döndü ve Osmanlı başkentinin önde gelen doktoru olarak ve hatta on yıl içinde Sultan'a, Bütün Müminlerin Halifesi'nin ta kendisine özel doktor olarak da başarılı bir meslek hayatı sürdürdü.

Garip bir dindarlık yakasını bırakmayınca, zaman ve kendi talihi müsait olur olmaz, garip atasının risalesini unutulmuşluktan kurtarmak için bir şeyler yapmaya karar vermişti. Del Medigo Paşa bu nedenle kısa süre önce ortaçağ İbrani edebiyatı sahasında bir uzmanı, masrafı kendisine ait olmak üzere Montpellier el yazmasını kopya etmek ve kendisinin de bir doktor olarak tıbbi bir görüş açısını yansıtan gözlemlerle önsözünü yazacağı eleştirel bir edisyonunu baskıya hazırlamak üzere görevlendirmişti.

İbrani bilginin bu kitaba ilişkin el yazması Fransa'dan daha o sabah gelmişti ve Del Medigo Paşa da biraz eğlenerek tam onu okumaktaydı ki bir haberci gelerek onu derhal Saray'a çağırdı. Aslında, az önce Rabbi Isaac ben Alcalai Del Medigo'nun, teşhis ve tedavi ayrıcalığına sahip olduğu sihir etiolojili tek basur hakkındaki dikkatli tasvirini okumayı az önce bitirmişti. Rabbi, hasta için ölümcül olacağından, basuru ameliyat etmekten kaçındığını açıklamıştı. Ama aynı zamanda, hastasına bu basurun başkasına gitmesini dileme tavsiyesinde bulunmaktan da kaçınmıştı, çünkü bu ahlakdışı, Hipokrat Yemini'nin ima ettiği etiğe aykırı bir tavsiye olurdu. Buna karşılık, başlangıçta basurdan mustarip olan kişiye gaddarca büyücülük uygulamalarının bir sonucu olarak musallat edildiği için, basuru beyaz büyü vasıtasıyla, kara büyüyle uğraşarak ondan mustarip olan kişiler zincirini başlatan şahsa yeniden musallat etmekte tered-

düt etmemişti. Rabbi biliyordu ki, şeytani hastalık aynı günün gece yarısında bu ilk mustarip olan kişiye, ister erkek, ister kadın, kim olursa olsun, yeniden musallat olacak ve o da basurdan hemen ölecekti.

Haberci aceleyle gelip onu Saray'a çağırdığında Del Medigo Paşa el yazmasının bu pasajını okuyordu. Doktor daha sonra Bütün Müminlerin Halifesi'nin bedeninde, tam da atasının risalesinde tasvir edilen hastalığı teşhis edince gözlerine inanamadı. Basurlar üzerine modern literatürün hiçbir yerinde böylesine muazzam boyutta, böylesine garip renk ve dokuda bir basurun tasvir edildiğini görmemişti. Ameliyat etmek büyük sorunlara yol açabilirdi, özellikle de Sultan'a hastane ya da klinikteki herhangi bir ölümlü muamelesi edilemeyeceği için. Del Medigo Paşa, ne kadar işe yararsa yarasın, mümtaz atasının tedavisini denemeye karar verdi. Ancak, Sultan'ın acısını geçici olarak azaltmak için, kendisine evine gidip el yazmasını alacak, ayrıntılı olarak inceleyecek ve sihirli lapa için gereken malzemeyi temin edecek zaman kazandırsın diye, uyuşturucu bir merhem sürdü.

Bir buçuk saat sonra Del Medigo Paşa Saray'a dönmüştü. Lapanın şifalı otlarını temin etmiş, İbranice metni kendi el yazısıyla temiz keten üzerine yazmıştı ve bu modası geçmiş şifanın etkisini denemeye hazırdı. Uyuşturucu merhemin birazcık etkisi olmakla birlikte, Sultan hâlâ çok acı çekiyordu. Del Medigo Paşa hastasına denemeye niyetlendiği tedavinin türünü anlattı.

"İnansanız da, inanmasanız da, *Votre Altesse Impériale*, bu hastalık zaten onu çekmekte olan ve ondan sadece bir başka muhtemel kurbana geçmesini dilemek suretiyle kurtulacak birinin dileğiyle ortaya çıkmış bir lanet olabilir. Tabii ben de size onu rastgele birine dilek yoluyla aktarmanızı tavsiye edebilirim, ama bu kadar rahatsız edici bir hastalığın tebaanızın birinden diğerine geçerek günde belki bir düzinesine rahatsızlık vermesi zararlı olabilir. Neyse ki, sadece benim bildiğim başka bir şifa yolu var. Başka herhangi bir doktorun aklı çelinerek yapacağı gibi ben de sizi ameliyat edebilirdim ama bu sizin için ânında ölümcül sonuç doğurur. Şimdi niyetim, *Votre Altesse Impériale*, ulu şahsınıza benim ırkımdan bir doktorun vaktiyle

Peygamber'in aynı hastalıktan mustarip Companion'larından birine uyguladığı tedaviyi uygulamak. Eğer sihirli tedavi işe yararsa, hastalığınız bir anda ortadan kaybolacak, bugün ilk musallat olduğu kişide derhal yeniden ortaya çıkması da mukadder. İster erkek, ister kadın, kim olursa olsun bu bahtsız kişi, geceleyin bundan ölecek. *Votre Altesse Impériale* hastalık kendisine günün bunca ileri bir saatinde musallat olduğu için gerçekten de şanslı! Eğer benim haberim olmadan sabah yakalansaydınız ve başka birine aktarılmasını dileyerek kendinize şifa verseydiniz ve sonra da ben bu saatte onu başka bir hastada teşhis etmek üzere çağırılmış olsaydım, bu tedaviyi uygulamak suretiyle onu bilmeden *Votre Altesse Impériale*'e geri gönderecektim ve böylece de milli bir matemin dolaysız sebebi olacaktım. Bu durumda, önümüzdeki üç buçuk saat içinde –saat sekiz buçuk olmuş bile– ölecek olan bahtsızı düşündükçe titriyorum."

Del Medigo Paşa mümtaz atasının risalesinde bulduğu reçeteyi uyarladı. Yahudi doktor parmağını hastalıklı alana uygulayıp sihirli lapayı da sürmeden önce üzerine bir merhem yayarken, Bütün Müminlerin Halifesi, yatağında dört ayak üzerinde ve anadan doğma çıplak halde, onun önünde durdu. Merhem sayesinde, lapa hastalıklı alana yapıştı. Sultan birden acı duymamaya başladı. Lapa düştü, hastalığın da yok olduğu ortaya çıktı.

Rahatlamış ama çektiği acıdan hâlâ zayıf halde Sultan, güvendiği doktoruyla şakalaşırken ancak güçsüzce gülümseyebildi. "Bu Yahudiler, Del Medigo Paşa, parmaklarını her yere sokuyor! Ama siz bir doktordan ilerisiniz, siz gerçek bir sihirbazsınız!" Sonra Saray Muhafızlarının Yüzbaşısı Sabahattin Bey çağırıldı ve Sultan tarafından ona Konstantinopolis'teki bütün Yahudi yetimhanelerine, hastanelerine ve hastalar, yaşlılar, yoksullara mahsus bütün yurtlara oyuncak ve şekerleme ve avuntu dağıtması talimatı verildi. Sabahattin Bey kendi dairesine dönünce ağlayan bir Ayvaz'ın onu beklediğini gördü. Sultan oğlana çoktan, hizmetine artık ihtiyaç duyulmadığını ve bundan sonra başının çaresine bakması gerektiğini söylemişti. Ama Sabahattin Bey böylesine huysuz ve şımarık bir sabık Sultan

gözdesinin hizmetlerine artık kendisinin de ihtiyaç duymayacağını bilecek kadar akıllıydı. Ayvaz pılısını pırtısını toplayıp, ayin ve merasim kurallarını ve doktrinlerini öğrenene kadar bir çömez olarak hizmet vermek üzere palas pandıras Anadolu'daki semazenlerin uzak bir *tekke*'sine gönderildi.

Ertesi akşam geç saatlerde, Fatma Ana'nın komşuları meraklanmaya başladı. İhtiyar kadının, âdeti olduğu üzere, izbesinden çıktığı görülmemişti. Bir önceki gece haykırdığını duymuşlardı ama uykusunda çoğu kez haykırırdı, onun için de bu gürültüye her zamankinden fazla ilgi göstermemişlerdi. Gene de, orada olup olmadığını anlamak için çocuklardan birini bu izbeye gönderdiler. Çocuk adeta huşu içinde geri döndü: İhtiyar kadın, sefil yatağında ölü halde yatıyor gibi görünüyordu. Mahallenin cadalozları cesedi cenaze için yıkarken, gerçekten şeytani doku ve tonda, azman bir basur bularak dehşete kapıldılar. Bunun yalnızca büyücülükle, aslında Fatma Ana'nın uzun süredir aşina ruhu, bahçıvanı ve sevgilisi olan kötü *cin* ile hayvani ilişkisi sonucu ortaya çıkabileceğini de hemen anladılar.

Hayalet Popo

Batı dünyasının bütün gelip geçici hevesleri ve modalarına duyulan ölçüsüz bir tutku, ne vakittir pek azı kendi medeniyetimizin geleneksel âdet ve usulleri ile yetinen aristokratlarımızın zaaflarından biri olagelmiştir. İşte onlarca yıl önce, yıllarını yabancı başşehirlerdeki büyükelçiliklerimizde diplomat olarak geçiren bir Murad Bey, yaşlılığında Boğaziçi'ndeki muhteşem bir *yalı*'ya, ya da kıyıdaki villaya çekilmiş ve burada daha yakın dostlarını, Paris, Viyana ve Münih gibi egzotik başşehirlerdeki hayata dair bilgisini ortaya koyan bir şekilde eğlendirerek onların gözünü kamaştırmaya girişmişti. Başka lüks şeyler arasında, yıllarını geçirdiği Münih'ten, bir Bavyera Kralı'nın bir vakitler sarayındaki en mutena güzellerin portrelerini ısmarlayarak meydana getirdiği koleksiyonla çok ortak noktası olan bir yağlıboya tablolar galerisi de getirmişti. Ancak Murat Bey'in koleksiyonu, metresi olan Avrupalı hanımefendilerin yüz hatlarını ortaya koyacağına, sadece kalçalarını teşhir ediyordu. İnsan böyle bir güzeller galerisinde La Paiva'nın ve Batı dünyasının diğer meşhur koketlerinin popolarının daha gerçekçi portrelerine hayran kalabilir ve Murad Bey sipariş ettiği portreler için metreslerinin özellikle bu yanını seçişini, söz konusu hanımefendilerin bahtlarını, tıpkı bir aysbergin suyun üzerindeki daha önemsiz olan görünür kısmı gibi, en erdemli kadının bile sokaklarda yüzü açık dolaştığı Batı ülkelerinde âdet olduğu üzere, genelde halka gösterilen diğer taraflarına

değil, Allah'ın onlara belden aşağı bahşettiği bu cazibelere borçlu olduklarında ısrar ederek açıklardı.

Murad Bey'in sadece en yakın dostlarına iftiharla sergilediği ama boş vaktinin çoğunu Avrupa'nın büyük başkentlerinde bir diplomat ve *bon vivant* olarak kendi şanlı geçmişi üzerinde düşünceye dalarak geçirdiği galerisinde böyle otuz beş portre vardı.

Bir gün Murad Bey sabah kahvesini Güzeller Galerisi'nde, âdeti olduğu üzere tek başına içerken, şöminenin üstündeki panoda, şimdiye kadar daima yurtdışında geçirdiği yılların daha az kişisel bir hatırasının, aslında Flaman okulunun bir çiçek natürmortunun bulunduğu yerdeki şeref köşesinde, otuz altıncı bir poponun teşhir edildiğini birden görerek şaşırdı. Üstelik bu yeni popo hem hatırı sayılır bir güzelliğe sahipti, hem de Murad Bey'in zihninde hiçbir hatıra uyandırmamakla birlikte, artık hissetmeye alışkın olmadığı türden yakıcı bir arzu uyandırıyordu.

Murad Bey esrarengiz portreye yaklaşarak onu daha dikkatle incelemeye koyuldu. Flaman çiçek natürmortu ile tıpatıp aynı boyuttaydı, hatta, orada asılı dururken, aynı oyma ve altın yaldızlı antika çerçeveye takılmış gibi görünüyordu. Bir eşek şakasının kurbanı olarak kendini kepaze etmekten çekinen Murad Bey şimdilik bu esrarengiz yeni poponun menşei konusunda soruşturma yapmaktansa, içlerinden birinin, arkadaşlarının ona oynadığı bir oyun olduğundan şüphelendiği bu işte yardakçılık edip etmediklerini anlamak için hizmetkârlarının tepkilerini dikkatle gözlemeye karar verdi. Yarım saat sonra, hep Murad Bey'in kahvesini getiren kâhya, üzerinde boş fincanın durduğu tepsiyi almak için yeniden odaya girdi; Murad Bey ona gün için çeşitli emirler verirken esrarengiz portreye dönük halde en azından beş dakika ayakta durduğu halde, adamın yüzünde odanın dekorasyonundaki bir değişikliği fark ettiği yolunda hiçbir ifade belirmedi. Hatta sanki yüzü yıllardır şöminenin üzerinde asılı Flaman çiçek natürmortuna dönükmüş gibi durdu orada. Murad Bey büsbütün hayretler içinde kaldı ve sonra da günün büyük kısmını kendi özel galerisinde, içeri girip çıkan herkesin tepkisini kollayarak geçirdi. Hizmetkârların-

dan hiçbiri, sair yönden olaysız sayılacak bu gün boyunca odanın möblesindeki değişikliğin farkında olduğunu belli etmedi.

O gün akşamüstüne doğru, Murad Bey'in yakın cümbüş arkadaşlarından biri, onun gibi emekli bir diplomat olan, Münih'teki Türk Büyükelçiliği'nde yıllarca kalan ve hatta bir sanatçıya esin veren doğal güzellerin değil de daha çok sanatın erbabı olduğu için zaman zaman ona bu portreleri sipariş edeceği ressamların seçimi konusunda tavsiyelerde bulunan Reşat Bey, onun ziyaretine geldi. Galeride birlikte kahve içip eski günlerden konuşurken, portrelerin her biri ona Batı Avrupa'daki ortak geçmişlerinden bir macerayı hatırlatan Reşat Bey, her zaman olduğu gibi hepsini inceledi ama, esrarengiz yeni popoyla hiç ilgilenmeyerek onun önünden tıpkı hep orada asılı duran Flaman çiçek natürmortu hâlâ çerçevesinin içinde duruyormuş gibi geçti. Reşat Bey ona çiçek natürmortundaki lalelerden birinin petallerinin iyi bir restoratörün ilgisini gerektirdiğini de belirtince, Murad Bey iyiden iyiye hayretlere düştü. Anlaşılan Reşat Bey orada hâlâ Flaman sanatının mahut çiçek natürmortunu görmekteydi.

Ertesi sabah Murad Bey her zamankinden biraz daha erken uyanıp kâhyasına kahvesini galeriye getirmesini emrettiğinde, orada şimdi her zamanki gibi sadece otuz beş portreyi ve bir gün önce yerinde değilmiş gibi görünen ama Reşat Bey'in gene de görebildiği Flaman çiçek natürmortunu görerek büsbütün şaşırdı. Gene gün boyunca, Murad'ın hizmetkârlarının davranışında hiçbir şey, sıradışı bir şeyin farkında olduklarını ortaya vurur mahiyette görünmedi. Bu durum aylarca devam etti: Bazen otuz altıncı popo galerideki şöminenin üzerinde, besbelli sadece Murad Bey'e görünerek, asılı olurdu ama bazen de orada sadece Flaman çiçek natürmortunu görürdü. Otuz altıncı poponun bir nebze kaprisli bu özel zuhur edişlerinin de belirgin bir nedeni yok gibiydi. Kendi geçici heveslerine göre geliyor ve gidiyordu, gelişiyle gidişinin zavallı Murad Bey'in hayatındaki ruh halleri ya da olaylarla hiçbir ilişkisi yoktu. Murad Bey yavaş yavaş uykusuzluk çekmeye başladı. Gecenin yarı vakti birden uyanır, galerisinde esrarengiz poponun mu, yoksa Flaman çiçek natürmortunun mu asılı olduğunu merak ederdi.

Kendi hane halkının şüphesini celp etmemek için odasından ayaklarının ucuna basarak çıkar, orada ne bulacağını görmek için galeriye girerdi. Hatta istatistik, matematik ve ihtimal hesaplarına da merak sardı, çoğu kez Popo ya da Flaman çiçek natürmortunun muhtemel zuhuru üzerine gizlice bahse girerdi. Çoğu kez olduğu gibi bahsi kaybederse, şerefli bir adam olarak görevini yerine getirir ve kaybettiği miktarı hemen ertesi gün bir dini kuruma, genellikle Çar'a karşı yürütülen feci Kafkasya seferberliğimizde öldürülmüş askerlerin dulları için bir yurda verirdi. Böylelikle Murad Bey yavaş yavaş bir hayırsever olarak hatırı sayılır bir isim yaptı.

Derken, bir yıl sonra eski dostu ve meslekdaşına galeride geçmişi tartışıp birlikte kahve içtikleri sayısız ziyaretlerinden birini yapan Reşat Bey, bu ziyaret sırasında bir öğleden sonra tesadüfen, Karaköy ve Tophane rıhtımlarında bahriyeliler ile diğer avam takımının gittiği kötü şöhretli kahvelerden bütün başkente o yakınlarda yayılmış bir dedikoduyu nakletti. Bu rivayete göre, Tophane'deki bir kahve yeni bir dansçıyla, olağanüstü güzellikteki poposu şimdiden derhal popüler hale gelip bütün şehirde söylenmeye başlanan aşk şarkılarının ilham kaynağı olmuş Anadolulu bir Rumla anlaşmıştı. Hikâyenin asıl ilginç noktası ise, İzmir'in gerisindeki dağ köylerinden gelme, Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamındaki en güzel popo bahşedilmiş diye nam salmış bu popüler *çiftetelli* dansçısının kız değil oğlan olmasıydı. Kadın poposunun güzelliği alanında uluslararası bir uzman olarak tanınan Murad Bey, tamamen saçmalık, devrin ahlaki çöküşünün bir işareti ve belki de Arap Suriye'nin köylerinden kalkıp hepsi haddinden fazla kalabalık başkentte iş aramaya gelen evlenmemiş erkeklerin kitlesel göçünün bir sonucu olarak, işçi sınıfı arasında pederastinin talihsiz yayılışının bir kanıtı olarak reddettiği bu rivayete, hararetle karşı çıktı. Arap ülkelerinde ne kadar sık rastlanırsa rastlansın, böylesi kötülükler Murad Bey'in fikrine göre, aslında Türk hayat tarzına tamamen yabancıydı.

Murad Bey'in de, Reşat Bey'in de bir oğlan poposuyla ilgilendikleri hiç bilinmiyordu ama yine de hummalı bir tartışma konusuydu. Murad Bey, Reşat Bey'in naklettiği rivayette muh-

temel bir hakikat payı olabileceğini inkârda inat gösterirken; öte yandan, Reşat Bey de, ateş olmayan yerden duman çıkmayacağını, şimdiden böylesine yayılmış popüler bir rivayetin mutlaka birtakım olgular üzerine kurulmuş olduğunu savunuyordu. Sonunda hemen o gece konuyu kendileri soruşturmak için gitmeye karar verdiler. Reşat Bey'in at arabası ile arabacısı, öğleden sonra ziyaretinin ardından onu şehre, Pera Palas Oteli yakınlarındaki Tepebaşı tepelerinden Altın Boynuz'a bakan, oturduğu lüks *garsoniyer*'e götürmek üzere hâlâ Murad Bey'in *yalı*'sının kapısında beklemekteydi. İkisi birlikte şehre indiler, Abdullah'ın dünya çapında meşhur lokantasında rahat rahat yemek yediler, sonra da şehrin merkezine, daha kötü şöhretli Karaköy ve Tophane semtlerine doğru yollarına devam ettiler.

Aradıkları kahveyi bulmak zor olmadı: Arabacılarının yol sorduğu ilk bahriyeli onlara nasıl ulaşacakları konusunda talimat verebildi. Hayli büyük bir tesisti, umduklarından biraz daha temiz ve edepliydi, toplumun her kesiminden adamla doluydu, ama çoğunluğu, bahriyeliler ve hiçbiri pek güvenilir olmayan rıhtım tipleri oluşturuyordu. Salonun arka tarafında, onlar odaya girerken boş olan küçük bir sahne vardı. Kahvenin Ermeni sahibi, seçkin misafirlerle karşı karşıya olduğunu hissederek, Murad Bey ile Reşat Bey'i, kalabalıktan uzağa konmuş, ama aynı zamanda da sahnenin mükemmel bir manzarasını sunacak şekilde yerleştirilmiş bir tür şeref masasına götürdü. Kendilerini bir cömertlik gösterisi yapmak zorunda hisseden Murad Bey ile Reşat Bey, daha saygıdeğer bir müessesenin ıskartaya çıkarılmış şişesi içine gizlenmiş berbat bir karışımın servis edileceğinden kesinlikle emin, şampanya ısmarladılar; birkaç dakika sonra ise kendilerine hayli uygun şekilde donduruluş olağanüstü iyi bir bağbozumu yılının mükemmel Geissler Frères'inin servis yapıldığını görerek pek memnun kaldılar.

Murad Bey, Türkiye'de Reşat Bey'in ona şimdi başkentte cari olduğunu bildirdiği cinsten anormal ihtirasların yabancı tabiatını destekler mahiyette, kalabalığın içinde Sultan'ın ordusunun burada bile üniformayla arz-ı endam etme cesaretini gösteren çok sayıda ve besbelli Arap subaylarının mevcudiyeti-

ne işaret edebilince memnun oldu. Mükemmel bir Fransızcayla *"Triste époque!"* diye içini çekti.

Bir süre sonra salon dolunca eğlence, önce sazını çalan ve çok alkışlanan popüler baladlar söyleyen Anadolulu bir halk şarkıcısı ile başladı. Sonra sahneye fevkalade ama garip bir şekilde güzel, Murad Bey ya da Reşat Bey'in görüp görecekleri her kadından çok daha dişi, ve her hareketi bir kadınınkinin sevimli bir parodisini ya da enfes bir taklidini andıran bir yaratık çıktı. Bu yaratık dans ederken kalçaları, kolları ve omuzları öyle bir zarafet ve şehvetle oynuyordu ki, salondaki her adam mest oldu. Arap subaylar utanmadan coşkuyla alkışladı, çok geçmeden gümüş ve altın paralar sağanak halinde sahneye dansçının etrafına düşüyordu, bu arada, bir ara yaratık, sırtı dinleyicilere dönük başını döşemeye değene kadar yavaş yavaş eğmeyi sürdürürken alnına bir bardak su kondu, yaratık onun bir damlasını bile dökmeden eğilmeyi sürdürdü. Bu az bulunur numara, çılgınca alkışlarla karşılandı. Alkış sırasında yaratık, kadınların giydiğine benzeyen ipek Türk şalvarını birden indirdi ve omuzlarla aynı ritme uygun titreşen bir çift meftun edici kalçayı ortaya koydu; aynı zamanda suni dolgularını çekip atarak göğüslerini de çıplattı ve birden dönerek seyircilere gerçek cinsiyetini gösterdi, bir oğlan.

Murad Bey birkaç saniye için özel portre galerisindeki esrarengiz otuz altıncı poponun orijinalini tanıyabilmişti. Öyle bir şok geçirdi ki, bayıldı. *Iphigenia in Tauris*'teki kadar dramatik olan bu garip tanıma sahnesinin ayrıntılarından hiç mi hiç haberdar olmayan Reşat Bey, arkadaşının duygulanmasını, biraz da şaşırarak, ilk görüşte aşk olayına bağladı. Ama hemen bir doktor çağırdı, doktor sülük konmasını ve hastanın birkaç gün istirahat etmesini tavsiye etti, Murad Bey bu günleri yeniden tedavi gerekirse doktoruna daha yakın olabilmek için dostunun şehirdeki *garsoniyer*'inde geçirdi.

Bu nekahet günlerinde Murad Bey tuhaf bir suskunluk içindeydi, gerçekten incelikli bir adam olan dostu, hastanın ani baygınlığına ilişkin herhangi bir imada bulunmaktan kaçınmaya özen gösterdi. Ancak üçüncü gün Murad Bey zihin karışıklığına daha fazla dayanamadı ve kulaklarına inanmakta güçlük çeken

dostuna sırrını açtı. Sonra birlikte arabayla Murad Bey'in Boğaziçi kıyısındaki *yalı*'sına gittiler. Orada galeride, ikisi de yıllardır orada asılı durduğu gibi asılı duran kabahatli Flaman çiçek natürmortunu inceledi. Reşat Bey eski dostunun vehim kurbanı olduğundan kuşkulanmaya başladı ve incelik gösterdi, ikisi oturup kahve içerek, sırtları çiçek natürmortuna dönük, galerinin penceresinden Boğaziçi manzarasının tadını çıkarırken, ufuktaki savaşa ilişkin bazı son ve tedirgin edici söylentiler üzerine yorumda bulundu. Birden Reşat Bey şömine rafının üstündeki saatin kaç olduğuna bakmak için döndü. Soluğu kesildi: Çiçek natürmortu, sırtları ona dönük otururlarken gerçekten de, Reşat Bey'in birkaç gece önce Tophane'deki kahvede birlikte gördükleri popo olarak derhal tanıdığı otuz altıncı poponun bir portresine dönüşmüştü. Arkadaşının soluğunu tuttuğunu duyan Murad Bey de döndü, otuzaltıncı popoyu gördü ve tekrar bayıldı.

Birkaç gün sonra iki arkadaş bütün bu esrarengiz işi birlikte soruşturmaya karar verdiler. Önce, dansçı oğlanı sorguya çekmek için Tophane'deki kahveye döndüler. Adı Spiridion Stavropulos olan oğlanın Murad Bey'in Avrupa'nın sayılı güzellerinin portrelerinden oluşan galerisini pek iyi bilinen Arnavut arabacısı tarafından Boğaziçi'nin kıyısındaki *yalı*'ya getirildiği anlaşıldı. Arabacı oğlana, geceyi geçirdiği bu aristokrat evin bazı hazinelerini, bu arada Avrupalı güzellerin meşhur portreler galerisini gösterme cüretinde bulunmuştu. Spiridion hemen bir gün kendi portresini de bu mümtaz koleksiyona eklenmiş olarak görme şeklindeki korkunç ve saçma hırsa tutkuyla kapılmıştı. Birkaç ay sonra *yalı*'nın biraz insan kaçkınlığı derecesinde kendi köşesine çekilmiş sahibiyle tanışıp bu portrenin galeriye eklenmesini ısmarlatmayı başaramayınca, Spiridion ona bir aşk filtresi hazırlayan Anadolulu bir büyücüye danışmış ve arabacıdan galeride bir popoyu temsil etmeyen tek resmin, yani Flaman çiçek natürmortunun arkasına bu büyüyü asmasını istemişti. O günden itibaren esrarengiz otuz altıncı poponun zuhuru başlamıştı, ancak insan bedeninin bu belirli bölümünün erbabına görünüyordu, yani galeriye pek ender giren arabacıya, Murad Bey'e ve Tophane ziyaretlerinden sonra bu kültün geç kalmış bir müridi haline gelen Reşat Bey'e.

Oğlanın itirafından pek hoşlanan Murad Bey kendini onun dileğini yerine getirmek zorunda hissetti. Meşhur Parisli ressam Henner, diğer meşhur güzellerin resimlerini yaptığı gibi oğlanın portresini de yapmak üzere hemen İstanbul'a çağrıldı. Ondan sonra Murad Bey'in galerisinde hep otuz altı portre oldu, Flaman çiçek natürmortu artık arabacının odasına sürgün edilmişti ve orada arada bir, galeride asılı Henner şaheserinin bir kopyası olarak arada bir zuhur etmeye devam etti.

Boulissa'nın Hac Yolculuğu

Seksenindeki Boulissa de Tazartis, yaşlı hanımefendinin daha Batılılaşmış torunu Kalonymos (Shemtov) Tazartis'in kayıtsız Paris tavrıyla söyleyeceği gibi, Majesteleri Sultan *"de toutes les Turquies"*ye kuşaklar boyunca bankerlik etmiş güçlü Roman-Yahudi Tazartis ailesinin duluydu. Yıllar var ki, sessizce muazzam ahşap *konak*'ında, Hasköy'de, Altın Boynuz kıyısının üstündeki bir tepeye inşa edilmiş sarayda oturuyordu. Bir sabah aniden, uyanışını izleyen beş dakika içinde bütün ev gün boyunca ve sonraki günlerde sürmesi mukadder bir şamata içine girdi.

Boğaziçi'nin Asya kıyısındaki Polonezköy'den bir Polonyalı kız olan hizmetçisi Boulissa'ya o sabah dumanları tüten her günkü kahve fincanını getirdiğinde, yaşlı hanımefendi sakin sakin açıklamıştı: "Kudüs'e hacca gidiyorum. Dün gece rüyamda orada öldüğümü gördüm. Böyle rüyalar hep çıkar."

Romaniot Rum lehçesinde "müşavir" anlamına gelen adı sanki resmi bir unvanmış gibi, bütün şehirde Boulissa olarak bilinirdi. Yaşı sadece doğumların henüz resmen kaydedilmediği bir ülkede bu gibi konularda tek güvenilir bilgi kaynağı olan ve sayıları da gittikçe azalan çağdaşlarının hesapları temelinde tahmin edilebilirdi. Son on yıldır Boulissa, uzun süredir her yıl gitmeyi âdet haline getirdiği Marmara Denizi'ndeki Prens Adası'nda ya da Boğaziçi'nin sahil mesirelerinde sıcak yaz aylarını geçirmek için bile Konstantinopolis'ten ayrılmamıştı. Bu yüzden de niyetlendiği hac yolculuğunu ilan etmesi, ani ölümünün

yaratabileceği kadar dehşet yarattı. Bütün hane halkı, kem gözün dikkatini çekmekten kaçınmak için lafını etmemiş olsalar bile, Boulissa'nın böylesine uzun bir yolculuğun eziyetini asla kaldıramayacağı konusunda fikir birliği halindeydi. Ayrıca, söylediklerinden, nasip olup da Kudüs'e sağ salim varsa bile, Konstantinopolis'e geri dönmeye hiç niyeti olmadığı açıkça belliydi.

Onun kararına dertlenen ve hakkında yorumlarda bulunan ses velvelesi içinde İspanyolca, Fransızca, Rumca ve Türkçe hâkimdi ama koskoca tahta sarayın garip köşelerinde felaketi geniş topraklara yayılmış Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer dilleriyle, Ermenice ya da Kürtçe, Arapça ya da Arnavutça tartışan daha küçük gruplara da rastlanıyordu. Gün ilerleyip haber şehirde yayılmaya başlayınca, evde toplanan kalabalık ve duvarlar rapiyihremi şamata, neredeyse tehdit edici boyutlara vardı. En büyük oğlunu henüz on yedi yaşındayken doğuran Boulissa altmış yıl önceki evliliğinden bu yana bu eski *konak*'ta yaşamış, kocasının ölümünün ardından ve hatta bütün mahalle daha sonra bozulmaya başlayınca bile oradan ayrılmayı reddetmişti. Artık burası Hasköy'deki tek büyük haneydi, bütün diğer daha zengin Yahudi aileler daha moda olan mahallelere gitmişlerdi. Üstelik Boulissa'nın işlediği türlü hayırlar bütün şehirde biliniyordu. Örneğin, her Sebt Günü'nde, Kutsal Gün başlamadan bir saat önce, geçmiş haftanın harçlığından çantasında kalan bütün *bozuk para*'ları her türlü dinden fakirlere dağıtmak üzere her hafta dar sokağın üzerindeki balkonuna çıkardı. Onun haftalık cömertliğini bekleyen kalabalık yıllarla birlikte arttıkça, Boulissa'nın oğulları ile oğullarının oğulları da, bir habercinin her cuma sabahı bankalarının bürolarından ofise getirdiği bakır para torbalarıyla, onun bozukluklarını desteklemeye başladılar.

Haham ya da Büyük Rabbi ve bir sürü başka rabbi, cemaatin refah sorunları hakkında ona danışmak üzere Boulissa'yı düzenli olarak ziyaret ederdi. Rum Ortodoks "papaz"ları, Ermeni rahipleri, Galata ve Pera'nın Levantenlerinin Katolik din adamları, hatta komşu bir *tekke*'den Müslüman mollalarla dervişler de ona saygılarını sunmaya ve dindaşlarına iyilik ettiği

için teşekkür etmeye gelirlerdi. Böyle bir ziyaretçinin, dini belirsiz bir kutsal adamın, esrarengiz Yezid ateşe tapanlarının, Doğu Anadolu dağlarının Zarahustralarının bir rahibi olduğu rivayet olunurdu. Yoksa bir Hindu fakiri miydi? Geçirdiği nöbetler ve kehanet niteliğindeki kelamı, bir şarlatana ait olamayacak kadar korkutucuydu. Konağın kendisi de, yıllar geçtikçe, sarhoşluk sonucu çıkan bir kavgada bıçaklanan sabık bir Arnavut arabacının dul annesinden tutun da, Balkan Savaşları'ndan biri sırasında fethedilen Türklerle sadık Yahudi ajanlarının muzaffer Hıristiyanların katliamına uğradığı bir Bulgar şehrinden beş parasız İstanbul'a kaçmış evlenmemiş üç kız yeğene varana kadar, her tür ve dinden bahtsızların sığınağı haline gelmişti. Artık Boulissa'nın evinde tam olarak kaç tane böyle bahtsız yaşadığını kimse bilemiyordu. Komşu izbelere şu ya da bu cinsten başka birçok bağımlı yerleşmiş, onun müsrif masasının kırıntılarıyla ve doğrudan doğruya gösterdiği cömertlik eserleriyle geçiniyorlardı. Yeni bir iç etekliğini asla bir günden fazla giymediği rivayet olunurdu: Yirmi dört saat içinde, ona kendisinden fazla ihtiyacı olduğunu hissettiği daha uygun bir alıcı bulurdu daima.

Boulissa'nın derhal Kudüs'e gidiyor olması ve orada ölüp Konstantinopolis'e bir daha asla dönmeme ihtimali, cemaatin refah kurumlarında daha çok onun hayır hasanatıyla yaşayanlar hesaba katılmasa da, ona bağımlı olan sürülerle insan için felaket anlamına geliyordu. Ama Boulissa kararında çok katıydı, hatta *Haham* onunla tartışmaya geldiğinde bile. "Ruhumun iyiliği için" diye bildirdi, "burada yapabileceğim her şeyi yaptım. Ölmeden önce Kutsal Şehri görmeliyim." Zaten hem kendi hanesi hem de hayırda bulundukları için Şehr-i Şahane'yi terk etmeden önce bolca tedarikte bulunacaktı. Her halü kârda, Konstantinopolis'te kalacak bile olsa, fazla yaşamasının mukadder olmadığını da hissediyordu. Ölümünden sonra oğulları ile oğullarının oğullarının onun hayır geleneğini sürdüreceğini umut ediyordu; ama bu artık onun kararına bağlı bir şey değildi.

Günler geçti, onun ayrılması için yapılan hazırlıklarda büyük ilerleme kaydedildi. Muazzam evin kıymetli halıları, gümüşleri ve Dresden porselenleri tükendi; Boulissa bütün gerek-

siz lüks eşyayı ailesi ve dostlarına hatıra olarak dağıtıyordu. Onun yerine, kalan bağımlıların ihtiyaçlarını karşılasın diye evde muazzam miktarda yararlı giysiler ve bozulmayan cinsten yiyecekler depolanıyordu. Konstantinopolis ile Kudüs arasındaki Yahudi cemaatlerinin tanınmış kişileri, gemisinin durmasının beklendiği her yerde, mesela İzmir'de, İskenderun'da ve Beyrut'ta ve aynı zamanda ihmal edemeyeceği akrabalarının, dostlarının ya da hayır işlerinin bulunduğu Halep gibi bazı kara şehirlerinde Boulissa'nın muvasalatına hazırlansınlar diye uyarılıyordu. Kendisinin seyahat bagajı, hiçbir şekilde aşırı sayılmasa da, hatırı sayılır miktardaydı: Daha çok yolu üstünde dağıtmaya niyetlendiği hediyelerden oluşur gibiydi. Ama seyahatteki refakatçilerinin sayısı, ya onun dindarlığı cemaatinin başka üyelerinde hac yolculuğunda ona refakat etme ilhamı uyandırdığı için ya da çoğu kişi onun cömertliği ya da doğrudan varlığı ile artık yaşamayacak olma rizikosu ile karşı karşıya gelmek istemediği için, günler geçtikçe artıyordu. Sonunda, maiyeti, aralarında iki Müslüman ile muhtelif mezheplerden beş Hıristiyanın da bulunduğu elli iki kişiye vardı. Son dakikada, Boulissa'nın eski dostu, Valide Sultan, Sultan'ın dul annesi, hacıları seyahatleri sırasında korusun ve bütün bu girişime neredeyse resmi bir nitelik kazandırsın diye, bir *çavuş*'un başkanlığında on silahlı muhafız göndermesi konusunda oğlunu ikna bile etti.

Boulissa ve seyahat arkadaşları Galata rıhtımında gemilerine binerken, eşi menendi görülmedik bir kargaşa koptu, çünkü bu arada onun seyahat ettiği haberi şehre yayılmış, kendi akrabaları, dostları ve ona iyilik dileyenlerin yanı sıra yüzlerce meraklı işsiz güçsüz insanı da oraya çekmişti. O sabah şehrin dünya çapında meşhur şekercisi Hacı Bekir, müminlerin bütün dostlarına şekerleme ikram ettikleri yıllık Müslüman bayramı *Şeker Bayramı*'nda yaptığı kadar iş yaptı. Yüzlerce insan, Boulissa'ya ayrılık hediyesi olarak vermek üzere kutu kutu *rahat lokum* almaya geldi. O ve maiyeti ta Konstantinopolis'ten Kudüs'e kadar sadece lokumla yaşayabilirdi. Ama Boulissa hediye kabul etmeyi reddetti ve bunların derhal yerel hastaneler ile yetim ve ihtiyar yurtlarına dağıtılmasını emretti.

İskeledeki kargaşa, silahlı muhafızlar ve haremağalarından oluşan mutad maiyetiyle geldiği kapalı arabasından tamamen peçelenmiş olarak çıkan Valide Sultan'ın bizzat teşrifiyle doruk noktasına vardı. Boulissa'nın kamarasının mahremiyetinde, hükümran Sultan'ın annesi peçesini kısa bir süre kaldırarak eski arkadaşını şefkatle alnından ve iki yanağından öptü. Derken, sonradan aklına gelmiş gibi, Arapça bir dua mırıldandı ve titreyen dudakları her iki gözünde uzun süre kalarak onu tekrar, bu sefer iki gözünden öptü. İki kadın sessizce ağlayıp sonra ayrıldılar. İkisi de artık asla, yıllardır düzenli olarak şehrin birçok fakirinin sorunlarını birlikte tartışmak üzere bir araya geldikleri gibi bir araya gelemeyeceklerini biliyorlardı. Ama Sultan'ın silahlı muhafızları gemide kaldı. Rıhtımdaki kalabalık bunun anlamını takdir etti ve Sultan haremağalarından oluşan mutad maiyetiyle ayrılınca bir tasvip mırıltısı duyuldu. Eli arabasının perdeli penceresinde mütevazı bir selam jestiyle görününce, coşkulu ıslıklar ve ağıtımsı feryat figanın da arasına karıştığı bir alkış yükseldi.

Haham, başka hediyeler arasında Boulissa'ya, onun kabul etme lütfunda bulunduğu bir tane de getirdi: Eğer Ölüm Meleği o uzaktaki muvassalat yerine varana kadar onu ziyarete gelirse başını yaslasın diye Kutsal Toprakları'n toprağını içeren kadife bir yastık. Bu yastık üstelik de, Tanrı'nın rahmetinin bir tür açık çeki gibi, onun bütün dualarının kabulünü dileyen İbranice bir duayla, ağır altın ipliklerle işlenmişti; üstelik dört köşesinde Kem Gözü uzakta tutmak için mavi turkuvaz boncuklardan yapılmış püsküllerle süslenmişti. Nihayet, *Haham*, gemiyi ve yolcularını denizdeki fırtınalara ve Kem Göz'ün yolcuları hedef alacak başka bütün hilelerinden korusun diye geminin pruvasına mavi boncuklardan başka bir nazarlık taktı; bu nazarlık, hastalığı nedeniyle *tekke*'de mahsur kaldığı için onun gidişinde şahsen bulunamamış mübarek bir kör Müslüman mollanın Boulissa'ya hediyesiydi.

Rıhtımdaki kalabalık, Osmanlı başşehrindeki Yahudi "Milleti"nin başının belası ve yüzkarası, bir vakitler pezevenk olan, şimdi ise limandaki birçok kavgasından birinde bir bıçak yarasıyla kör kalmış ve Haliç'i aşan köprünün Galata ayağındaki

her zamanki yerinde durup arabaları geçerken hakaret ettiği zenginlerin gönülsüz yardımlarıyla hâlâ geçinmeyi başaran nesebi gayri sahih, Kürt-Yahudi, Dağıstanlı ya da Acem menşeli ayyaş dilenci Nissimaki Azizullah'a yol açmak için birden ikiye yarılınca, ağırbaşlı sahneyi zedeleyen tek talihsiz olay vuku buldu. Nissimaki, zengin arabalarına hakaret için, onların yaklaştığını söyleyip içindekilerin adını açıklayan ahlaksız bir Ermeni dilenci oğlan kullanırdı. Yürümekten çok edepsizce kırıtırken kalçaları *çiftetelli* oynuyormuş gibi çalkalanan efemine refakatçisiyle, Nissimaki şimdi de borda iskelesinin dibine geldi, Boulissa'yı kabaca çağırdı, onu *Sultana de los Desmazalados*, Bahtsızların Kraliçesi olarak alayla selamladı, şoka uğramış ve suskun kalabalığın huzurunda onun masum başından aşağı bir müstehcenlik ve hakaret sağanağı yağdırdı, sonra da bunlara şaşırtıcı bir kehanet ekledi: "Gün batmadan İstambol'da olacaksın, seni ihtiyar sahtekâr! Kutsal Toprakları göremeyecek kadar zenginsin!" Nissimaki, tek kelimelik açıklamada bulunmadan sırtını Boulissa'ya döndü, tehditkâr kalabalığın arasından geçti ve gözden kayboldu.

Bir saat sonra gemi Altın Boynuz'dan yola çıkıp, Sultan'ın sarayının bulunduğu burnu dönerek Marmara Denizi'ne açılırken bütün yolcular, sevgili şehirlerinin siluetine ve Asya ile Avrupa kıtalarının gerçek bir âşık busesiyle birleşmekten ürkekçe kaçındığı Boğaziçisi'nin ilahi güzellikteki Boğazı'na son bir nostaljik bakış atmak için kıçta toplandı. Saray-ı Şahane'nin pencerelerinin birinden, kem gözü uzak tutmak için mavi ipek bir eşarp sallandı, Hanım Sultan'dan, Osmanlı İmparatorluğu'nun Yahudi *Milleti*'nin gerçek kraliçesi olarak saygı duyduğu dostuna son bir selam. Daha sonra, gemi Boulissa'nın çocukluğunu ve kızlığını, onca mutlu yaz gününü geçirdiği Prens Adaları'ndan geçerken, Boulissa meditasyon mahiyetinde bir siesta için kamarasına çekildi.

Akşamüstü, gemi İmralı Adası'nı geçmek üzereyken yeniden güvertede belirdi. Bütün mürettebatı şaşırtarak, şimdi de geminin derhal geri dönmesini emretti. Bir rüya daha görmüştü: Kudüs ona geliyordu, böylece de hâlâ kendi evinde kalırken kutsal bir mekânda ölebilecekti.

Bütün maiyetiyle birlikte o gece geç saatlerde Hasköy'deki terk edilmiş *konak*'ına döndüğünde, Kudüs'ten gelmiş mübarek bir Rabbi'yi kendisini beklerken buldu. Hayli bağımsız bir şekilde, birkaç ay öncesinden, onlarca yıl boyu Kutsal Şehir'de ya da Safed'deki dağ sığınaklarında onun cömertliği sayesinde huzur içinde dua etme fırsatına kavuşmuş bir Hassidim cemaatinin hayır dualarını büyük hanımefendiye getirmek için yola çıkmıştı. Bu cemaatin en yaşlı ve en mübarek üyesine, o yakınlarda Boulissa'nın yaklaşan ölümü konusunda uyarıldığı bir rüya lütfedilmişti, o da rüyayı gördükten sonra nispeten güçlü kardeşlerden birini ona selamlarını ve dualarını getirsin diye yollamıştı, çünkü artık birkaç yıldır planladığı gibi onun Kutsal Topraklar'da onları ziyaret etmesi hiç de muhtemel görünmüyordu. Hacı, *konak*'a Boulissa ayrıldıktan birkaç saat sonra gelmiş ama onun yolculuğa çıktığı kendisine söylendiğinde hiçbir endişe emaresi göstermemişti. Hayli güvenli bir şekilde, orada dönüşünü bekleyeceğini söylemekle yetinmişti.

Boulissa ondan sonraki birkaç günün büyük bölümünü mübarek Hassid'le dua ederek geçirdi. Bir sabah, dönüşünden yaklaşık bir hafta sonra, Leh hizmetçisi onu her zamanki gibi sabah kahvesiyle uyandırmak için odasına girdi ama Boulissa'yı, ona *Haham*'ın verdiği nakışlı kadife yastık başının altına yerleştirilmiş durumda, yatağında huzur içinde yatarken buldu. Geceleyin ölmüştü.

Mahpus Prenses

Bir hikâye, ne zaman geçtiğini ya da kahramanlarının kim olduğunu kimse bilmese bile doğru olabilir. Menşei ne kadar esrarengiz ve uzak olursa olsun bir efsane gene de, tıpkı uzun süre önce ölmüş, adı bile unutulmuş güzel bir prenses tarafından giyilen bir elbiseninkiler gibi yıllarla birlikte bulanıklaşmış ama zaman zaman solmuş renkleri ve parfümünü tekrardan canlandıran yeni ziynetlerle zenginleşmiş olarak kuşaktan kuşağa hatırlanan gerçek bir hikâye olabilir. Boğaziçi kıyısının açığında ıssız bir kulede mahpus tutulan bir prenses hakkında anlatmak üzere olduğum hikâye de, böyle gerçek bir hikâye.

Bir Türk prensesi miydi, yoksa Bizans'ın Rum imparatorlarından birinin kızı mı? Bugün kim olduğunu kimse bilmiyor, ama talihsizliklerinin hikâyesi gerçek ve vaktiyle onun mahpushanesi olmuş kule, arkeologlar kökeni hakkında anlaşamasa da, gene yerinde duruyor. En azından beş yüz yıldır, belki bin ya da bini aşkın yıldır orada durmuş, hep Prenses'in Kulesi olarak bilinmiş. Eğer duvarcılığını inceleyecek olursanız, iki yüz yıl önce fener olarak yeniden inşa edildiğini anlarsınız; beşyüz yıl kadar önce bir Osmanlı gözetleme kulesi olarak tahkim edildiğini; daha önceki tarihlerde bir Cenova silah ve mühimmat deposu olduğunu, belki de daha bile eski tarihte Amalfitan tüccarlar için tahkim edilmiş bir iskele olduğunu da. Daha da önceleri, Bizans İmparatorluk Ordusu tarafından, dışarıdan başkente, başkentten dışarıya ve imparatorluk boyunca bilgi ve

emirlerin sinyalle bildirildiği semaforlar şebekesinde bir bağlantı olarak kullanılmıştı. Hal böyle iken, şimdiki haliyle kulenin temelleri, ilk Hıristiyan imparatorlardan birinin hükümranlık devrinde yıkılmış olması gereken bir Grek tapınağının dermansız sütunları üzerinde durur.

Kaderi bizi ilgilendiren Prenses bu kulede fiilen mahpus olarak ne vakit yaşadı? Bunu kimse bilemez, kendisi de kendi bahtsızlıklarının duvara karalanmış ve bugüne kalmış herhangi bir kanıtını bırakmamış. Belki de okuma-yazma bilmiyordu; belki onun şikâyetlerini üzerine yazdığı duvar, kulenin daha sonraki birçok yapısal değişikliği sırasında kurban edildi. Gene de adı, Prensesin Kulesi ve ben, bana bir gün anlatılmış olduğu şekliyle onun üzüntülerinin hikâyesini anlatmayı kendime vazife biliyorum.

"Senelerce senelerce evveldi, bir deniz ülkesinde" ve serapa kıyıdan oluşan hiç hinterlandı olmayan, başşehrini bile denizin böldüğü, şehrin biri bir kıtada kurulmuşken bazı varoşları dar bir denizin öte yanında başka bir kıtaya kurulmuş olan bu şehrin Kralı, çoğu kez komşu krallıkların krallarını yanına yaklaştırmamakta zorlanıyordu. Çünkü karada kısılıp kalmış bütün bu hükümdarlar denize çıkmaya imrenip duruyordu, yollarında da serapa kıyılardan ibaret Krallık vardı, bütünlüğü daha çok akıllıca müzakere edilmiş ve sonucunda Kıyılar Kralı'nın en tehlikeli kral komşularından birinin kayınpederi olduğu kraliyet evlenmeleri vesilesiyle imzalanan antlaşmalarla teminat altına alınırdı. Bu Kıyı Krallığı'nın Prensesleri zamanla değerli siyasi mevcudat halini aldılar. Görevleri, fiziki ve entelektüel cazibelerini, kral eşlerini daha az kavgacı bir tavra çekmek ve böylece Kıyı Krallığı'nın sınırlarının bütününü güvenceye almada kullanmaktı.

Şimdi bu komşu krallıklardan biri böylesi evliliklerin bir sonucu olarak birçok kuşaktır Deniz Kıyısındaki Krallık'ın neredeyse uyruk devleti halini almışken, birden acımasız göçebe bir Moğol barbarları sürüsü tarafından işgal edildi. Topraklarını korumaktan âciz yenik kral yanında her ikisi de başşehrin yerlisi Prensesler olan annesi ve karısıyla Deniz Kıyısındaki Krallık'a kaçtı. Çok geçmeden, fethedilmiş Kara Krallığı'nın ye-

ni hükümdarı, tehditkâr şekilde denize açılım talep etti. Deniz Kıyısındaki Krallık'ın Hükümdarı ise, teyzesiyle kardeşine, yani onun sarayına kaçmış olan Ana Kraliçe ile azledilmiş Kraliçe'ye aceleyle danıştı. Devletsel nedenlerle iltica eden Kral'ı katletmek ve dulunu da gaspçıya eş olarak sunmak suretiyle, zapt ettiği tahtta ona bir tür unvan bağışlamak konusunda anlaşmaya vardılar.

Daha o gece, Kara Krallığı'nın budala sabık hükümdarı uykusundan kabaca uyandırıldı, kör edildi, hadım edildi, kazığa oturtuldu, sonra da deniz kıyısının kayalarında şekilsiz bir parçalanmış et ve kırılmış kemik yığını oluşturmak üzere, bir kuleden aşağı atıldı. Her zaman olduğu gibi halka, talihsiz hükümdarın uzun süredir uykuda yürüdüğü ilan edildi.

Edep hudutları dahiline ancak girecek kısalıktaki bir matem döneminin ardından gaspçıya, münasip bir maiyetle dulun da refakat ettiği bir heyet gönderildi. Ama Kara Krallığı'nın görgüsüz fatihi ona bir göz attı, tepeden bakarak burun kıvırdı ve aynı zamanda leş gibi kokan elden düşme bir zevceye ihtiyacı olmadığını söyledi. Savaş tehdidi savurarak, bütün heyete hayli kaba bir şekilde yol verdi. Vekiller, saraylılar ve prensesler, vakardan yoksun bir telaşla, alelacele deniz kıyısındaki başşehre döndüler.

Deniz Kıyısındaki Krallık'ın Hükümdarı, vekilleriyle son bir umutsuz toplantı yaptı ve bu toplantı sonucunda imparatorluğun elde kalmış son hanedansal malının, yani şayan-ı dikkat güzelliğinin kendisine, kaba elleri, kadim bir soyun itinayla yetiştirilmiş prensesinin göğüslerini okşamaktan ziyade kendi savaş aygırlarının terli sağrılarını pataklamaya alışkın bu kıllı gaspçıdan daha az korkutucu bir koca kazandırmış olması gereken, on beş yaşındaki el bebek gül bebek Prenses'in feda edilmesine karar verildi.

Bu sefer gaspçı deniz kıyısındaki başşehre davet olundu. Şerefine büyük şölenler düzenlendi. Şölen sırasında, insana bütün cazibesini hayal ettiren şeffaf tüllere edepli bir şekilde bürünmüş genç Prenses yaldızlı salonda kısaca takdim edildi. Şeref misafiri onu görünce arsız dudaklarını yaladı ama Prenses isterik bir feryat kopardı, apar topar özel dairesine götürülmesi

gerekti, olayı izleyen birkaç saat boyunca birçok doktor ona orada sülük koydu ve ılık demlenmiş boraj ve çördükotu'yla defalarca yıkadı.

Prenses, nöbetinin ardından, ne olursa olsun böyle bir canavarla evlenmeyeceğini katiyetle açıkladı. Şimdi durumu kurtarmak için yapılacak sadece iki şey kalmıştı. Öncelikle, misafir gaspçıyı öldürmek şart olmuştu: Hemen o gece, içkinin verdiği sersemlikle dinlenmeye çekildiğinde, yastığının altında saklanmış bir engerek yılanı tarafından sokuldu. Ertesi sabah cesedi bulununca, engereğin Saray'a misafirin bagajıyla girmiş olacağı, böyle yılanlara Deniz Kıyısındaki Krallık'ta ender, Kara Krallığı'nda ise sıkça rastlandığı açıklandı.

Ancak ikinci bir eylem de gerekliydi: Yurtseverlik yoksunluğu nedeniyle babasının Krallığı'nın mahvolmasına yol açabilecek olan Prenses'i cezalandırmak. Bu nedenle, nişanlısının ölümünden sonra kalbi kırılan Prenses'in ömrünün geri kalanını deniz kıyısındaki kayaların üstünde yükselen kulede geçirmeye karar verdiği açıklandı. Daha o gün, çocuk Prenses Saray'dan bu kuleye getirildi, sonraki birkaç ayı yalnızlık ve umutsuzluk içinde burada geçirdi.

Ama katledilen gaspçının, öldüğü sırada çocuksuz olduğu halde, ölen kardeşinin kaçırılan bir Acem Prensesi'yle evliliğinden doğan iki yeğeni vardı. Bu yeğenlerin daha büyük olanı tahta geçti ve çok geçmeden amcasının beslediği türden herhangi bir siyasi ya da topraksal hırsın peşinden gitmesine meydan vermeyen bir sefahat hayatının müptelası oldu. Çok geçmeden Kara Krallığı dillere düşecek kadar yoz bir hale geldi, hükümdarın kendisine orjilerinden birinde hem mantığını hem hayatını tehdit ettiği bilinen tüyler ürpertici bir hastalık bulaştı. Hayatının baharında ölmekten ödü kopan gaspçı varisi, bu olaydan sonra çevresindekilerden, özellikle tahtını miras almaya cesaret edebileceklerden zorbaca şüphelenmeye başladı. Vaktinde uyarılan küçük kardeşi yurtdışına kaçtı, kimse nerede sığınak aradığını bilemedi. Genç prensçiklerin, bütün kardeş çocuklarının, beşiklerinde hemencecik bağırsakları deşildi, sonra da çürüyen başları Saray kapılarında, mızraklar üzerinde haftalarca teşhir edildi.

Prensesimiz kendi kulesinde mahpus olarak iki küsur yıl geçirdikten sonra bir gece kudurmuş bir fırtına yüzünden uykusu kaçtı. Rüzgâr kulesinin yanından uluyarak geçer ve dalgalar aşağıdaki kayalar üzerinde patlarken, birden bir insan çığlığı duydu. Pencereye koşunca, bir şimşeğin ışığında, balkonunun altındaki kayalarda inanılmayacak kadar güzel bir delikanlı, herhalde narin teknesi kayalar arasında parçalanmış yatan bir balıkçı keşfetti. Sırılsıklamdı, neredeyse çırılçıplaktı, böğründe bir yara fena halde kanıyordu. Çok duygulanan Prenses, ona sürgününde refakat etmiş sadık bir hizmetkâr olan dadısını uyandırdı. İkisi birlikte, tekne kazasına uğramış balıkçının hayatını kurtarmak için bir plan yaptılar. Acımasız muhafızlarının ne kadar ölümcül halde yaralanmış olursa olsun delikanlıyı kuleye almaktansa orada, kayaların üzerinde ölmeye bırakacağını biliyorlardı. Düğmelenmiş çarşafları ve giysilerinden bir merdiven örerek, canlarını tehlikeye atıp balkondan aşağıdaki kayalara indiler. Sonra da ikisi birden, yaralı adamın merdivenden dairelerine çıkmasına yardım edip, ondan sonraki birkaç hafta boyunca, iyileşene kadar delikanlıya bakıp yiyeceklerini onunla paylaştılar ve onu sakladılar.

Bu haftalar boyunca yaralı balıkçı, inanılmaz gelse de, Kara Krallığı'nın kaçak veliahtı olduğunu itiraf etti. Fakir bir balıkçıya âşık olma fikri ile hoş bir romantik cinnete kapılan Prenses ona inanmayı yekten reddetti. Ama delikanlı iyileşince sakin bir gecede, fırtına sırasında göründüğü kadar esrarengiz şekilde, yok oldu. Prenses, gün boyu iskambil oynayıp, sayısız kahve fincanının telvesinde gelecek istişareleri yaparak, haftalarca kalbi kırık kaldı.

Bu arada, gaspçının sefih varisi, zihnini ve bedenini yeyip yutan hastalığa yavaş yavaş boyun eğmeye başladı. Ölü kemiklerinin toplandığı mahzenler gibi kokarak bütün gün hezeyan içinde kaldı, saraylılarından hiçbiri yanına yaklaşmaya cesaret edemedi. Sonunda, yalnız olduğu bir gece sarhoş bir cinnet içinde sendeleyerek kraliyet mahzenindeki bir şarap fıçısına gitti, dengesini kaybetti, kırmızı mayiin içine düştü ve boğuldu. Bu saçma ölümün haberi çok geçmeden her yana yayıldı ve küçük kardeşi, Kral olarak taç giymek üzere yurduna döndü.

Genç Kral derhal, mahpus Prenses'le evlenmesine izin verilmezse Deniz Kıyısndaki Krallık'ı istila etme tehdidi savurdu. Kızının kaprislerinden ödü kopan babası bu yeni kraliyet ziyaretinden hiç de başarılı bir sonuç beklemediği için başvekiline hemen, tedbir mahiyetinde, bir başka engerek yılanı edinmesini emretti...

Kara Krallığı'ndan gelen heyet tantanayla vasıl olunca, şenlik başladı. Yeniden büyük bir şölen verildi. Konuk hükümdar, oraya yarı çıplak, ıslak ve yırtık elbiselerle, tıpkı gemisi kazada batmış bir denizci gibi gelerek herkesin şok geçirmesine neden oldu; hatta becerikli bir kozmetikçi sol böğrüne kan akıyor gibi görünen suni bir yara bile yapmıştı. Ev Sahibi Kral, dehşete kapılarak tahtında tedirgin tedirgin kıpırdanırken, bir yandan da engereğin olduğu altın kutunun kapağını bilinçsiz olarak itiyordu.

Nihayet Prenses belirdi. Konuk hükümdarı görünce ona doğru koştu ve kollarında bayıldı. Tam o anda babası korkunç bir çığlık attı: Engerek sol kalçasını sokmuştu. Bir saat içinde öldü. Makul bir ertelemenin ardından genç Kral ile Prenses'in düğünü kutlandı ve geçmişte ilişkilerinin üzerine tüm lanetiyle çökmüş olan savaş tehdidinden kurtulan iki Krallık böylece birleşti.

II

Bok Köy Vakayinamesi

Kürt Hikmet'in Haremi

Doğu Anadolu sınırlarında bir köy olan Bok Köy'ün erkeklerinin cinsel gücü konusundaki hikâyelerimin genel akışı, bu şayan-ı dikkat topluluğun bütün delikanlılarının işsiz güçsüz ve ahlak düşkünü kadınlar bulacakları büyük şehirlere kısmetlerini aramaya gitmek için evlerini genç yaşta terk ettiklerine inanmanıza yol açabilir. Oysa dul kalmış ve malul bir annenin tarlalarını sürmek için ya da aynı derecede saygıdeğer bir başka nedenle Bok Köy'de kalan vazifeşinas oğullar da çoktur. Üstelik, zaman zaman Bok Köy'de büyüyen bir oğlana bir tek Allahın bildiği esrarengiz nedenlerle, bunları takdir edecek bir insan eşinin bulunmayacağı kadar büyük armağanlar bahşedildiği de görülmüştür. Kim bir canavarın eşi olmak için evinden ayrılmak ister ki?

Benim gençliğimde, bütün dünyada Bok Köy'ün diğer erkeklerinin övgülerini dile getirmek üzere köyümü terk etmeden önce, aramızda böyle bir oğlan yaşardı, Kürt Ali diye bilinen bir eyer yapıcısının oğlu Hikmet diye biri. Ali'nin kendisi Kürt olduğundan, ya da Kürde benzediğinden değil ama ne yaparsınız ki köyümüzdeki Ali adlı diğer on beş adamdan bir şekilde ayrılması gerekiyordu ve karılarını Kürt kabilelerindeki erkeklerin yaptığı farz olunan şekilde sistematik ve düzenli olarak dövdüğü için, o da Kürt Ali oldu çıktı. Ayrıca onları dövmek için geçerli nedenleri olmadığı da söylenemezdi. Ali öylesine şayan-ı hayret bir şekilde şekillenmişti ki, dört meşru acuzesi karılık görevlerinden kaçınmak için daima hasta pozu takı-

nıyor, rahatsız ya da hamile olduklarını söylüyorlardı. Kendi evinde böyle sürekli bir oturma grevi yüzünden cesareti kırılan Ali, çok geçmeden dağlarda kendine ait esrarengiz işler yapmak suretiyle birkaç gün geçirmek için arada bir köyden kaybolma alışkanlığı edindi. Bu işlerden hep aşikâr biçimde tazelenmiş olarak dönüyordu ve bir gün davarları genelde yaylaların otlaklarında başıboş dolaşan köy ağasının ineklerinden biri bir buzağı doğurana kadar, bütün Bok Köy onun bir mağaradaki bir cadıyla halvet olduğundan şüpheleniyordu. Bahsi geçen bu buzağı büyüdükçe sıradışı bir yürüyüş geliştirdi, bu yürüyüş karısını döven bir ayyaşınkine ve Ali'nin eve dönüp dört karısını dövmeden önce rakı içtiği akşamlardaki yürüyüşüne o kadar benziyordu ki bütün köy çok geçmeden Ali'nin yazları esrarengiz biçimde yok olup dağa gidişinin yeni yorumlarıyla oturdu kalktı.

Hal böyle iken Kürt Ali'nin oğlu büyüyerek babasından daha güçlü olarak şekillenmiş bir hal aldı ve çok geçmeden bütün köy, evde kalmak için hiçbir belirgin nedeni olmayan bu oğlanın dışarı, dünyaya açılması konusunda cesaretinin kırılması gerektiğini bilir oldu. Gerçekten de orada esir tüccarları tarafından, onu büyük bir ihtimalle işsiz güçsüz ve ahlak düşkünü, peçesiz kadınların Allah vergisi azman özelliklerine göz atmak için para ödeyeceği bir sirkte çıplak olarak teşhir edecek kâfirlere satılır diye korkuyorduk. Bok Köy'de erkeklerimizin bu Allah vergisi özellikleriyle iftihar etsek de, çocuklarımızın herhangi birinin herhangi bir yerde hilkat garibesi olarak utanmazca teşhir edilmesini istemeyiz. Böylece Hikmet, bütün köyün ona sorunlarını çözmede yardımcı olmaya çalışacağı evinde oturması yolunda tavsiyeler aldı.

Yalnız ve tatminsiz bir bekâr daima tehlikelidir, hele küçük bir köyde. Hikmet'in arkadaşlarıyla komşuları da çok geçmeden civarda onun başını dertten uzak tutacak uygun bir zevce aramaya başladı. Kendi annesiyle babasının diğer zevceleri böyle bir kadının asla bulunmayacağını söyleyerek protesto ettiler ama dilencilerin seçme şansı yoktur ve bizim de Bok Köy'de aynı zamanda yetim olan aptal, sağır-dilsiz bir kızımız vardı ve bütün bu telaş ve törenin ne anlama geleceğini bile an-

layamadan, çok geçmeden Hikmet'in gelini oldu. Ertesi sabah bütün köy gelinin evli hayata nasıl uyum sağladığını keşfetme merakı içindeydi. Kız sabah geç saatlerde Hikmet'in izbesinden sarhoş bir yeniçeri misali öylesine müstehcen laflarla küfrederek çıktı ki, bütün kadınlar terbiyeli bir şekilde ellerini kulaklarına kapadılar ve haykırarak kaçıştılar. Hikmet'in karısı besbelli gerdek gecesinde duyma ve konuşma melekelerine yeniden kavuşmuştu. Küfür dağarcığını nereden edindiği ise hâlâ bir esrar, çünkü biz Bok Köylüler genelde terbiyeli konuşuruz, bu yüzden de onun ani hitabetinin mucizesi, çevreden çok ırsiyete bağlanmalı. Bütün o gün boyunca kız hayli utanmaz bir şekilde önüne gelen her şeye küfrederek köyde dolandı ve eğer bir gece önce yaşadığı şey gerçekten evlilikse, bundan böyle büyük bir şehre gidip orada, cinsine açık en eski ve yegâne mesleği icra eden bir meslek kadını olmayı kesinlikle tercih ettiğini ilan etti. Akşamüstü bir komşudan bir eşek çaldı ve yola koyuldu. Bir daha asla Bok Köy'de görülmedi ve Hikmet o akşam komşu köydeki işini tamamlayıp dönünce bahtsızlığını keşfetti, komşunun eşeğinin parasını ödedi ve yeniden hüzünlü bir bekârlık hayatı yaşamaya koyuldu.

İki yıl sonra ağanın bir kuzeni öldü ve ardında ahlaksızlığı dillere düşmüş ve şimdi de köyün diğer kadınlarının gözünde Bok Köy'ün evlilik barışını bozacak bir tehdit oluşturan bir dul bıraktı. Kadın bu yüzden, edep kurallarının böyle bir törene izin vereceği en kısa süre içinde, çarnaçar Hikmet'le evlendirildi. O da evlendiğinin ertesi günü Bok Köy'den bütün bütüne kaybolup gitti, ancak gün boyunca dağlardaki Ermeniler arasına yerleşme ve kâfirlerin dinsel kurumlarından birinde rahibe olma niyetini ilan etti.

Hikmet'in üçüncü evliliği daha da büyük bir sorun ve skandal kaynağı oldu. Bu sefer gezginci bir bedevi açlıktan yarı ölmüş halde, açlıktan ölen çocuk-karısı ve bir sürü açlıktan ölen çocuğuyla tesadüfen köyümüze gelmişti. Onun Arap jargonunu pek azımız anlıyorduk ve iki gün sonra öldüğünde nereden geldiğini hiçbirimiz bilmiyorduk. Çocuklarını ve yetimlerini ne yapacaktık? Hikmet kadınla evlenip çocukları da evlat edinmeyi teklif etti; bütün köy onun dindarca ve hayırseverce teklifini

tasvip etti. Birkaç gün sonra tören yapıldı. Töreni izleyen gecenin ortasında köy bir Ermeni katliamını andıran bir velveleyle uyandı: Hikmet'in bedevi karısı anadan doğma çıplak, haykırarak evinden köy sokağına kaçmış, orada da neler oluyor diye bakmak için evinden çıkan ilk Bok Köylü adamın önünde diz üstü çökmüştü. Bütün genç bedevi kadınları gibi narindi, orada çamurların içinde sürünüp doğduğu günkü kadar çıplak merhamet dilenirken dokunaklı bir manzara oluşturuyordu. Böyle bir cazibeye hangi erkek dayanabilir? Tesadüfen ayaklarına kapandığı şanslı adam onu evine götürdü, çömez cariye olarak haremine kaydetti. Ertesi sabah Hikmet şerefini koruma mecburiyeti hissetti ve rakibini öldürmekten, büyük müşkülatla alıkonulabildi. Kendini çok küçük düşmüş hissettiği için henüz evlat edindiği yetimleri terk ederek Bok Köy'den ayrıldı, çok geçmeden dağlarda haydut olarak dolaştığı duyuldu.

Ama Hikmet eşkıya kumaşından yapılmamıştı ve zaten tab'an pek cesur değildi. Üstelik eşkıyalığı da garip şekilde kârsız türdendi, daha çok dişi eşeklerin çalınmasından ibaretmişe benziyordu. Dağlarda kaybolan dişi eşeklerin sayısı artti, ve bir çoban bir seferinde Bok Köy'e garip bir hikâyeyle döndü: Dağlarda Hikmet'i uzaktan, bir kayaya oturmuş, Isfahanlı şair bir kocanın Pers harem hanımları misali çevresinde neşeyle hoplayıp zıplayan on beş dişi eşekten oluşan bir sürüye flütle aşk şarkıları çalarken görmüştü.

Hikmet'in yağmaları dostlar, akrabalar ve komşulara ait dişi eşeklerin çalınmasıyla sınırlı kaldıkça her şey yolunda gitti. Ne yazık ki bir gün anayolda, uzaklardaki Maraş'tan gelen ve yüklü erkek eşeklerden oluşan koca bir kervanın başını çeken süt beyazı bir dişi eşeğe binmiş zengin bir tüccarın yolunu kesti. Bütün nadir İran halıları, emayeler, gümüşler ve kaçak afyonunun çalınacağını sanan tüccar az kalsın korkudan ölecekti. Elinden sadece binmekte olduğu süt beyazı eşek alınınca çok şaşırdı. Ancak kinci bir adamdı, derhal en yakın şehirde polise şikâyette bulunarak, eşeğini çalan eşkıya için de bir ödül vaat etti.

Polis ne yapabilirdi ki? İşe girişip Hikmet'i bulana kadar dağları taradılar, sevgili dişi eşeklerine ateş edip onlara zarar

vereceklerinden korkan Hikmet hiç karşı koymadı. Tutuklandı, haysiyetsizce şehre sürüklendi ve hapse atıldı. Bütün köyümüz onu ziyaret edip doğru düzgün yiyecekler götürme ve hiçbir şeye ihtiyacı olmamasını temin etme işini sıraya bindirdi. Dava Kadı'nın huzurunda görüldüğünde, Bok Köy'ün bin beş yüz sakini son kişisine kadar, Hikmet'in eşkıya falan olmadığı, meselenin bir kaçırma olayından ibaret olduğu konusunda şahitlik etmek üzere oradaydı. Kanunlar hakiki aşkın suç olmadığını belirttiği, Allah da daima hakiki âşıkların adına aracılık etmeye istekli olduğu için, Hikmet asgari bir cezaya çarptırıldı, sonra da Bok Köy'e dönüp ömrünün geri kalanını büyük bir şair ve müzisyen olarak aramızda geçirdi. Kalbinin arzusu böyle olduğu için ona sürekli olarak yenilenen bir dişi eşekler haremi sağladık, o da ürünlerimizi Bok Köy'den en yakındaki pazar şehri olan Elazığ'a taşıyan bir ulaşım müteahhidi sıfatıyla, aynı zamanda onlar sayesinde namusuyla hayatını kazandı.

Ahmet Hoca'yı Takdimimizdir

Köyümüz Bok Köy'ün kaderinde trajediden çok, hadi fars demeyelim de komediye mekân olmak varmış gibi görünür hep. Bu yönden biz de, dünyaya asla Oedipus ya da Hamlet'inki gibi dehşetli hikâyeler sunmayan mutlu bir halk olabilirdik. Ama bir Fransız filozofunun vaktiyle söylediklerine rağmen, mutlu bir halkın bile kendince bir tarihi vardır ve bu nedenle de bizim tarihimizde hep komiklik ağır basmıştır.

Ne var ki komedinin, başkalarını güldürse de, doğrudan doğruya işin içinde olanlara gülünç geldiği pek nadirdir, ne kadar gülünç olursa olsun hiçbir boynuzlunun kendi felaketine güldüğü asla görülmemiştir. Bok Köy'ün boynuzluları da, anlatmak üzere olduğum hikâyenin de kanıtlayacağı gibi, bu yönden bir istisna teşkil etmez.

Pek de uzun olmayan yıllar önce aramızda, Bok Köylü olmadığı için köyümüzün erkek sakinlerini dünyanın bütün diğer köylerinin erkek sakinlerinden ayıran o ender nitelik kendisine bahşedilmemiş olan saygıdeğer bir tüccar yaşardı. Tam tersine, adı Abdi olan bu talihsiz adam, Allahın erkek nüfusuna Bok Köy erkeklerinin sefasını sürdüğü cinsten bir lütfu bahşetmekte özellikle cimri davrandığı başka bir köyün yerlisiydi. Hal böyle iken Abdi budalalık edip, vaktiyle köylülerimizden birine ödünç verdiği bir paranın karşılığı olan ipotekli mülkü sahibinin elinden almasının bir sonucu olarak, dört zevcesiyle birlikte aramıza yerleşti. Bu mülkü kendisine uygun gelen bir fiyata satamayınca, Abdi orada bizzat oturmaya karar verdi ve

bize daha sonra saçma denecek kadar düşük fiyatlarla satın aldığı ekinlerimize mahsuben avans vererek, ve Bok Köy'ün başka yerlerden aldığı emtiayı bize saçma denecek kadar yüksek fiyatlarla kredili olarak satarak, aramızda yaşadı. Böylece çok geçmeden pek zengin oldu ama bir adam hem işte hem de aşkta şanslı olmayı bekleyemez. Abdi daha da zenginleştikçe, daha da dile düşmüş bir boynuzlu oldu. Çünkü dört zevcesi Bok Köy'ün erkeklerinin erdemlerini keşfetmekte ve onun evinde köyümüzün *jeunesse dorée*'sini ağırlamak için kocalarının sık iş gezilerinden azami derecede yararlanmakta zerrece vakit kaybetmemişlerdi.

Girişimci ruhuna sahip bu hanımlar Bok Köy'ün erkek nüfusunu daha iyi tanıdıkça elbette belirli tercihler de geliştirmeye başladılar. Yan komşuları Ahmet Hoca'nın onların hoşuna giden her niteliğe sahip olduğunu görme suretiyle özellikle de şanslı çıktılar. Kendisine göz çelici bir görünüşün bahşedildiği söylenemese de, çok dinç, dayanıklı ve ketum bir adamdı, dört ya da daha fazla erkeğe büyük ve gösterişli partiler vermektense, ki bana Amerikalıların utanmaz arlanmaz zevcelerinin uzaklardaki New York'ta böyle yaptığı söylendi, onu şafağa kadar dört hanımı da tatmin etsin diye geceleyin gizlice eve almak daha edepliceydi.

Bütün bunlar uzun yıllar önce, Ahmet Hoca'nın beklenmedik bir şekilde Sultan'ın Harem-i Şahane'sinde Nesilden Nesile Geçen Banyo Havlusu Baş Haremağası olarak beklenmedik bir şekilde devlet hizmetine tayin edilmesinden çok önce oldu, ki bu olay da elinizdeki *Bok Köy Vakayinamesi*'nin bir başka bölümünde ayrıntılı olarak anlatılıyor. Bu hikâyedeki olaylar meydana gelirken Ahmet hâlâ, erdemleri Bok Köy'ün bütün dedikoducu şirretlerine malum olsa da, kendi yerli bok yığınındaki nadir bir çiçek gibi nispi bir tanınmamışlık halinde aramızda serpilmekteydi. Komşusu Abdi'nin dört zevcesiyle olan ilişkileri de böylece, köyümüzün diğer cadalozları ile şirretlerine gidiş gelişlerinden daha fazla dikkati çekmeyerek, bir süre hem keyifli hem de huzur içinde devam etti. Zamanla bu dört zevcenin hepsi Abdi'ye Allahın onun iyiliğini istediğini göstermeye yetecek sayıda evlat armağan etti, ancak Abdi'nin oğulları, ırsi-

yetten ziyade esrarengiz çevre etkileri sayesinde, zavallı Abdi gibi bu yönden pintice donanmış değildi, Bok Köy'ün diğer evlatlarına bahşedilmiş fiziksel özelliklerden onlar da nasibini almıştı.

Çoğu kez önemli işlerini sonuçlandırması gereken Elazığ'a ve diğer komşu kasabalarla köylere yaptığı iş ziyaretleri dışında Abdi, Bok Köy'ün tek kahvesinde sık sık satranç oynadıkları komşusu Ahmet Hoca'nın dostluğundan hoşnuttu, her oyunu kazanır ve kaybetmeye asla içi elvermese de, Ahmet Hoca'yı satranççı olarak beceri ve şans eksikliği konusunda hep kızdırır, kendi tecrübe ve becerisinin meyvelerini ona yağdırırdı. Ve Bok Köy'ün en büyük boynuzlusu, bunca habersiz göründüğü talihsizliklerini cinsel gücüne borçlu olduğu adamın en yakın dostu görünürken, yıllar hayli huzurlu şekilde böylece akıp gitti.

Şimdi, Abdi'nin birçok çocuğu arasında, hayli aşikâr şekilde Ahmet Hoca'nın çocuğu olmayan, çocukluktan genç kızlığa doğru ilerlerken gittikçe güzelleşen bir de kız vardı. Aslında Ahmet Hoca da, köyümüzün ahlak düşkünü ve işsiz güçsüz kadınları yıllardır ona kendisini hakiki bir Adonis sanmasına yetecek kadar ilgi yağdırdıkları için, böylesine talihsiz bir görünüşle zedelendiğinin hiç mi hiç farkında değildi. Artık, Bok Köy'ün bütün diğer erkeklerine karşı bile erkek olarak üstünlüğü konusunda o kadar derin bir inanç taşıyordu ki, Ahmet Hoca bir kadının başka yönlerden onu arzu edilmez ve itici bulacağını bir an bile düşünmemişti. Hal böyle iken, Abdi'nin bütün çocuklarına karşı tedbirli bir babaca tavır içindeyken, bu kıza, biraz da insiyaki olarak, hayli farklı şekilde davranmaya başlamıştı; ama birisi ona nedenini sorsa cevap bulmakta zorluk çekerdi.

Bir gün, kız henüz on dördünde var yokken, Abdi iş seyahatlerinden birinden ansızın geri döndü, zevcelerinin hiçbirini evde bulamadı, bütün çocukları sokakta oynuyordu, o da, kadınlar orada hep akşam saatinin serinliğinin keyfini çıkardığı ya da kurutmak için hamaratça çamaşır astığı için, herhangi birisi orada mı diye bakmak için çatıdaki terasa çıktı. Ama teras boş görünüyordu, Abdi aşağı inmeden önce tesadüfen komşu-

sunun bahçesine baktı. Orada, dehşet içinde, Ahmet Hoca'nın on dördündeki güzel kızına hayatın gerçekleri hakkında harıl harıl ders verdiğini ve bu arada dört karısının da gösteriyi coşkuyla seyredip, biraz şaşkın çocuğa tavsiye ve teşvik yağdırdıklarını gördü.

Gazaba kapılan Abdi, çatı terasında elinin altına yakın yerde duran bir kova soğuk suyu kaptığı gibi, aşağı bahçedeki utanmaz arlanmaz çift ve seyircileri üzerine boşalttı. Bunun ardından vahşi bir münakaşa patlak verdi ki, bütün denşetengiz jest ve hitabet ayrıntılarını buraya kaydetmekten kaçınmamız evladır.

"Bunca yıldır sana satrancın nasıl doğru dürüst oynanacağını öğretme lütfunda bulunduktan sonra mükâfatım bu mu?" diye itiraz etti zavallı Abdi. "İnsan arkadaşına böyle mi davranır, dört günahkâr zevcesinin huzurunda kızının mı bikrini izale eder?"

"Kusura bakma" diye veciz bir şekilde cevap verdi Ahmet Hoca, "Ben hepsi benim zevcem sanıyordum."

Böylece zavallı Abdi'de şafak attı, bütün hakikati anladı ve Bok Köy'ün namuslu bir faizci için uygun bir yuva olmadığına karar verdi. Bir hafta içinde oradaki bütün işlerini tasfiye edip gitmiş, terk edilmiş karıları ile birçok çocuğunu da bizim başımıza bırakmıştı, zaten o çocukların da ondan çok bize ait olduğu aşikâr sayılırdı. Ne var ki, Bok Köy erkeklerinin yürekleri de büyüktür ve Abdi'nin ailesi de, yaşlanan dört karısı için herhangi bir yararlı ve üretken meşgale bulmakta gittikçe daha çok zorluk çeksek de, aramızda hiçbir şeye ihtiyaç duymaksızın yaşadı gitti.

Bornoz Haremağası Makamı Nasıl Nesilden Nesle Geçer Hale Geldi?

Hikâyeme, size Ahmet Hoca'nın kim olduğunu anlatarak başlamama gerek var mı? Şöhreti, ister bilge adam ister ahmak olarak, Buhara'dan Fez'e, Saraybosna'dan Timbuktu'ya kadar müminler tarafından iskân edilmiş bütün topraklara yayılmıştı. Bu yakınlarda duydum ki, kâfirler arasında daha az cahil olanları uzaklardaki zulmet içinde kalmış Upsala, Chicago ve Johannesburg üniversitelerinde onun ilahi ilham eseri akıl ve delilik karışımı hakkında şimdiden âlimane araştırmalarını yayımlamışlar bile. Öyleyse ben size Allahın ebedi hikmeti içinde, Ahmet Hoca'ya en ahlak düşkünü kadınların şehvetini tatmin edebilecek kadar muhteşem boyutlarda ve şayan-ı hayret dayanıklıkta fiziksel özellik bahşetmeyi uygun bulduğunu söylemekle yetineyim. Ancak bahşedilen bu özellikler, sanki Ahmet Hoca'nın birçok fiziksel sakatlığını telafi etmek istermişçesine; kambur, çarpık bacaklı, vakitsiz kel kalmış, kanca burunlu, yumru ayaklı, aralık dişli ve çiçekbozuğu olduğu için başka her yönden sadece tiksinme ve merhamet celp edebilecek birine eklenmişti.

Hal böyle iken, bu talihsiz canavarın nadir özelliklerine ilişkin rivayetler, köyü Bok Köy'ün diğer yetişkin erkekleriyle birlikte, başka yönlerden temayüz etmeyen bu topluluğun dokuz yüz doksan dokuz annesi, görümcesi, kaynanası, karısı, kızı ve kız kardeşi arasında, tartışma konusu olabilecek kadar büyüdüğünden beri, yayılmaya başlamıştı. Bu dedikoducu kadın-

lar köyün adını pis renkli ve miskin sularına borçlu olduğu çamurlu derenin kıyılarında toplanıp erkeklerinin pamuklu külot pantolonlarını yıkamaya her başladıklarında işlerini, dünyanın bütün köylerinde olduğu gibi çamaşırlarında bulunan lekeleri ve orada olmasalar da onları ilgilendiren ana konu olmaya devam eden erkeklerin olumlu özelliklerini ve kusurlarını tartışarak canlandırırlardı. Böylece zamanla Bok Köy'ün bu dokuz yüz doksan dokuz kadınından her biri, ahlaken düşkünlüğe yol açan işsiz güçsüzlükleri nedeniyle, Allahın Ahmet Hoca'ya bağışlamayı uygun bulduğu yasak meyvelerin sırrını tatma iğvasına kapıldı.

Ancak Bok Köy'ün bu dokuz yüz doksan dokuz ahlaken düşük kadınından hiçbiri Ahmet Hoca'ya âşık olmadı, her biri sırayla onun hizmetinden, sanki o, onlara tedbirlice sunulmuş halka açık bir kolaylıkmış gibi yararlandı. Ahmet Hoca'nın, Türkiye'nin başka herhangi bir köyünde süpürge sopası ile yetinmek zorunda kalacak bir cadaloz olan kendi zevcesi bile, eşine karşı hiç şefkat göstermedi. Tersine, meşin ciltli, kıllı kollu, küt burunlu, düztaban, nefesi kokan, kıçı bir deri bir kemik ve neredeyse göğüssüz bir kadın olduğu halde, zavallı Ahmet Hoca'ya kendi talihsiz görünümünü hatırlatmak için eline geçen hiçbir fırsatı kaçırmadı.

Gene de, bu garip birleşmeden bir erkek çocuk doğdu ve Allahüddin, şaşırtıcı görünse de büyüdükçe günbegün kuvveti ve güzelliği artarak, bütün Bok Köy'ün medar-ı iftiharı haline geldi. Zamanla nehir kıyısında büyüyen çocuğun, tabii zekâ ya da güzelliği telafi için böyle bir şeye ihtiyacı olmasa da, babasının nadir özelliklerini de tevarüs ettiği öğrenildi. Ancak Ahmet Hoca kendi köyünün dokuz yüz doksan dokuz şirret kadınını çok iyi tanırdı ve oğlunun daha kendisine yaraşır eşleri hak ettiği konusunda kararlıydı. Bu yüzden de, yakınlardaki Elazığ'da doktor oğlu doktor olan arkadaşı Murad Hekimoğlu ile birlikte, Allahüddin'e, uzaklardaki İstambul'da, Sultan'ın sarayının hareminde muazzam bir gelecek temin etmek için garip bir plan kurdu.

Planları şöyleydi: Önce doktor, oğlanın olağanüstü özelliklerinde, gene de büyük bir haremde haremağası olmaya uygun

olduğu izlenimini uyandıracak hayli zararsız yara izleri açacaktı. Sonra doktor İstambol'a kadar ona refakat edecek ve Harem-i Şahane'ye tayini için Baş Haremağası'na sunmadan önce, yara izleri zararsız olsalar da, onu hakiki bir haremağası yapmışlar gibi, oğlana sıkı bir devlet hizmeti testini geçmesini sağlayacak bir iksir verecekti.

Plan, kumpasçıların umduğu gibi mükemmelen işledi ve oğlan böylece, çömez bir haremağası olarak Sultan'ın haremine kabul edildi. Orada da, ender güzelliği ve cazibesi nedeniyle, Hanım Sultan'ın kendisi günlük banyosunu yaparken, havluyu ya da bornozu tutma görevi kendisine emanet edildi.

O günlerde Sultan'ın haremindeki hanımlar özellikle işsiz güçsüz ve huzursuzdu. Çoğu kâfirler arasından toplanmış, dolayısıyla da terbiyelerinin onları vakur bir inziva hayatına hazırlama yanı ihmal edilmişti. Üstelik devlet işleri ve sair kaygılar Sultan'ın, dokuz yüz doksan dokuz karısı ve cariyesine onların gözünde dünyadan böylesine kesinlikle tecrit edilmiş olmalarını mazur gösterecek tek ilgilenme türü olan ilgiyi sunmasını engelliyordu. Kendi çarelerini kendileri bulmak zorunda kalan hanımlar da bütün gün iskambil oynuyor, calib-i şüphe falcılara fal baktırıyor, şiir yazıyor, bazen ilahiyat çalışıyorlardı. Birkaç tanesi, özellikle şaireler, erkeklerin kesenkes işe yaramazlığını tartıştıkları birbirine hayran kalma cemiyetleri kurmuşlardı ve hatta Efendileri ve Sahiplerinin ender olsa da sunduğu lütuflardan memnuniyetle vazgeçmenin yollarını keşfetmişlerdi. Diğerleri düzenli olarak piskoposlarla, rabbilerle ve kâfir cemiyetlerinin diğer ruhani liderleriyle yazışıyordu ve şimdiden Harem-i Şahane'nin Müslüman sakinlerinin her tür garip ve aptalca inanç uğruna Hak Dini'ni terk etmesine neden olmuşlardı. Gerçekten büyük bir hanımefendi olan Baş Haseki, çağdaş Fransız şiirine karşı bir tutku geliştirmişti. Her zaman, o sıralar İmparatorluk Muskovit Sarayı'nın mücevhercisi olan bir Fransızın özellikle kendisi için kestiği zümrüt bir monoklu takar ve ona kendi eserlerinin özel olarak yayımlanmış sınırlı baskılarının imzalı nüshalarının yanı sıra ayrıca bir süvari subayının miğferi, göğüslük zırhı, külot pantolonu ve mahmuzlarıyla, ve doğrusu Bâb-ı Âlî'deki diplomatik resepsiyonlara tek-

mil giyinmiş olarak katılan korseli kâfir askeri ataşelerine tıpı tıpına benzeyen "Argenteuil Sappho'su"nu gösteren imzalı fotoğraflar gönderen Parisli solgun bir şaire ile muntazaman mektuplaşırdı.

Bir gün bu büyük ama sapkın Hanım Sultan, zümrüt monoklu hariç bütün süslü giyiminden sıyrılmış halde banyosunu yaparken, birden bu kusursuz yeşil taş vasıtasıyla, oğlan haremağasının önüne tuttuğu ve onun parfümlü sulardan yükselecek nefis ve parıldayan bedenine sarmaya ihtiyaç duyacağı an için hazır halde beklettiği havlunun altında, esir bir kuşunkini andıran garip bir kıpırdanma hissetti. Çerkez bir prenses olan Sultan, onu sadece yaşayan hükümdarların en büyüğüne layık bulmuş bir Mısır Memlük'ünün kızıydı, ama bu onu sıradan erkeklerin gözünde daha az arzulanır hale getirmiyordu. Banyosundan çıkınca, mağrur ve güzel Hanım Sultan, yolunu şaşırmış ve şaşkın eliyle, bir beceriksizlik numarası ânında, açılmış havlunun berisinde kanat çırparken ya da kıpırdarken gördüğü kuşumsu esrarengiz şeyin tam biçimi, boyutu, niteliği ve tabiatını doğruladı. O akşam genç Allahüddin'i, sözde sıcak ağustos gecesi boyunca onu yelpazelemek için, özel dairesine davet etti. Sahiden de Harem-i Şahane'ye Boğaziçi kıyılarından meltem ulaşmıyordu ve Saray'ın mermer avlularında çeşmeler bile sıcaktan solmuş gibi görünüyordu. Hanım Sultan ile oğlan haremağası böylece bütün geceyi nadir aşk coşkusu içinde geçirdiler ve bu geceden sonra Hanım Sultan Parisli şaire ile mektuplaşmaktan vazgeçti ve hatta onun imzalı şiir ile fotoğraf ciltlerini, Pera'nın daha zengin kâfir tüccarlarının kızlarının eğitimi için, yakınlardaki bir Fransız manastırının kütüphanesine bağışladı.

Ancak büyük haremin hanımları da, Bok Köy'ün dedikoducu cadalozlarından pek farklı değildir ve çok geçmeden Baş Haseki'nin hayatının en büyük keşfini yaparak Sultan'ın diğer dokuz yüz doksan sekiz karısı ile cariyesinin dikkatini çekmeye değer bir şey bulduğunu hepsi öğrendi. Allahüddin bir süre çok meşguldü ama Allahın ona bahşettiği görülmedik dayanma gücüne şükürler olsun, cümle âlemin gönlünü etmeyi her seferinde başardı. Sultan hiçbir şeyden şüphelenmeyen Baş Ha-

remağası'ndan, haremin entrikalarında son derece tatmin edici bir sükûnet ile, mutlak bir inziva altındaki hanımların moralinde görülmedik bir islah olduğu yolunda raporlar almaya başladı. Artık birbirlerini iskambil oyununda mızıkçılık etmekle suçlamıyor, eskisi gibi birçok calib-i şüphe ve fakat pahalı falcılara kayıtsızca danışmıyorlardı. Vaktiyle topraklarımıza saldırırlarken Kâfir ordularına refakat eden gezginci şairlerin aşk sarayları ile aynı ilkeler üzerine kurulu şiirsel karşılıklı hayranlık cemiyetlerinde, İmparatorluk hanımları artık tartışmalarına, dövüşmek ya da birbirinin saçını yolmak, yüzünü tırmalamak için ara vermiyorlardı, ve artık kâfirlerin sinsi ve entrikacı büyük doktorları ile ilahiyat konularında hiçbiri yazışmıyordu.

Ancak, kadınların tabiatı göz önüne alınınca, büyük bir haremin sıradan işlerindeki bu sükûnetin uzun sürmesi beklenemezdi. Zamanla birçok hanım Allahüddin'e âşık oldu, her biri onun sadece kendi malı olmasını istemeye başladı. Harem-i Şahane kısa sürede öyle bir cehennem haline geldi ki, Baş Haremağası böyle bir kargaşanın nedeni hakkında hemen bir soruşturma yürütme durumunda kaldı ve soruşturmanın ardından da garip bulguları konusunda sarsılmış fakat incelikli bir rapor hazırlayıp Sultan'a bizzat takdim etti. Keşfettiği skandalın tabiatı, onu belli bir bedel karşılığında *La Vie Parisienne*, *The Sporting Times* ve *Wiener Journal*'ın özel Konstantinopolis muhabirlerine bildirebilecek ketumiyeti şaibeli herhangi bir saray görevlisinin kulağına gider korkusuyla, bu raporu şifahi olarak Bütün Müminler'in Hükümdarı'yla halvet halinde takdim etti... Başka bulgular arasında Baş Haremağası'nın raporu, haremini tam beş yıldır bir kez bile ziyaret etmemiş olan Sultan'ın birkaç ay içinde beklemek için her türlü nedene sahip olduğu varislerin sayısı konusunda endişe verici istatistikleri de ihtiva ediyordu.

Ancak Sultan ender bilgelikte, devletin önemli işleri ile meşgul ve kendisi başka hazlar peşinde koşarken ihmal edilmiş hareminin her zaman kaynayıp köpüren bir kaygı ve adi skandal kaynağı olarak kalmasını istemeyecek kadar kendi ender keyiflerinin mahremiyetine düşkün bir hükümdardı. Genç haremağasına, hiç değilse Harem-i Şahane'deki mesleğinin ilk

safhalarında ve kendi şayan-ı hayret cinsel kudretinin bir kusurundan dolayı değil de söz konusu hanımların ketumiyet yoksunluğu nedeniyle ona kabul ettirilen sınırlar dahilinde bu muazzam ve azılı tavuk kümesindeki sorunların en azından bazılarını çözdüğü için müteşekkirdi. Böylece Sultan, Allahüddin'i çağırdı. Oğlanın görünüşü ve ender rastlanır tevazuu çok hoşuna gittiği için onun kazıklanmasını emredeceğine, Sultan delikanlıdan, Hane-i Şahane'deki işine besbelli sahte iddialarla nasıl ve niçin tayin edildiğini açıklamasını istedi.

Allahüddin, Anadolu'nun uzak köylerinden gelen birçok köylü oğlan gibi cesur, doğruyu söyleyen ve saygılı bir çocuktu, Hükümdarı'nın huzurunda da böyle kaldı. Divan-ı Şahane'nin ihtişamı karşısında gözleri kamaştığı halde, berrak bir sesle ve mütevazı kelimelerle, büyük Sultan'a kendi babasının talihsizliklerini ve Ahmet Hoca'nın nasıl olup da, kendinden şanslı oğlunun daha iyi bir talihi hak ettiğine karar verdiğini anlatmakta tereddüt etmedi. Sultan oğlanın doğruculuğuna ve vakarına çok sevinmiş ve Ahmet Hoca'nın kaderinin hikâyesinden de etkilenmişti. Bu yüzden de hemen oracıkta Allahüddin'i Saray Muhafızları Yüzbaşısı tayin etti ve şunları ekledi: "Oğlum, derhal babanı çağır. Bu Ahmet Hoca ile tartışacak önemli devlet messeleleri var. Ben neden sayısız sadık tebaamdan biri olan böylesine bilge ve hünerli bir adamın hizmetlerinden bunca yıldır mahrum kaldım? Neden hep hırslı budalalarla çevrilmiş gibiyim?"

Birkaç gün sonra Ahmet Hoca, uzaklardaki Bok Köy'den aceleyle yaptığı yolculuğun ardından yorgun ve pis, İstambol'daki Saray-ı Şahane'ye vasıl oldu. Geldiği ilan edilir edilmez hemen, Boğaziçi'nin üstünden manzarası hakikaten de cennetten bir anlık bir görünüşü andıran Bağdat Köşkü'nde yalnız bırakılmaları için emir veren Bütün Müminlerin Hükümdarı'nın yüce huzuruna kabul edildi. Bu seçkin mahremiyet içinde Sultan önce fakir bir Anadolu köylüsünün yırtık pırtık ve pis kılığı içindeki bu canavar kılıklı yaşlı adamın sahiden de Allah tarafından hem bedensel, hem de zihinsel açıdan ender ve gizli hasletlerle donatılmış olduğundan şahsen emin oldu. Sultan sonra Ahmet Hoca'yı, Allahüddin'in yerine Harem-i

Şahane'nin Nesilden Nesle Geçen Bornoz Haremağası tayin etti ve neşeyle kıkırdayarak şunları ekledi: "Ahmet Hoca, eğer kabiliyetlerin gün gelir de emeklilik çağına eriştiğini ima edecek ölçüde zayıflarsa, senin yerine bu büyük şerefi üçüncü nesilde tevarüs edecek, doğuştan senin kadar biçimsiz bir baban var mı hâlâ?"

O günden sonra Harem-i Şahane'de hiçbir ilahiyat didişmesi, karşılıklı hayranlık, şiirsel cemiyetlerinde herhangi bir uyuşmazlık, iskambilde mızıkçılıktan doğan tartışmalar olmadı, başka herhangi bir mesele de çıkmadı. Sultan'ın dokuz yüz doksan dokuz karısı ve cariyesi, sırayla Ahmet Hoca'nın gündüzleriyle gecelerinin neşesi oldular ama hiçbiri ona asla âşık olmadı. Uzaklardaki Bok Köy'de sanki bütün köye kem bir büyü yapılmışçasına birden her türlü didişme patlak verirken, Sultan'ın dokuz yüz doksan dokuz karısı huzur içinde çok sayıda güzel ve bilge, hepsi fiziksel ve entelektüel hasletleri açısından şaşılacak kadar birbirine benzeyen prenslerle prensesler doğurmaya başladı. Doğru, bulunduğu mevkie entrika ve dedikodu ile ulaşmış sabık bir Ermeni köle olan budala bir sadrazam da, sadık bir kulak misafirinin huzurunda bütün bu prenslerle prenseslerin şüphe uyandıracak ölçüde Saray Muhafızlarının Yüzbaşısı'na benzediğini söylediği için kazığa oturtuldu. Yüzbaşı Allahüddin'e gelince, çok geçmeden Sultan'ın sırdaşı olarak, Sahibi ve Efendisinin üzerinden devletin birçok yorucu işinin yükünü almayı öğrendi. Derler ki Bütün Müminlerin Hükümdarı'nın geceli gündüzlü bu daimi refakatçisi, hep tamamen silahlı bir şekilde, Sultan'ın yatağının ayakucuna serili bir Buhara halısı üzerinde uyurmuş.

Napolyon Neden Başşehrinin Merkezine Dikilitaş Dikti?

İşinde hakiki bir sanatçı olan bir çömlekçi, hiçbir zaman birbirinin tıpatıp aynı iki kavanoz yaratmaz. Malzemesine ya da ruh haline göre, daima şekli, rengi, dokuyu ya da perdahı değiştirmesi gerekir. Allah, sınırsız hikmeti içinde, asla birbirinin tıpatıp aynı olan iki şey yaratamaz ve Anadolu'nun en uzak köylerinin bile, ilk bakışta görünüşleri ne kadar monoton biçimde birbirine benzese de, onları dikkatle inceleme zahmetine katlanırsanız bir farklılıkları olduğunu göreceksiniz. Mesela, Bok Köy'e de, Arapların daima Vadi-ül Hara, yani Bok Nehri dedikleri miskin, pis kokulu ve kötü renkli derelerin kıyısında inşa edilmiş benzer diğer yerleşimler gibi, bu ad verilmiştir. Ancak şu anda düşündüğüm köy, daha sonra Arap topraklarından geçerek Fırat'a akan bir Vadi-ül Hara'nın Türkiye'deki üst bölgelerinin sağ yakasındadır; ve bizim Bok Köyümüz aynı adlı diğer bütün köylerden, erkek sakinlerine hayli şayan-ı hayret fiziksel özellikler bahşedilmiş olmasıyla ayrılır.

Bok Köyümüz'den birçok delikanlı böylece evden çok uzaklara gitmiş ve kadınların zengin ve ahlak düşkünü olduğu uzak şehirlerde büyük servet toplamıştır. Mesela bir tanesi, garip bir şekilde nörotik bir hayvan olan, ruhen gerileme haline girince Messalina adlı bir Roma imparatoriçesi olarak yaşadığı bir önceki enkarnasyonunda alışkın olduğu şekilde insan eşlere yönelik bir zevk geliştirmiş Kutsal İnek'in Prens Eşi sıfatıyla büyük lüks içinde mutlu yıllar geçirdiği Hindistan'a kadar git-

mişti. Ancak bahtsız İmparatoriçe, insan olmayı bırakıp inek olurken bütün boyutlarını da değiştirmişti, yani onun insan eşler için nostaljik tutkusunu artık ancak Bok Köy'den bir delikanlı tatmin edebilirdi.

Gerçi Kutsal bir ineğin prens eşi olmuş Bok Köylü bir delikanlı üzerine bu hikâye bir efsane olabilir, ama benim anlatmak üzere olduğum hikâye, güvenilir vakayinamelere ve çağdaş tanıkların mektupları ile güncelerine dayanıyor. Üstelik, nispeten yakın tarihte aylak aylak dolaşarak Doğu Anadolu'daki köyünden Mısır'ın başşehri El Kahire'ye varana kadar başına sahiden hayret verici hiçbir şey gelmeyen Bok Köylü bir delikanlıyla ilgili. Ancak o, El Kahire'ye, şehir, müminlerin sakini olduğu toprakları fethetmek için yola çıkmış ve hatta, eğer orayı da işgal ederse kutsal Mekke şehrinin tahtına genel vali olarak canlı bir domuz oturtmaya ahdetmiş İmparator Napolyon'un Fransız askerleri tarafından işgal edilmeden kısa süre önce gitmişti. Neyse ki, içinde yaşamamız mukadder olan çağ ne kadar çılgın olsa da, Napolyon bu kutsiyatı tecavüz niteliğindeki bu emeline asla ulaşamadı. Ama Mısır'da mağlubiyete uğramadan önce kişisel kurmayının kutsi hizmetlerle uğraşan bölümüne, aralarında büyük sadakatiyle bilindiği için Özaltın soyadını almış bir aileden gelen Bok Köylü delikanlımız Muzaffer Özaltın'ın da bulunduğu birkaç mümin de eklemişti.

Görevleri ne kadar süfli olsa da, her gün İmparator'un binici çizmelerini parlatmak zorunda olan Muzaffer çok geçmeden mütevazı tavrı ve sadakatiyle efendisinin dikkatini çekti. Böylece İmparator, Fransa'ya dönmek zorunda kalınca, sarayında bir tür dekoratif zenci niyetine oğlanı da yanında Paris'e götürdü. Oğlan Paris'te çok geçmeden İmparator'un maiyetinin ahlak bozukluğunun farkına vardı. Atasözünde dendiği gibi, kedi gidince meydan farelere kalır ve Napolyon da dünyayı fethetme seferleri yüzünden, çok sık giden bir kediydi.

Muzaffer böylece Sahibi ve Efendisi'nin karısı İmparatoriçe Josephine'in, Napolyon sırtını döndüğü anda özellikle oyunbaz mizaçta bir fare olduğunu müşahade etti. Ancak Muzaffer, İmparator uzaktayken onun oynamayı seçtiği erkek farelerin böylesine büyük bir fatihin karısına layık sayılacak cinsten olmadı-

ğını hissediyordu. Muzaffer, ahlaken düşük El Kahire şehrinin bazı kötü disiplinli haremlerine gizlice sık sık giden bir ziyaretçi sıfatıyla kendi tecrübelerine dayanarak, henüz on beş yaz yaşamış yaşına rağmen, ırkı ya da dini ne olursa olsun her türlü âşıkla başarıyla rekabet edebileceğini biliyordu; ayrıca, sefih ve şarap içen bir kocanın yokluğunda gizlice teselli ettiği hiçbir Mısırlı zevceyi Arap kocasına, Arapların uzun kafatası ve keskin hatları yerine bizim Türk ırkımızın şüphe çekici yuvarlak kafası ve küt hatlarıyla doğmuş bir çocuğu sunmak suretiyle patavatsızlığına pişman olmak durumunda bırakmadığını da biliyordu. Böylece Muzaffer, İmparator'un birçok mecburi yokluğu sırasında ahlaken düşkün İmparatoriçe'nin ketum ve zararsız âşığı olarak, Fransız Sahibi ve Efendisi'nin şerefini koruma fikrini aklından geçirmeye başladı. Ancak İmparatoriçe, işsiz güçsüz ve ahlaken düşkün olduğu için, daha Muzaffer herhangi bir eylem planı üzerinde karara varmadan, kendi inisiyatifiyle onun teklifini kolaylaştırdı.

Olay şöyle gelişti: O günlerde kâfirlerin ordularının subayları, Fransız sarayının peçesiz hanımlarının muhayyilesine hiç iş bırakmayan ceylan derisinden dar külot pantolonlarla, biraz utanmazca tasarımı olan üniformalar giyerlerdi. Bu genç subayların çoğu, onlara, üstlerinin zevceleri nezdinde başarıya ulaşmalarını ve bunun bir sonucu olarak da mesleklerinde ilerlemelerini sağlayacak fiziksel çekicilikler bahşedilmediği için, gereken yerlere kurnazca konmuş suni dolguları onlara sağlamaları için terzilerine güvenirlerdi. Başka her yönden gerçek bir ay parçası olan böyle bir subay, İmparatoriçe'nin dikkatini çekmişti, İmparatoriçe işi fazla uzatmadan, kendi dairesinde domino oynayarak hoşça bir öğleden sonra geçirmek için onu huzuruna çağırdı. Bu gibi durumlarda, tanık olduklarından şoka uğramış olsa da, orada durup gerekli olduğunda Türk kahvesi gibi içecek şeyler getirmek Muzaffer'in göreviydi.

O gün İmparatoriçe ile, hızla general rütbesine yükselme hayalleri kuran genç Yüzbaşı arasında her şey yolunda gitti, ta ki elleriyle hep cüretkârca şeyler yapan İmparatoriçe, oyun arkadaşının daha mahrem cazibelerine ani bir saldırı düzenleyene kadar. Ancak tecrübeli parmakları dehşet içinde, orada et

yerine at kılı olduğunu hemen anladığı bir kitleyle karşılaştı. Kahkahalarla gülerek Muzaffer'i çağırdı ve genç Yüzbaşı'yı utandırmak için, "Bahse girerim bu oğlan senden daha erkektir!" diye bağırdı. Bahsini denemek için Muzaffer'e el attığında, oğlan önce oracıkta utançtan öleceğini sandı. Ancak erkek eti bazı yönlerden zayıftır ve o da, çok geçmeden sevinç dolu şaşkınlığını başka hiçbir şey söylemeden Yüzbaşı'ya yol verip Muzaffer ile birlikte yatak odasına çekilerek ifade eden İmparatoriçe'nin utanmazca okşamalarına cevap vermeye başladı.

Kendi bozgunu nedeniyle çok aşağılanan Yüzbaşı, tanık olduklarının hepsini kendine sakladı. Fransız sarayı sadece İmparatoriçe'nin, bir yandan terk edilmiş zevce olarak kendi kaderi konusunda daha az tedirgin, daha hoşnut görünürken bir gecede daha ketum, vakur ve mütevazı hale geldiğini fark etti. Aslında Muzaffer birbirini izleyen geceler boyunca onunla imparatorluk yatağında yatarak, şafağa kadar sayısız tatmin sunuyordu.

Bir gün İmparator birçok muzaffer seferinin birinden döndü ama İmparatoriçe'yi, böylesine güzel bir kadının savaştan dönmüş kocasından beklenecek şekilde selamlayamayacak kadar yorgundu. Ne var ki sonraki günlerde neler olup bittiğini hemen fark etti: Karısı onu her zamanki gibi, İmparatorluk ordularında önerilen terfiler listesiyle karşılamamıştı ve bunun yerine, tavrı başka her yönden eskisi kadar mütevazı ve saygın olan genç zencisi Muzaffer, artık hem onun daimi refakatçisi, hem de kâfirlerin biz Müslümanların günlük hayatımızda giydiğimize inanmaktan hoşlandıkları türden sayısız fantastik kostümün sahibiydi.

Kıskanmak bir yana, İmparator böylesine ketumiyetten hoşlanmıştı bile. Zavallı adam Mısır'da kadınların ahmaklığı ile bizim âdetlerimizin hikmetini takdir etmeyi öğrenmişti. Daha ileri ülkelerimizde büyük ve muktedir efendilerimizin zevceleri, onları kendi işsiz güçsüzlüklerinin yol açtığı ahlak düşkünlüğünün sonuçlarından korumak için altın kafesler misali haremlere ender bulunan kuşlar gibi usulünce yerleştirilirken, müminler arasında daha az talihli olanların zevceleri de, tarlalarda çalışmak ya da halı dokumak gibi işlerle sıhhatli bir şekil-

de meşgul tutulur. Ne yazık ki Fransız sarayının etiketi Napolyon'u, İmparatoriçe'nin zihnini, itimada şayan ve tecrübeli bir haremağaları kıtasının uygun nezareti altında büyük bir haremin her zamanki entrikaları ile meşgul edecek iki ya da üç başka zevce ve bir cariyeler ordusu temin etmesini önlüyordu. Bu yüzden de Napolyon Muzaffer'in talihini kendisininmiş gibi memnuniyetle karşıladı, çünkü ehven-i şer görünüyordu. İmparator hiçbir şey söylemedi ve Paris'e iki muzaffer sefer arasında kısa bir ziyaret için geldiğinden, gecelerini çok daha fazla ihtiyaç duyduğu, onu sıhhatine kavuşturan uykuya hasretmeye karar verdi.

Ne var ki, bütün gaspçılar gibi İmparator'un da, ondan önce tahtta iken indirilmiş ve kafaları kesilmiş Fransız hükümdarlarının sürgündeki varislerinin davasına hâlâ gönülden bağlı olan fanatik soylular arasında çok düşmanı vardı. Bu kumpasçı soylular arasında kafası kesilmiş kraliçenin sabık içoğlanı olan ve Saray'ın girdisini çıktısını, eğer içeri girmeyi başarırsa dikkati çekmeyecek kadar iyi bilen biri de bulunuyordu. Bir gece, İmparator'un özel muhafızlarının bir üyesi kılığına girmiş olarak bu adam Napolyon'u öldürmeye kalkıştı. İmparatorluk dairesine girdi ve tam Napolyon'un koridorun biraz daha ilerisindeki odasına girmek için İmparatoriçe'nin yatak odasının oradan sinsice geçiyordu ki, İmparatoriçe'nin yattığı odadan, İmparator'un orada olduğuna, kocalık görevlerini yerine getirdiğine inanmasına yol açan sesler duydu. Suikastçı da bunun için kedi gibi adımlarla İmparatoriçe'nin yatak odasına girdi ve orada karanlıkta İmparatoriçe Hazretleri'ni kucaklayan bir erkek figürünü hayal meyal seçer gibi oldu. Bir anda, İmparator olduğunu sandığı bu adamı, bizim Bok Köylü Türk çocuklarımız kadar mukavim olmayan birini ânında öldürecek bir darbeyle sırtından vurdu.

Hem vazifeşinasça zevklerinin bu şekilde kesintiye uğramasından, hem de ölümcül yarasının acısından öfkeye kapılan Muzaffer, başını çevirip sırtındaki hançeri çıkarmakla yetindi ve sadece deve sürücülerin kullandığı kendi yerli Anadolu diyalektinin utanmaz ve biraz rustik terimleriyle şöyle bağırdı: "Seni ara sıra soyuna bir uyuz eşek karışmış, orospuluk eden

cadalozlarla kimliği meçhul domuz tıkınan babaların upuzun soyundan gelme evlat, ne yaptığımı görmüyor musun? Peydahlayanlarının çoğunun bilinmediği, anneleri muteber bir haremde lazımlık boşaltmaya layık olmayan bu kâfir ülkesinde, bu kutsal görevini yerine getiren bir adama saldırmaya ne vakittir izin veriliyor?"

Cani, bu anlaşılmaz ve gırtlaktan çıkan sövüp sayma sağanağı karşısında dehşete kapılarak, feryat ede ede odadan fırladı, ihmalkâr Saray Muhafızları'nı uyandırdı, derhal tutuklandı ve vurulup öldürüldü. Muzaffer'e gelince o sakin bir şekilde İmparatoriçe'ye alışkın olduğu sekiz tatmini sunmayı sürdürdü, sonra kan revan içinde ve güçlükle soluyarak İmparatorluk yatağından kalktı; yatağın yanında yerde duran kanlı hançeri kolda, sendeleyerek odadan dışarı çıktı, koridorda yürüdü, sonra İmparator'un odasına girdi, bir iskemleye takılıp sendeledi, İmparator'u uykudan uyandırdı, kendini onun ayaklarına attı ve bağışlanmayı dileyerek oracıkta öldü.

İmparator çocuğun şayan-ı hayret dayanıklılığı ve sadakatinden o kadar etkilenmişti ki, aynı zamanda hayatını kurtaran bu olayı başşehrinde uygun bir abide dikerek anmaya kararlıydı. Bir arkeoloğun ona Mısır'dan büyük masraflarla şimdiye kadar hiçbir işe yaramamış muazzam bir dikilitaş getirmeye kendisini ikna ettiğini hatırladı. Hemen ertesi gün bu dikilitaşın konduğu depodan çıkartılmasını emretti ve onun şehrin merkezindeki büyük meydana, bu trajik hikâyenin daha müstehcen koşullarını akla getirebilecek herhangi bir hitabe konmaksızın dikilmesini ayarladı. Bugün sayısız yaşlıca Amerikalı hanım turist, onun andığı büyük fiziki gücün ve trajik sadakatin hiç farkında olmaksızın, bu güzel anıt karşısında saplı gözlüklerinin ardından gözlerini kısarak ona bakar.

Ev Kadar Büyük Bok

Cevriye Ana, hem iyi hem de kötü olabilen bir yarı cadıydı sadece, ama Bok Köy'de kimse onun belden yukarı mı belden aşağı mı iyi ya da kötü olduğunu, ya da sol yanının ya da sağ yanının ötekinden iyi ya da kötü olduğunu, önünün arkasından daha iyi ya da daha kötü olduğunu söyleyemezdi. Çoğunlukla, günlük işlerini yapar, yaşlı dişi keçisini sağar, yakmak için çalı çırpı toplar, çamaşır yıkar, yün tarar ya da işte her neyse yaparken, Bok Köy'ün diğer köylülerinden daha iyi ya da kötü değildi. Eğer köy kadınlarından biri doğum yapıyorsa, Cevriye Ana Bok Köy için gerçek bir nimet bile olabilirdi. Becerisinin *djnoun* yani toprak ruhlarıyla olan mahrem ilişkilerine dayanıyor olup olmadığını kimse bilmiyordu; ancak mukayese kabul etmez şekilde bütün vilayetimizin en iyi ebesiydi. Vali'nin karısı hamile kalınca Cevriye Ana'yı eyalet merkezine getirsin diye Bok Köy'e polis yollar, bebeğin doğumunun ardından da bir sürü armağanla onu eskort refakatinde geri gönderirdi.

Cevriye Ana'nın kötü mizacı, ancak öfkeye kapılıp kendini kaybettiğinde ortaya çıkıyordu. Birden ortaya çıkmış bir çatal ayak gibi, beddua kabiliyeti bütün köyü o zaman hayrete düşürürdü. Önce, her fevri köy cadalozu gibi o andaki düşmanına beddua ederek başlardı. Ancak bedduası, müzik gibi, bir kreşendo izlemeye koyulurdu. Bir cadalozun sıradan bedduasından kaşarlanmış bir yeniçeri eğitim çavuşununkilere geçerdi; bunlardan da, kutsal olan hiçbir şeye saygı duymayan gerçek

bir kâfirin bedduasına. Daha sonra mırıldandıklarını ise Bok Köy'de kimse anlayamazdı. Bunları *djnoun*'un gizli diliyle mi, yoksa biz köylülerin anlayamayacak kadar cahil olduğu farklı bir diyalektle mi söylediğini kimse bilmezdi; ancak mırıldanmalarının tonu gittikçe artan bir korkunçluğa bürünerek sonunda uzun süre tutulmuş bir osuruk gibi patlayan tek heceli bir lanete erişir, bundan sonra da sessiz ve hareketsiz halde yere düşer, bütün vücudu seğirir ve ağzı köpürürdü.

Bedduası etkileyiciydi ama daha sonra öfkelendiğine pişman olur, yeni büyüler icat ederdi, sebep olduğu felaketleri nimete dönüştürmede de sihirli bir yeteneği vardı. Bir seferinde Cevriye Ana, Fidan Ali'nin o sıralar hamile olan genç karısı yüzünden gene böyle çileden çıkmıştı, kimse niye olduğunu hatırlamıyor. Birkaç ay sonra zavallı kız, sadece altı ay yaşayan iki başlı bir oğlan doğurdu. Genç bir annenin, canavar çocuğunu ilk görüşte nasıl aklını kaçırma raddesine geldiğini tahayyül edebilirsiniz, bütün köyün nasıl Fidan Ali ve ailesinin kederini paylaştığını da. Ama bu canavarın doğumunun haberleri çok geçmeden her tarafa yayıldı. Bebeğinin iki memesini birden nasıl emdiğini görmek için ülkenin her yanından insanlar geldi. Daha zor inananlar, ikizler değil de gerçekten tek gövdede iki baş olduğunu kanıtlasın diye bazen bebeğin kundağını çıkarmasında ısrar ederdi. Perili çocuk bir süre serpiliyor gibiydi. Ama iki başı aynı anda uyumakta artık uyuşamaz hale gelince hastalandı, biri hep uyanıktı ve ağlamasıyla er geç ötekini de uyandırıyordu. Gerçekten hiç uyumadığı için yavaş yavaş eriyip gitti.

Ancak çocuğun ölümünden iki gün önce İstanbul'daki Sultan Sarayı'ndan canavarı incelemek için bir elçi gelmiş, onu, aynı anda hem "evet" hem "hayır" diyecek, hatta felsefenin ince noktalarında kendi kendisiyle anlaşmazlığa bile düşebilecek bir saray soytarısı olarak Saray'da büyütme ve eğitme ayrıcalığı için aileye muazzam bir para teklif etmişti. Anneyle baba parayı hemen kabul ettiler. Çocuk iki gün sonra ölünce, elçi cesedini mumyalattı. Onu bugün de, büyük yeşil bir şişe içinde tutulduğu İstanbul'daki Saray'da görebilirsiniz, onu muhafaza eden yeşil mayi içinde yükselip düşerek, günlük basın için böylece

bir sonraki günün hava tahmininde bulunurken, kâfir turistlerin de hayrete kapılmasına yol açar. Bu ölü çocuk bir anlamda Bok Köy'ün en ünlü yurttaşı, hatta dünya çapında bir şöhret olmuştur. Annesiyle babasına bir servet getirmiştir. Sultan'ın parasıyla en zengin, en haris, en zalim toprak sahiplerimiz oldular: Dileriz şimdi başsız bir oğulları olur da bütün servetlerini harcatıp bizi onların pençesinden kurtarır!

Cevriye Ana'nın bedduası çoğu zaman böylece nimete de dönüşebiliyordu ama karışık bir nimet, çünkü bir adamın eti daima diğerinin zehiri olacaktır ve Peygamberimizin doğumu hariç, bu dünyada hiçbir şeyin bütün insanlar için aynı derecede hayırlı olduğu görülmemiştir. Ev kadar büyük bok bile, Cevriye Ana onun köyümüze düşmesine yol açtığında, önce bir aile için bir felaket, bir kısmı için sadece bir dert olduktan sonra, herkes için nimet kesildi. Ama hepiniz sanki ben herkesin bildiği şeyleri nakledeceğim yerde garip hikâyeler uyduruyormuşum gibi sözlerim karşısında ağzınız açık baktığınıza göre, ben şimdi size ev kadar büyük bokun bütün hikâyesini anlatmalıyım, çünkü Bok Köy'ün süzgeç gibi bir hafızaya sahip olmayan tek yurttaşı benmişim gibi görünüyor.

Cevriye Ana, köyümüzün tam kıyısında, günlük ev ihtiyaçları için her gün su çekmek zorunda olduğu köy tulumbasından mümkün mertebe uzaktaki bir izbede yaşardı. İleri yaşında, bu tulumbadan su getirme işi onun için günün en yorucu işi olmuştu. Bir gün ağır bir su kovasını taşıyarak yalpalaya yalpalaya izbesine giderken, köy sokağında oynayan birtakım oğlanlar kasıtsız olarak toplarına öyle bir tekme attılar ki, o tam eve varmak üzereyken elindeki kovaya vurup düşürdü, bütün su döküldü. Tulumbaya dönüp tekrar kovasını doldurmadan önce, orada, köy sokağında durdu ve bu sıkıntıya yol açan topu tekmelemiş oğlana beddua etmeye koyuldu. Oğlan, köyümüzün değirmencisi Durmuş'un oğluydu. Biz hemen, sanki kuraklık, kötü hasat ve sığır humması yetmiyormuş gibi, köyümüzün başına başka bir bela gelmesinin mukadder olduğunu anladık.

O gece, hepimiz izbelerimizde uyurken, tıpkı Cevriye Ana'nın beddualarını gibi, bir kreşe..do izleyen büyük bir rüzgâr

hamlesiyle aniden uykumuzdan uyandık, sonra da bu rüzgâr acayip bir hurdahaş etme sesinin takip ettiği gök gürültüsü gibi bir infilak sesiyle aynı derecede aniden sona erdi. Birkaç dakikada köyün kıyısına köşesine berbat bir koku nüfuz etti. Kokudan kaçmak için yataklarımızdan kalkıp sokağa koştuk ve berbat kokunun zaten oradan geldiğini keşfettik; aslında göklerden düşüp suçu işleyen oğlanın ailesinin oturduğu, değirmenin yanındaki ve şimdi de bir cadının osuruğu çarpmış gibi tamamen yıkılmış evin üstüne çökmüş muazzam bir boktan geliyordu; buharları tüten bu korkunç dışkı kitlesinin altından da, değirmencinin imdat dileyen ailesinin boğuk çığlıkları yükseliyordu.

Bütün gece boyunca Bok Köy'deki eli ayağı tutan her erkek, bu felaketin kurbanlarını özgürlüklerine kavuşturmak ve bu leş gibi kokan gübre kitlesini en uzaktaki tarlalarımıza nakletmek için küreklerle ve kovalarla çalıştı. Sonra da kadınlarımız günlerce bizi leş gibi kokudan kurtarmak için, gözle görünür her şeyi süpürüp silerken bir sinek musibetiyle boğuştular. Birkaç ay sonra tarlalarımız köyümüzü şimdi meşhur eden mahsulü vermeye başladı, her yıl da vermeye devam etti. Cevriye Ana'nın su kovasını döken topa tekme atarak onun öfkeye kapılmasına yol açıp bu karışık nimeti başımıza getiren oğlana gelince, artan mahsulün gelirleriyle, hepimiz onun eğitimine katkıda bulunduk. Eyalet merkezindeki okula giden Bok Köylü ilk erkek çocuk oldu. Sonra bir bursla bir Amerikan üniversitesinde okudu, ziraat mühendisi olarak mezun oldu. Şimdi bir gübre uzmanı ve Ziraat Bakanı, önümüzdeki hafta Cevriye Ana'nın bronz bir heykelini açıp bir nutuk atmak için burada olacak. Bekleyin de görün: Lut'un karısı misali, donup kalmış gibi duruyor ama bir bok sütunu halinde!

III

Şark Ekspresi

Vatansever bir Kız

Uzun yıllar önce şanlı şerefli Osmanlı İmparatorluğumuza, kudreti ebedi olsun, vaktiyle kuvvetli ve yakışıklı, uzun boylu ve yapılı; ama tam bir müsrif ve birçok hevesiyle kaprisinin esiri olan bir sultan, Abdülmecit hükmetmekteydi. Masadaki aşırılığı onu çok geçmeden tiksinti uyandıracak kadar şişmanlattı, şımarık şehzadelere mahsus mağrur tavırları ise, ona, büyük bir siyasi gücün tesadüfi vazifelisini değil de Bütün Müminlerin Hükümdarı olarak hürmet etmeye hazır olan en sadık bendelerini bile kendinden uzaklaştıracak gibiydi. Hizmetkârlarıyla eşlerinden, tavırları ve görünüşünün hiç de sağlamadığı kadar tutkulu bir bağlılık talep eden Abdülmecit, kadınlardan ne kadar çabuk bıkıyorsa, erkeklerden de o kadar çabuk bıkardı ve onun hoşnutsuzluğundan canını kurtarabilecek kadar şanslı olan, ıskartaya çıkmış gözdelerini emekliye ayırdığı bir tür lüks hapishane olan şahsi hanesi ve haremi çok geçmeden öyle boyutlara ulaştı ki, ülkesinin vergi ödeyen kâfirlerine ordumuz ile donanmamızın bütününden daha pahalıya mal olmaya başladı.

Ancak bu hane ve harem, Sultan'ın sefahat dönemleri sıklaşıp süreleri de uzadıkça, bütün İmparatorluğu fiilen yönetmeye başladı. Böyle bir yönetim halkın çıkarlarına da aykırı değildi, çünkü İimparatorluğumuzun her sınıfı ve milleti, bir tür parlamento gibi, burada hakkıyla temsil ediliyordu. Mesela büyük Ermeni ve Rum hanımlar, uzaklardaki eyaletlere yayılmış vatandaşlarının çıkarlarını korurken; Arap, Kafkaslı ve Kürt prensesler de, esas memleketleri olan bölgelere onları yöneten

valiler tarafından fazla zulüm yapılmamasını sağladı. Yetersiz zorbalığın bütün aşırılıklarını dengelemek için nüfuz ve rüşvet gemleriyle, Batı demokrasisi için şaşırtıcı bir *alla turca* ikame böylece elde edilmişti.

Ancak İmparatorluğumuzun bir cemaati, bu ıskartaya çıkarılmış ya da emekli edilmiş Sultan gözdeleri arasında henüz temsil edilmemekteydi: Ezelden beri, Fatih Sultan Mehmet, tıpkı Roma ve Atina gibi yedi tepe üzerine inşa edilmiş ebedi şehrimizi ele geçirmeden önce, Grek imparatorlar Konstantinopolis'te hüküm sürdükleri zamanlardan beri, burada yaşayan Karayim Yahudileri; Abdülmecit döneminde Rumca konuşan ve bizim yaptığımız gibi birden çok zevce alacak kadar kurnaz olan; ve zevceleri, tıpkı bizimkiler gibi, halk arasına asla peçesiz çıkmayan bu Karayim Yahudilerinin sayısı artık eskisi kadar çok değildi; ancak eski şehirde, Altın Boynuz kıyılarında, Galata Köprüsü ile Rüstem Paşa Camii arasında, burada yerleşmelerine izin veren ilk Bizans İmparatoru tarafından onlara tahsis edilmiş mahallede, birkaç kasvetli sokakta otururlardı.

Oturdukları sokaklarla evler yaklaşık bin senedir, rastgele tamirler dışında hiç yeniden inşa edilmediği halde bu Karayim Yahudileri, El Kahire'deki, Kırım'daki, Kafkas şehirlerindeki, hatta ta Buhara'daki kardeşleri ile ticaret yapan büyük tüccarlardı. Ancak tab'an mütevazı ve hadi kapalı kutu demeyelim ama sesi çıkmaz insanlardı; ve kıymetli mallarını ender olarak Sultan Sarayı'nın satın alma ajanları olan haremağaları vasıtasıyla doğrudan sunarlardı. Hal böyle iken bir gün Abdülmecit, suçlu ruhu huzur içinde kalsın, sarhoş sefahat akşamlarının bir kâfir cümbüş arkadaşından, başşehrimizin bu Karayim tüccarlarından biri olan Kalonimos ben Azizullah'ın, Buhara'da Çin kervanları ile ticaret yapan bir kardeş vasıtasıyla, nadir bir Uzakdoğu bitkisini; en yorgun ve sefih erkekleri bile dinçleştiren bir şifalı otun toz haline getirilmiş kökünü ithal ettiğini duydu. Sultan bu tüccarı Altın Boynuz kıyısı yakınındaki yerinde bizzat ziyaret etme kararı aldı.

Bütün Müminlerin Hükümdarı orada arz-ı endam ettiğinde büyük maiyeti dar sokak[illegible]rda öyle bir şamata ve heyecana yol açtı ki, bütün Karayim [illegible]dınları saraylıların ve Saray Mu-

hafızları'nın süslü kıyafetlerini görmek için kafesli pencerelere üşüştü. Ancak Sultan, tüccarın evine girerken, bir kapıda asılı nakışlı bir Buhara perdesinin ardından merakla onu gözleyen on iki yaşında küçük bir kızın peçesiz yüzü gözüne çarptı; kız ona, öylesine ender güzelliğe sahip kamaşmış ve kamaştıran gözlerle bakıyordu ki, ona oracıkta âşık oldu ya da olduğunu sandı.

Gıpta edilen bitkiyle sarayına dönen Sultan, duyuları ilaç tarafından uyarılmış halde; ve Karayim kızının bir anlık görüntüsü aklından çıkmayarak, gece boyunca uyanık kaldı. Ertesi sabah sayısız kadının bulunduğu hareminin Baş Haremağası'nı çağırdı ve çocuğun zevceler ve cariyeler ordusuna alınmasını ve hemen o gece Daire-i Şahane'ye gelmesi konusunda talimat verilmesini emretti.

Baş Haremağası derhal, gıpta edilen çocuğun babası olduğu anlaşılan Kalonimos ben Azizullah'ı çağırdı. İyi kalpli adam, derdiyle kalbi kırık, neyin temiz neyin pis olduğunu tarif eden irfana olduğu gibi siyasetin bütün entrikalarına da vakıf yaşlı bir adam olan Karayim *Hahamı*'na ya da Büyük Rabbi'ye akıl danıştı. Rabbi Theofilos ben Avakum Talalay, adı böyleydi, cemaatlerinin Sultan'ın fiilen İmparatorluğu yöneten şimdiki ve geçmişteki gözdelerinin parlamentosunda nihayet temsil edilmesinde hiçbir zarar olmadığına karar verdi; tercih edilen vekil, ki çocuğun resmen intihap edildiği pek iddia edilemezdi, muhtemelen, domuz eti ve kanı doldurulmuş ithal malı Alman sosisleri yemenin müptelası olduğundan herkesin şüphelendiği bir adamın dudaklarını bir gece öpmeye mecbur olsa bile. Böylece çocuk bir saatliğine, ona vazifesi konusunda talimat veren ve Karayim kadınlarının en vefakâr ve vatanseveri olarak kendisine ne büyük bir şeref bahşedileceğini açıklayan Rabbi'ye teslim edildi. Aynı zamanda ona, bu feda etme gecesinden sonra kendisini nasıl temizlemesi gerektiğini de anlattı.

O gece çocuk muhteşem dairesinde, ölümcül bir dehşet içinde Hükümdarı'nı bekledi. Abdülmecit nihayet sarhoşluktan sendeleyerek görününce, sürüye saldıran kurt gibi onun üstüne atıldı. Ne kadar vahşi ve cazibeden uzak olursa olsun Hükümdarı'na nasıl hürmet göstereceği konusunda gereken talimatı

almış olan çocuk, aşağılanma duygusu ve acısı içinde ağlamak ya da haykırmamak için kendini tutmakta güçlük çekti. Artık daha fazla dayanamayan ve evinde, Notre Dame de Sion Fransız manastır okulu mezunu olan Ermeni bir mürebbiyeden eğitim almış kurnaz kız, sonunda karışık duygularını uygun şekilde ifade etmenin yolunu buldu ve birden yürek parçalayan bir feryat kopardı: "*Vive le Sultan!* Çok yaşa Sultanım!" Sonra da bayıldı.

Kendine geldiğinde çoktan hareme dönmüştü bile, orada kendini, başka kon ılarda temel imkânları kıt olan dindaşlarına bazı vergilerden muafiyet sağlayarak Hazine-i Şahanemizi güvenilir gelir kaynaklarından birinden daha mahrum bırakabilecek durumda buldu. Büyük Rabbi'ye ise, iltifatlarıyla birlikte, onun talimatına göre itinayla temizlediği devasa bir Alman domuz sosisini içeren muhteşem bir kristal ve altın kutu gönderdi.

Sultan'ın Küçük Patavatsızı; ya da "Şehvetli Türk"e, Yazarı Meçhul bir Devam

Sultanlarımızdan biri vaktiyle Hazine-i Şahane için son derece uygunsuz genç bir kâfir zevce seçmiş, ancak bu zevce –kaderin cilveleri böyledir işte– bir süre için şanlı şerefli imparatorluğumuz açısından gerçek bir lütfa dönüşmüştü. Bir İngiliz kızıydı, bir vakitler Anglikan Kilisesi çevrelerinde çok tartışmalı bir şahsiyet olmuş bir Oxford Üniversitesi İncil arkeolojisi profesörünün yetim kızıydı, babasının tarihi araştırmalarının meyveleri bu kilise çevrelerinde o günlerde hâlâ "Yüksek Tenkit" denen şeyle ilgili rahiplere çoğu kez cephane sağlardı.

Dul olan bu talihsiz profesör akılsızlık ederek o sıralar henüz on iki yaşında olan altın saçlı çocuğunun, Fırat'ın üst taraflarındaki son derece yabani ve ıssız bölgede, ezelden bu yana bozularak şimdi kayalarla koyakların insana bir dünya cennetinden çok bir dünya cehennemini hatırlattığı kurak ve dağlık bir araziye dönüşmüş olsa bile kendisinin efsanevi Cennet Bahçesi'nin esas mekânı olduğuna inandığı bir yerde kazı yapmayı planladığı keşif seferinde kendisine refakat etmesine izin vermişti. Profesör oradaki, ortak atalarımızın yeniden bulunmuş mutfak izbelerinde fosilleşmiş insan boku bulmayı umut ediyordu. Bu boklar, jeolojik bir laboratuvarda gerektiği şekilde tahlil edildikten sonra, devrin paleontolojisine vakıf rejim mütehassıslarına, her ikisi de Yasak Meyve'yi yiyene kadar Adem ile Havva'nın beslenme rejiminin temelini oluşturan otlar ve kökler ya da fındık fıstık türü kabuklu meyveler ile diğer mey-

veler hangisiyse, onların hazmolunmamış ama taşlaşmış kalıntılarını teşhis etmelerine fırsat verecekti; çünkü Yasak Meyve'yi yedikten sonra, derhal Cennet Bahçesi'nden sürüldükleri için onu başka yerde hazım ve ifraz ettikleri malum.

Ancak bu keşif seferi sırasında profesörün ekibi, bir tek mümtaz arkeoloğun sarı saçlı kızı hariç olmak üzere, hepsine tecavüz edip sonra da kesen Kürt eşkıyanın hücumuna uğradı. Genç yaşına ve saf bir egzotik bakire olarak piyasa değerine duydukları saygı, onu ganimet alanların, ekibin geri kalanlarının öldükleri orji ve katliama şahit olmasını engellemelerini sağladı. Gözlüklü ve beyaz saçlı babasının nasıl sakallı bir bedevi dilberi kılığına girdiği ve alçakça arzuları tatmin edildikten sonra ellerinde ölmesi mukadder olan ayak takımının adi insiyaklarını tatmin için nasıl göbek atmak zorunda kaldığı, çocuğa ancak sonraları köyün dedikoducularından biri tarafından nakledildi. Gerçi bu iğrenç hikâyenin hiçbir ayrıntısı çocuktan saklanmadı ama o asla, tek kelimesine bile inanmadı.

Sonraki bir iki yıl boyunca, Harem-i Şahane'nin bu gelecekteki sakini, misilleme korkusuyla kimliğinin bile saklandığı bir Kürt dağ köyünde, sahiden de sıkı koruma altında tutuldu. Sonra bir yaz, Kürt aşiretinin sürülerine korkunç bir hastalık musallat oldu. Bir gecede tek meşru servetlerinin yarısından fazlasından mahrum kalan aşiret erkekleri, bütün akıllı seyyahların kaçınmayı öğrendikleri bir arazideki tesadüfi eşkıyalıkla geçimlerini sürdüremeyecek hale gelince, nakde çevirebilecek tek mallarını, aralarında yaşayan altın saçlı bakireyi sağlam bir fiyata satmaya karar verdiler.

Adı aslında Gladys Tibbs'di, Kürtlerin hem bir anlam veremediği, hem de telaffuzda zorluk çektikleri bir ad. Onu esir tutanlar bu yüzden, okumuş bir adamın kızı olduğunu keşfettikten sonra, adını Ayşe ben Hakim olarak değiştirdiler ve Gladys şimdi, birkaç güvenilir ve ihtisas sahibi aracı vasıtasıyla, Sarayı Şahane için münasip şekilde güzel ve soylu bir zevce olarak bu adıyla sunuluyordu.

Asıl adı Gladys Tibbs olan Ayşe derhal; efsanevi Cennet Bahçesi'nin yerini tespit etmenin, ona bakarsanız, aydın bir Oxford misafir kabul salonunda çayla ve hardallı tereli sandviçler

ile tartışılacak herhangi bir konunun kimseyi hiçbir şekilde ilgilendirmediği bir Kürt dağ köyünün sıkıcı toplumsal ve kültürel hayatından kaçmak için bu cüretkâr plana ender bir kaçış şansı gözüyle baktı. Sahiden de onu esir tutan Kürtlerin beklediğinden çok fazla işbirliği gösterdi. Mesela onlara, çok kısa sürede güvenilir ve aslına benzer portreler meydana getiren, yakın zamanlardaki bir Fransız icadını açıkladı, gerçi kamera hâlâ renkkörü olduğu için gri çıkıyordu ama sonradan elle renklendirilebiliyordu. Bilahare yapılan soruşturmalar, büyük Parisli fotoğrafçı Nadar'ın, Konstantinopolis ve Kahire'de, "Sultan Hazretleri ile Hidiv Hazretleri'nin fotoğrafçısı" tayin edilmiş Abdullah Biraderler adlı vasıflı sabık öğrencileri olduğunu ortaya çıkardı. Emanet edildiği aracılar tarafından Konstantinopolis'e getirilen Ayşe, Abdullah Biraderlerin Pera'daki stüdyosunda bir fotoğraf için poz verdi; ve sonra da portre, Notre Dame de Sion Manastırı'nda, insan suretini çoğaltmaları dinleri tarafından yasaklanmayan, zengin kâfirlerin kızlarına sanat dersleri veren bir rahibe olan bir minyatürcü tarafından incelikli bir şekilde renklendirildi.

Kürtlerin ve Berberilerin kadınları, başka yönlerden ne kadar iffetli olsalar da, yüzlerini Türk, Acem ya da Arap hemşirelerinden daha serbestçe açtıkları için, müstakbel gelininin bu peçesiz suretini Sultan'a iletmek, haddinden fazla cüretkâr sayılmıyordu. Ayrıca, Kürt eşkıyanın planlarını başarıya ulaştırmasını sağlayacak başka durumlar da vardı. Çocukluğunda İngiltere'yi ziyaret etmiş aydın bir hükümdar olan Sultan'ın kendisi, Bâb-ı Âlî'nin böğründe daimi bir diken olan Kürt meselesine bir çözüm arıyordu. Resmi zevceler kadrosuna bir Kürt prensesin eklenmesinin onun Doğu Anadolu'nun uzak dağlarındaki dizginlenemez vatandaşları arasında kendisine daha fazla sadakat sağlamada faydası olabileceğine inanır hale gelmişti. Böylece Ayşe ben Hakim, asıl adı Gladys Tibbs, kendini beklediğinden çok daha önce, Saray-ı Şahane'nin lüks inzivasında mahsur kalmış buldu.

Esasında, Müslüman evlilik törenleri ve İmparatorluk etiketinden haberdar olmadığı için, kimliğini hiçbir şeyden şüphelenmeyen Sultan'a, belki de ilk nispi mahremiyet anlarında

açıklamaya karar vermişti. İngiliz yetişimini ve sonra da Kürt köy hayatının hayli rustik ve gevşek âdetlerini tanımış olması, onu, daha ilk karşılaşmalarında şıpınişi Sultan'ın meşru zevcesi olacağını öngörmekten alıkoymuştu, bu yüzden de Sahibi ve Efendisi ile ilk mahremiyet ânının ona ancak resmi gerdek gecesinde bahşedileceğini keşfedince epeyce şaşırdı.

Bu huşu verici olay için, kimi berber, masör, kozmetikçi ya da kostümcü, diğerleri davranış ya da etiket hocası olan bütün bir Saray haremağaları kadrosu tarafından hazırlandı. Hocalar, genç kızlıktan kadınlığa olan seyahatine refakat etmesi gereken her iffetli jesti, her cilveli bakışı, her müşfik kelimeyi ve her tutkulu iç çekişi ona amansızca prova ettirdi. Genç hayatında daha önce hiçbir olay için bu kadar yaygara koparıldığını görmemişti. Aslında bütün bu numaralardan hoşlanmıyor da değildi. Sonunda, itinayla tembihlenmiş ve süslenmiş olarak, Sultan'ın özel dairesine götürüldü. Orada kapı, gece boyunca Bütün Müminlerin Halifesi'nin güvenliğini kollamak için nöbet tutacak silahlı bir haremağası tarafından kapanır kapanmaz, kendini Sultan'ın ayaklarının dibine attı ve mükemmel Oxford İngilizcesiyle haykırdı: "İmparator Hazretleri iş işten geçmeden önce bilmelidir ki, naçiz hizmetkârının asıl adı Gladys Tibbs'dir. Oxford Üniversitesi'nin müteveffa İncil arkeolojisi profesörünün kızıyım! Kürtler tarafından öldürüldü, fosilleşmiş bok bulmak için bir keşif seferi sırasında..."

Haremağalarının ona itinayla öğrettiği her şeyden farklı olan bu tebliğin Sultan üzerinde neredeyse mucizevi bir etkisi olmasını bekliyordu. Aslında oldu da; ama onun görmeyi umduğu cinsten bir etki değil. Yalvaran yeni gelinini üzerine kapandığı halıdan kaldırıp sonra da onu evliliğinden âlicenapça serbest bırakarak Oxford'daki çoktan yitirdiği evine, ya da müteveffa babasına münasebetsiz keşif seferinde refakat etmek için, görmekte olduğu eğitime ara verdiği Eastbourne'daki kızlar okuluna göndermek üzere İngiliz Büyükelçisi'ne emanet etmektense, şaşıran Sultan, mükemmel bir Oxford şivesiyle haykırdı:

"Tibbs mi? Tibbs mi dedin? Yoksa sen yirmi yıl önce İngiliz Arkeoloji Heyeti'yle Konstantinopolis'e geldiğinde bana İngilizce öğreten o ihtiyar budalanın kızı mısın? Yani sen şimdi ba-

na onun, sonunda bizi bırakıp gittiği ve birkaç ay sonra Nuh'un Gemisi'nin fosilleşmiş dümeni ile döndüğü keşif seferindeyken bir Kürt prensesini fiilen baştan çıkarıp evlendiğini mi söylemek istiyorsun? Seni küçük patavatsız, bana böyle hokus pokuslar yutturamazsın. İhtiyar Tibbs fosilleri teşhis işinde bir büyücü olabilir; ama asla senin kadar güzel bir kız peydahlayamaz. Ve ayrıca Kürt prensesleri ne zamandan beri yabani dağ barınaklarında İngiliz mürebbiyeler tarafından yetiştirilme imtiyazına sahip? Evet, kabul ediyorum, bunda bir bit yeniği var ama, vakti gelince görürüz bakalım, Tibbs mi giz mi, Kürt mü yoksa fosilleşmiş bok mu?"

Ne kadar tartışırsa tartışsın, zavallı Prenses Ayşe, asıl adı Gladys Tibbs, o tarihi önem taşıyan gecede Sultan'ı gerçek kimliği konusunda ikna etmeyi başaramadı. Onun iyi kalbine ne kadar hitap ettiyse, inanılmaz talihsizlikler zinciriyle kafasını da o kadar karıştırdı. Hatta ihtirasını bile uyandırdı; öyle ki sonunda Sultan, İngilizce konuşan, bu kadar güzel, rüyalardan çıkma bir Kürt prensesi üzerindeki kocalık haklarını derhal kullanma konusunda ısrar etti. Kız onun yakınlaşma isteğine nihayetinde boyun eğdi ve çok geçmeden en gözde zevcesi oldu, kısmen taleplerine karşı direnip onu kendisine kur yaptırmaya zorlayan tek kişi olduğu için, kısmen de diğer zevceleri ile cariyelerinin entelektüel düzeyini aşan birçok konuda onunla İngilizce sohbet edebildiği için.

Ancak bir süre sonra onu gerçek kimliği konusunda ikna etmeyi başardı. Sultan, gözdesinin intikamını almak için, Fırat Vadisi'nin üst tarafındaki eşkıya kaynayan dağlara, başarılı bir şekilde barış getiren, hatta soyguncular dan müteveffa profesörün nadir fosilleşmiş bok koleksiyonunu da geri alan askeri bir sefer düzenledi; bunlar halen Milli Arkeoloji Müzemizde, cam bir kutu içinde teşhir edilmektedir, ancak bir kısmı da şehidin okuluna hürmeten, Oxford'daki Ashmolean Müzesi'ne gönderildi. Ne var ki bu arada Sultan ile sözde Kürt karısı birbirlerine âşık olmuşlardı. Prenses Ayşe, asıl adı Glady Tibbs, centilmenlerin kızlarına mahsus Eastbourne yatılı okulunda eğitimini tamamlamak için geri döneceğine, hayra da olsa şerre de, İmparator kocasının hareminde kalmaya karar vermişti.

Gece buluşmaları için Sahibi ve Efendisi'nin dairesine her girdiğinde, Sultan onu şefkatle Benim Küçük Patavatsızım diye karşılar, sonra da bir süre, Sultan'ın okullu bir çocuk olarak İngilizcesini mükemmel hale getirmek üzere birkaç yaz geçirdiği uzaklardaki İngiltere'de yaşanmış mutlu günlerden söz ederlerdi. O, köydeki kriket maçlarında vuruş skorlarıyla ya da süratli bir fırlatıcı olarak gücüyle övünürken, kız da Oxfordshire'ın kırsal papaz evlerindeki garden partilerde sunulan hardallı tereli sandviçlerle limonlu peynirli pastalardan nostaljik bir şekilde söz ederdi. Sonra da mutlu bir şekilde, akşamın daha ciddi işine geçerlerdi.

Zamanla Sultan Ayşe, asıl adı Gladys Tibbs, Tavus Tahtı'nın gerisindeki gerçek güç oldu, hele hamile kalıp, Sultan'a sadece kızlar doğurmuş diğer zevcelerinin aksine, ona genç bir prens verince. Zaten o vakte kadar Sultan'ın Küçük Patavatsızı da şimdiki kaderinin, her ne kadar Cheltenham ya da Leamington içmelerindeki evlenmemiş feministler arasında protesto fırtınalarına ya da acımaktan kaynaklanan gözyaşı şelalelerine yol açacak olsa da, bir zamanlar umduğu gibi monogam genç bir Oxford âlimiyle, hatta müteveffa babasının parlak çömezlerinden biriyle, Eski Ahit'e ilişkin bir nebze efsanevi olayların tarihi mekânlarını tespit etme ihtisası yapmış genç bir arkeologla evlenmiş olsa yaşayacağından çok daha parlak olduğuna karar vermişti. Mesela bu şekilde, kalbi kırık babasının, yeminini tutarak zaferinin hemen ardından onu yanmış bir adak olarak kurban ettiği Jephthah'ın kızının dünyaca meşhur kâşifiyle, ya da Onan'ın bir keresinde zındıkça tohumunu boşalttığı yerde yetişmiş şeytani mandrake kökünün aynı derecede meşhur kâşifiyle evlenmiş olabilirdi.

Parlak genç bir arkeoloğun zevcesi evlilik hayatında, aydın misafirlerinin gözünü kocasının daha önce okunmayan tabletlerde çözdüğü çivi yazısı kitabelerden kurtardığı Kalde yemek tarifleri ile hazırladığı âlimane soğuk hafif yemeklerle kamaştırabilir ama, büyük bir Harem-i Şahane'nin entrikaları, yeteneklerini nasıl kullanacağını bilen ve gücünü gerçek bir tedbirlilikle elinde tutan bir kadının zekâsı ve inisiyatifine çok daha geniş ufuklar açar. Kader ona böyle bir güç bahşetmeyi uygun buldu-

ğuna göre, Ayşe Sultan, asıl adı Gladys Tibbs, bunu yalnızca kendi yararına değil, kendi cinsinin ve genelde insanlığın yararına kullanmaktan kaçınmanın tam anlamıyla budalalık olacağına karar verdi.

Kürt maceralarından önce eğitimi ihmal edilmemişti. Walter Bagehot'un açıkladığı şekliyle İngiliz anayasa tarihi üzerine iyi bir temel bilgiye sahip olduğu gibi, kendine özgü sağlam siyasi düşünceleri de vardı. Fikirleri genelde ılımlı şekilde ilericiydi. Charles Dickens'ın yayımlanmış romanlarının çoğunu okumuştu, hatta *Adam Bede*'i bile. Kendi kendine verdiği bu görevde ona ilham verecek ve kılavuzluk edecek tarihi bir örnek ararken, kendi durumunun hususiyetini anlayacak kadar da akıllıydı, ve bu yüzden eylemlerinde birtakım feminist cadalozları taklit edeceğine, kendine model olarak, Kraliçenin Eşi sıfatıyla Kraliçe Victoria'nın nostaljik ve müteşekkir tebaası tarafından nesiller boyunca hayırla yad edilen bir kraliçe olmasını mukadder kılan akıllıca kararlarına sık sık ilham kaynağı olmuş Saxe-Coburg-Gotha Prensi Albert'i seçmeyi tercih etti.

Ayşe Sultan, asıl adı Gladys Tibbs, artık Sahibi ve Efendisi ile gittikçe daha fazla siyaset tartışır olmuştu. Bazen Sultan onu dinlerken, sıkıntısını belirtecek şekilde derin derin iç geçirirdi; çoğu kez de önce, ona daha zevkli zevcelik vazifelerini hatırlatmak için mütenasip mabadını muzip bir şekilde çimdikleyerek lafını keserdi. Ne var ki, Hanım Sultan bunlardan da sıhhatli bir tatmin elde ediyor gibiydi. Sultan yavaş yavaş onun siyaset konusundaki ferasetini takdir etmeyi öğrendi ve birçok diyara yayılmış İmparatorluğun meselelerini çözümlemek için ona başvurmaya başladı. Daire-i Şahane'de akşamlar artık, *London Times*'ın Bâb-ı Âlî'nin *Ballhausplatz*'ının son zamanlardaki diplomatik bir hamlesine nasıl cevap vereceği, ya da "Avrupa'nın Hasta Adamı"nın Rus Silindiri'nin Balkanlar ya da Kafkasya'daki yeni askeri baskılarına karşı koymayı başarıp başaramayacağı konusunda spekülasyon yapan son başmakalesini tartışmakla başlıyor; sonra da, günün meselelerini en azından teorik olarak çözüme ulaştırmanın ardından, Sultan ile Küçük Patavatsızı, babadan kalma bir Londra "tokatla ve gıdıkla" oyunu gibi daha hafif şeylerle vakit geçiriyor; veya eğer önce

iştahlarını kabartmaya ihtiyaçları varsa, ikisi birlikte *Şehvetli Türk*'ü, ya da kendi türünde bir Fransız klasiği olan *Bir Masözün Hatıratı*'nı İngilizce tercümesinden okuyorlardı.

Şapşal bir piyasa yazarı tarafından alelacele tercüme edilmiş olan bu ikinci kitabın Fransızca terimleri çoğu kez onların kafasını karıştırıyor ve filolojik spekülasyonun *selva oscura*'sında yollarını şaşırtıyordu. Bir gece, böylece, aşağıdaki şifreden farksız paragrafta aslında ne denmek istendiğini gözlerinin önüne getirmek için birçok saati daldan dala atlayarak *explication de texte*'e hasrettiler: "Bunu izleyen karışıklıkta adam Düşes'i, limonluktaki bir palmiye ağacının altında gamahuş etti, sonra da ona hürmette kusur ettiği için, uşağına kendisini kamçılamasını emretsin diye yalvardı. Düşes onun isteğine uydu ama Fransız hizmetçisi Ann'i de gamahuş etsin diye ısrar etti ve o bunu bütün bir hane halkının huzurunda yapmaya girişirken, bir yandan da küstahlığı için herkes tarafından cezalandırılmaktaydı. Düşes saplı gözlüğüyle sakin sakin bizi izledi..."

Gamahuş mu? Soylu âşıklar *Bir Masözün Hatıratı*'ndaki ne Latince, ne Germen dilinde, ve belki ne de Kelt dilinde olan bu şifreden farksız kelimenin manasını bulmaya çalışarak hafızalarını zorladılar, klasik filoloji ile birçok çağdaş yabancı dili yokladılar, hiçbir sonuca varamadılar. Derken, birkaç gün sonra Sultan'ın Küçük Patavatsızı Sahibi ve Efendisi'ne bulmacayı çözdüğünü cilveli cilveli bildirdi. Saray-ı Şahane'deki diğer hanımlar arasında, vaktiyle Notre Dame de Sion'un Fransız rahibeleri tarafından eğitilmiş olduğu için ileri Fransız şiirinden tat almayı öğrenmiş; ve çoktan ölmüş bir sultanın sabık Ermeni cariyesi olan yaşlı bir hanım vardı, bu hanım bu garip kelimeye, yani "gamahuche"a biraz daha açık bir ihtiva içinde bulunduğu bir yerde, doğrusunu söylemek gerekirse, Paul Verlaine'in *Hombres*'undaki şiirlerden birinde rastlamıştı. Ayşe Sultan, asıl adı Gladys Tibbs, şimdi Sultan'a kendisini herhangi bir İngiliz düşesi ya da Fransız hizmetçi gibi nasıl gamahuş edeceğini kızara bozara izah ederken, Sultan Hazretleri de tıpkı Molière'in *Le Bourgeois Gentilhomme*'unda, az önce kendisine "nesir" demesi öğretilmiş olan şeyin meğer her zaman konuştuğu şey olduğunu keşfederek şaşıran Mösyö Jourdain gibi, şaşırıyordu.

Ama bir gül, adı yeni olunca daha da tatlı kokabilir; bu yüzden de Çift-i Şahane, gece boyu daha da neşeyle gamahuş etti.

Ancak bu filolojik olay, Harem-i Şahane'de geniş şümullü reformların da kaynağı oldu. Ayşe Sultan, asıl adı Gladys Tibbs, haremin pek çok hanımının kabiliyetleri ve vakitlerinin büyük kısmını boş işlerle, hiç durmadan tırnaklarını törpüleyip kaşlarını alarak, pasyans açarak, çay yapraklarından istikbali okuyarak ya da entelektüel değeri şüpheli Fransız romanlarına dalarak ziyan ettiklerini fark etti. Sahip ve Efendi-yi Şahane'sinin tasvibiyle, Ayşe Sultan hepsini yabancı basını okuyup istihbarat raporları çıkarmakla vazifelendirdi. Artık Sultan, Küçük Patavatsız'ı ile geçirdiği gecelerden, bedenen olduğu kadar zihnen de gittikçe tazelenmiş olarak döner oldu. Ertesi gün huzurundaki ister kendi vezirleri ve yabancı diplomatlar olsun, ister kendi tebaasının her sınıfından ricacılar olsun, resmi kabullerde, aldığı kararlar ve telaffuz ettiği hükümler çok geçmeden ona dünyanın dört bucağında modern bir Sultan Süleyman şöhreti kazandırdı. Kaygılı Rus Büyükelçisi'ne, hafif bir alay tonuyla, *London Times*'da o yakınlarda çıkan bir başmakalede, biraz daha az zayıf bir "Avrupa'nın Hasta Adamı"nın gittikçe ufalan İmparatorluğumuzun tehdit altındaki bir Kafkas ya da Balkan eyaletini Çarcı kolonyalizmden kurtarmak için neler yapabileceği konusundaki önerilerinden alıntılar sunuyordu. Aynı şekilde şaşkın İngiliz Büyükelçisi'ne, Süveyş Kanalı hisseleri için Londra Borsası'ndaki son rayiçlerden dalgın dalgın bahsediyor ve böylece müşkül durumdaki Mısır Hidivi'nin bu sermaye üzerinde sahip olduğu ve Başbakan Disraeli'nin, Rothschild bağlantıları sayesinde İngiliz Tahtı adına *en bloc* ve iskonto ile almaya çalıştığı efsanevi hisse senetlerine kendisinin de akıllıca bir alaka göstermekte olduğunu açığa vuruyordu.

Ancak Harem-i Şahane'nin kamuflaj altında çalışan bir istihbarat teşkilatı olarak yeterli kadroya sahip olmadığı anlaşıldı ve Ayşe Sultan, asıl adı Gladys Tibbs, süratle genişleyen faaliyeti için yeni yetenekler edinmenin yollarıyla araçlarını araştırma durumunda kaldı. Mensupları arasındaki, bütün Batı ülkelerinin istihdam sıkıntısı çeken feministleri saflarından seçilmiş gözlüklü okumuş kadın sayısının gittikçe arttığı harem, odalık-

larla hurilerin efsanevi meskeni olarak cazibesinin büyük kısmını süratle kaybediyordu. Londra'da, British Museum'un ana okuma odasında *The New Grub Street*'te yararlanabileceği gerçek hayat malzemeleri arayan Realist romancı George Gissing, istismar edilen dişi entelektüel yeteneğinin bu büyük rezervuarını ziyaret eden; ve daha tanınmış erkek âlimler için "hayalet"lik görevini yerine getirerek kıt kanaat geçinen türden "garip kadınlar"ın sayısının artık hayli azaldığını müşahade etmeye başladı. Öte yandan, Athenaeum gibi okumuş kulüplerin salonlarındaki üyelerin sayısı azalırken, dişi yardımcı yokluğundan British Museum'un ana okuma odasında kendi sıkıcı ve zahmetli hazırlıklarını yapmak zorunda kalanların sayısı da artıyordu. Moskova ve Saint Petersbourg'da faaliyetlerini büyük romancı Joseph Conrad'ın *Batılı Gözü Altında* (Under Western Eyes) adlı kitabında o kadar iyi tasvir ettiği feminist Nihilistlerin saflarında da aynı şekilde bir seyrekleşme göze çarpmaktaydı. Kalça yastıklarının altına saatli bomba saklayan ve çabucak kaldırılan iç eteklerinin telaşı içinde onları yanlışlıkla oradan geçen gerici Polis Nazırları'nın atlı arabalarına atanların sayısı azalmıştı. Bu acil durum karşısında, erkeklerin melon şapkalarına gizlenebilecek kadar küçük yeni bir tür minyatür saatli bomba geliştirilmişti. Viyana'da daha entelektüel Katolik papazlar, manastırlarına unvan sahibi Yahudi bankerlerin din değiştirmiş kızlarını rahibe adayı olarak katmakta güçlük çekiyorlardı. Paris'te, lezbiyen şaireler tarafından masrafı kendilerine ait olmak üzere yeşil kâğıtlara bastırılmış, ince ciltli Sembolist şiir kitapları da artık iyice azalmıştı. Gizli bir Türk ajanları şebekesi, Avrupa'nın her yanından sahiden de eğitim, zekâ ve yetenek sahibi genç hanımları Sultan'ın haremine dahil ediyor, onlar da burada derhal gazeteler ile daha ihtisaslaşmış süreli yayın organlarını okuyor ya da basın değerlendirmeleri ve istihbarat raporları yazıyor, ama buna karşılık British Museum'da, Bibliothèque National'da ya da başka yerlerde yaşadıklarından çok daha büyük bir konfor ve lüks içinde yaşıyorlardı. Sultanımıza gelince, Bütün Müminlerin Hükümdarı artık Harun-ül Reşid'den bu yana Halifelerin en fazla bilgi edinmişi, hatta aslında yaşayan bütün hükümdarlar içinde en hikmet sahibi olanıydı.

"Avrupa'nın Hasta Adamı" hemen hemen bir gecede ve tamamen barışçıl yöntemlerle Whitehall'da, Ballhausplatz'da, Quai d'Orsay'de, Wilhelmstrasse'de ve Neva Nehri kıyılarında korkulan ve saygı duyulan büyük bir ilerici güç halini almıştı. Bir İngiliz mühendisi tahtelbahiri icat edip kendi bahriye nazırını onun dünya barışına karşı bir garanti olarak yararı konusunda ikna edemeyince, Saray-ı Şahanemizin hamarat gözlüklü odalıkları hemen konuya Sultanımızın dikkatini çektiler; ve böylece Türk Donanma-i Şahanesi, dünyada tahtelbahir sipariş eden ilk donanma oldu. Fransa'da, siyasi propagandamız edebi bir devrim yarattı: Gizlice maaşlı çalıştırılan popüler romancı Pierre Loti, budala okuyucularında haremlerimizdeki hanımların ona gizlice kahve, boş sohbet ve *rahat lokum* ikram etmekten daha önemli bir işleri olmadığı yolunda sahte bir izlenimi kasıtlı olarak uyandırdı. Quai d'Orsay bir süre, Suriye ve Lübnan'daki Hıristiyanlar arasında bizim otoritemizi başarıyla zayıflatacağına inanmayı sürdürdü.

Ancak büyük bir güç olarak ahlaken yeniden silahlanmamız, emperyalist düşmanlarımızın fesat entrikaları ile pek erkenden engellendi. İngiltere'deki, İngiliz romanının istikbalini şimdiden tehdit etmeye başlayan ve genç entelektüel hanımları George Eliot ile Mrs. Gaskell'ı dünya çapında şöhret haline getirmiş kaz tüyü kalemlerden başka yönlere çeken, İngiltere'nin dişi zekâlarının gizli kanalına önce bir anlam veremeyen Scotland Yard, Harem-i Şahane'ye harıl harıl yeni yetenekler kazandıran ajanlarımızın faaliyetini daha dikkatle gözlemeye koyuldu. Gariptir ki, bu ajanlar, İngiliz erotik fantezisinin o eskimiş klasiği *Şehvetli Türk*'teki kurmaca meslektaşlarının aksine, güzelliğe hiç ehemmiyet vermiyordu sanki, hatta saf erdeme de; gerçek şu ki, bu kadınlar her nereye kayboluyor idiyse oradaki istihdam pasaportu, masumiyet ve güzellikten ziyade zekâ ve tecrübeymiş gibi görünüyordu. Ancak ortadan kayboluşlarından sonra izleri tespit edilebilenler hep Altın Boynuz ya da Boğaziçi'nin kıyılarında inşa edilmiş aynı Saray-ı Şahanelerden; Topkapı'dan, Dolmabahçe, Beylerbeyi ya da Yıldız'dan yazıyorlardı. Böylece Sultanımızın çok garip zevkleri olduğundan ve tamamen yeni türde bir beyaz

esir trafiğinin tek müşterisi olduğundan şüphelenilmeye başlandı.

Scotland Yard, bu faaliyetin metotları ile gayesini ortaya çıkarmak için çok geçmeden uygun bir ajan buldu. Uzun yıllar boyunca müteveffa Profesör Tibbs'in okuyucusu olmuş ve araştırma asistanlığını yapmış ve onun esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmasından sonra da Bloomsbury'de fukara bir emeklilik hayatı sürdüren, yenilmez görünüşlü, işsiz, yaşlı hanım arkeolog Miss Gwendolen Trollope. Kendisine derhal British Museum okuma odasında işbaşı yaptırıldı, esrarengiz üyelerinin ilgisini çekmesi için de Prusya Sanat ve Bilim Akademisi'nin daha bilgece yayımlarını dikkatle okuması konusunda talimat verildi. Miss Gwendolen Trollope'la bir hafta içinde sakin tavırlı bir Ayrılıkçı Kilise adamı temas kurdu ve o da ortadan kayboldu.

Birkaç hafta sonra Miss Gwendolen Trollope bir Truva atı gibi, aslında Harem-i Şahane'nin gizli haber alma uzmanları birliğinin yeni üyesi kisvesi altında ortaya çıktığında, Ayşe Sultan, asıl adı Tibbs, kendini klasik trajedide Orestes'in kendini birden Tauris Tapınağı'nda çoktan yitirdiği kardeşi Iphigenie tarafından kurban edilmek üzere bulunuşunu andıran bir tanıma sahnesinde, kendi müteveffa babasının sabık araştırma asistanı ile karşı karşıya buldu. Hanım Sultan o sırada ne gibi belaların beklediğinin farkında değildi ama gene de akıllılık etti ve Miss Trollope'a gerçek kimliğini açıklamaktan kaçındı.

En kötü şeylere hazırlanmış ve her şeyini İngiltere'nin istikbali için fedaya hazır Miss Trollope yaşına ve zaten asla albenili olmamış görünüşüne rağmen, Sultan'ın ellerinde İngiliz kadınlarının çoğuna göre ölümden beter olan bir kadere mahkûm olduğundan emindi; yani tehlikeli seyahatine çıkmadan önce British Museum Kütüphanesi cehenneminde, başvurmayı başardığı *Şehvetli Türk*'ün sayfalarında defalarca o kadar iyi tasvir edilmiş olan lezzetli aşağılanmaya. Hem korktuğu hem de çok arzu ettiği türden herhangi bir aşağılanmaya boyun eğmeye fırsat bulamadan haftalar geçince, bu gerçekten entelektüel faaliyet kovanına kaçarak, geride bıraktığı Bloomsbury pansiyonunu, British Museum ana okuma Odası'nı, aslında bütün o monoton fukara emeklilik hayatını pişmanlık içinde özlemeye baş-

ladı. Siyaset onu asla ilgilendirmemişti. Profesör Tibbs'in âlimane rehberliği altında, aklını tamamen farklı cinsten meseleler üzerinde çalıştırmıştı. Başlangıçta, Galler, Göller Yöresi ya da Trossachs'daki genç kızlık tatillerinde topladığı jeolojik numunelerin amatör bir koleksiyoncusu iken, yavaş yavaş fosilleşmiş eğreltiotları, taşlaşmış ormanlar ve böyle başka tarihöncesi ender şeyler konusunda uzman olmuştu. Aslında, tarihöncesi insanın beslenme rejimine ilişkin ipuçları olarak fosilleşmiş insan boku ya da koprolitlerin kendiliğinden içerdikleri bilimsel ihtimallere Profesör Tibbs'in ilk dikkatini çeken kişi olarak kendine de pay çıkarabilirdi.

Bosna ve Hersek'te Avusturya ordularının hareketlerine ilişkin raporlar tüylerini diken diken etti. Tembel duyguları, fevkalade garip nitelikteki vahşi gocunmalarla kristalize oldu ve hatta bunları meslektaşları arasında dile getirecek cesareti de buldu. Birkaç ay içinde Miss Gwendolen Trollope böylece, Harem-i Şahane'nin, Sultan'ın onları zevce ya da cariye olarak ihmal ettiği duygusuna kapılmış olan daha tatminsiz entelektüel hanımları arasında bir kadın hakları hareketinin lideri haline geldi. Nereden baksanız Batı'nın monogam dünyasını terk etmiş ve Müslüman hayat tarzını benimsemişlerdi ama, poligaminin daha elle tutulur avantajlarından hiçbirini henüz tatmamışlardı. Mırıldanmaları çok geçmeden aleni şikâyetler şeklinde dile getirildi. Kendini adamış bir kadınlara oy verme hakkı liderinin belagatiyle, Miss Gwendolen Trollope, takipçilerinin bir kısmını gerçek bir taşkınlık haline getirmeyi bile başardı. Bir gün Sultan, sarayının ana okuma odasından, yanında Ayşe Sultan'la, asıl adı Tibbs, geçerken, Miss Gwendolen Trollope'un başını çektiği bir grup öfkeli ve gözlüklü kadın birden masalarından kalktı ve Orpheus'a saldıran Maenadlar gibi ona hamle etti. Onunla cinsel bir beraberlik yaşamak için verdikleri umarsız mücadelede Bütün Müminlerin talihsiz Hükümdarı'nı parça parça ettiler, zavallı Türk'ü nafile yere bu yabani ve şehvetli İngiliz kadınları sürüsüne karşı korumaya çalışan sadık Küçük Patavatsızı'nı ayaklar altında çiğneyip öldürdüler.

Scotland Yard, Dışişleri Bakanlığı ve Koloni Bürosu böylece, "Avrupa'nın Hasta Adamı"nın belli başlı bir siyasi güç ola-

rak kendini toparlamasına karşı Hindistan'a giden kara yolunu koruma muharebesini kazanmış oldu. Başbakan Disraeli'nin o yıl Majesteleri'nin doğum günü münasebetiyle Kraliçe Victoria'ya teklif ettiği Şeref Listesi'nde yer alan Miss Gwendolen Trollope, İngiliz İmparatorluğu'nda 'Dame' unvanını kazanan ilk kadın oldu.

Ne var ki, Miss Gwendolen Trollope artık böylesi şereflerin sefasını sürebileceği bu dünyanın bir sakini değildi. Bu hengâme karşısında telaşa kapılan Saray Muhafızları, Hükümdarlarını korumak için çok geç kalmış olsalar da, hareme doluşmuşlardı. Sonra da, bütün asiler sürüsüyle birlikte, isyanın elebaşını tevkif etmişlerdi. Jürisiz yargılandılar ve hepsinin, ne kadar barbarca görünürse görünsün, geleneksel olarak asi zevceleri susturma konusundaki etkinliği kanıtlanmış bir yöntemle ortadan kaldırılmalarına karar verildi. Her biri, içine sivri uçlu demirler konmuş sağlam birer fıçıya kondu. Sonra sayısı yüzü aşan böyle fıçı, Bebek sırtlarından aşağı, Boğaziçi'ne doğru yuvarlanmaya bırakıldı.

Amerikalıların daha sonra Robert College'ı inşa edeceği tepelerde, Saray Muhafızları'nın Yüzbaşısı, bir tanesi hariç bütün fıçıların battığını gördü, ki bu da batmayan fıçıda bir cadı bulunduğunu kanıtlıyordu. Fıçı yüzerek Marmara Denizi'ne, oradan da Çanakkale Boğazı kanalıyla Ege Denizi'ne ulaştı, daha sonra da Akdeniz'i boydan boya aşarak Cebelitarık'a kadar sürüklendi, ve orada denizin attığı enkaz olarak, aslında Majesteleri Kraliçe'nin malı olarak, kurtarıldı. Açıldığı zaman içinde, ölümünden sonra İngiltere İmparatorluğu'nun ilk Dame'ı olan Gwendolen Trollope'un mucizevi bir şekilde salamura haline gelerek muhafaza edilmiş kalıntılarının bulunduğu görüldü. Kayboluşundan iki yıl sonra, gerçekten de altın montürle pandantif haline getirilmiş ve hâlâ bir zincirle boynuna taktığı fosilize insan bokundan tanındı: Ünlü bir Bond Street mücevhercisi, özel olarak onun için yapmış olduğundan, inisiyalleri altın montürüne kazınmış ve esrarengiz kayboluşundan kısa süre önce müteveffa Profesör Tibbs tarafından kendisine hediye edilmiş olan pandantifin kendi türünün tek incik boncuğu olduğu konusunda şahadette bulunabildi. Buna ek olarak, aynı fıçıda

çürümekte olan deri bir muhafaza içinde sağlam halde bulunan saplı gözlüğün de Miss Gwendolen Trollope için Regent Street'te gözlükçü olan saygıdeğer bir şirket tarafından yapıldığı anlaşıldı, ve onlar da birçok müşterileri arasında bu gözlük numaralarına sahip olmuş tek kişinin o olduğu konusunda şahadette bulundular. Her cadı gibi, herhangi bir namuslu kadın misali suya batacağına suda yüzmüş olmakla kalmamış, yıllar boyunca bir gözü miyop, bir gözü hipermetrop bir optimetri garibesi olarak yaşamıştı; aslında yalnızca Scotland Yard'ın değil, Şeytan'ın kendisinin bile ilgisini çekecek kadar şaşıydı.

Not: Londra'da 1818 yılında adsız olarak yayımlandığından beri Şehvetli Türk*'ün yazarının kim olduğu on dokuzuncu yüzyıl İngiliz romanı uzmanları arasında defalarca araştırma ve spekülasyon konusu olmuştur. Bâb-ı Âlî'nin biraz karışık arşivleri arasında son zamanlarda gerçekleştirilen isabetli bir keşif şimdi bize, bu şayan-ı dikkat romanın yazarlığının ortaya çıkardığı bütün problemleri çözme fırsatı veriyor. Herkesin bildiği gibi, İmparatorluğumuzun düşmanları 1817'de yüzyıllardan beri talihsiz Hıristiyan kadınları kendi ülkelerinde genellikle mahkûm oldukları esaretten kurtararak seve seve özgürlüğüne kavuşturan yiğit korsanlarımızın faaliyetlerini sona erdirme konusunda anlaşmışlardı. İlgili okuyucuya John Cleland'ın* Fanny Hill: The Memoirs of a Woman of Pleasure *(Bir Zevk Kadınının Hatıratı), George Moore'un* Esther Waters*'ı ve Stephen Crane'in* Maggy *ya da* Sokaklardan Bir Kız*'ı gibi realist klasikler tavsiye etmem yeterli; bu kitapların hepsi, nispeten modern devrimizde bile, bir kadının kâfirler arasındaki hayatının her zaman günlük gülistanlık olmadığını kanıtlar.*

Hal böyle iken, Lord Exmouth komutasındaki bir İngiliz filosu 1817 yılında Cezayir'i bombalamış ve Sultanımızın bir kölesi olan Dey'i, aralarında Dey'in hareminde mutluluğu tanımış birkaç yüz yabancı kadının da bulunduğu yaklaşık üç bin mülteciyi teslim etmek zorunda bırakmıştır. Bu gibi olaylarda çoğunlukla olduğu gibi "özgürlüğüne kavuşmuş" bu yabancılardan çoğuna, Müslüman "esaret"leri sırasındaki tecrübelerini çarpıcı bir şekilde anlatan kitaplar yayımlasınlar diye baskı yapılmıştır. Bu sözde hatırat, ne kadar korkunçsa, o kadar çok okunmuştur.

Böylesine gazapkâr anti-Türk propagandasına bir son vermek için Sultanımız, Saint James Sarayı'ndaki Büyükelçimizden, aristokrat bir Müslüman hareminin imtiyazlı sakinlerinin hayatının hakikatlere uygun bir tablosunu yazma konusunda baskı yapılabilecek, yetenekli bir İngiliz yazarıyla anlaşması konusunda talimat verdi. Büyük romancı Jane Austen bu fikir üzerinde düşündü ama sonra, bu gibi konularda ikna edici şekilde yazmasını sağlayamayacak kadar az tecrübesi olduğunu öne sürerek, işi üstlenmeyi reddetti. Sir Walter Scott çok meşguldü, ya da çok şovendi. Melmoth the Wanderer*'ın (Gezgin Melmoth) yazarı Muhterem Robert Maturin görevi kabul etti ama 1824'teki vakitsiz ölümüne yol açan rahatsızlığının baskısı ile çok geçmeden bıraktı. Onun bitmemiş metni böylece, kitabın ilk baskısında Oxford'daki Magdalen Koleji'nden olduğunu iddia eden S___ J___, Esq.'ın eline geçti.*

Şimdiki versiyonunda Şehvetli Türk, *Pedro'dan Angelo'ya ve Angelo'dan Pedro'ya yazılmış ve besbelli, Gezgin Melmoth'ta olduğu gibi burada da, İslam'ın çıkarlarını savunmakla görevli olsa dahi, anti-Katolik önyargılarını dile getirmekten kendini alamamış olan Muhterem Maturin tarafından kaleme alınmış bir dizi mektubu içeriyor. Ancak* Şehvetli Türk*'ün geri kalanı tamamen bu esrarengiz S___ J___, Esq.'ın eseri; insan aşk sahnesi tasvirlerini okur okumaz onun, erotik fantezilerinin kendisine gerçeklikten uzak birkaç bölüm dikte etmesine izin veren mazohist pasif bir homoseksüel olduğunu anlayıveriyor, oysa Büyükelçimiz başlangıçta Muhterem Maturin'e, önerilen eserin yazarının, âdetlerimizin daha gerçekçi bir tablosunu çizebilmesi için haremlerimizin sakinlerinden sağlanmış yeterince ayrıntılı tanıklıklar vermişti.*

Şehvetli Türk *şimdiki biçimiyle ilk kez yayımlandığında, mağrur yazarı Muhterem Maturin'in görevini tamamladığını fakat ondan, bitmemiş el yazması ile birlikte bütün yeteneğini bu önemli ve gizli eser üzerinde yoğunlaştırmaya teşvik edecek avanstan kuruş almadığını iddia ederek, Büyükelçimizin karşısına bir ödeme talebi ile gelme küstahlığında bulunmuştu.*

Büyükelçimiz Şehvetli Türk*'ü okudu, şimdiki halinde kitabın yararından çok zararı dokunacağını idrak edecek basireti gösterdi. Yazarın mektubuna, hakiki bir Sultan Süleyman hikmetiyle cevap verdi: Eğer Papa'ya, Angelo ile Pedro arasında teati edilen mektuplar için*

ödeme yapması konusunda baskı yapılırsa, kendisinin de kitabın bir kısmı için ödeme yapmaya razı geleceğini ihsas etti. Mesele orada kapanmışa benziyor.

Büyükelçimiz ile Oxford'un Magdalen Koleji'nden olduğunu iddia eden esrarengiz S___ J___, Esq. da dahil olmak üzere, yukarıda bahsi geçen muhtelif İngiliz yazarlar arasındaki bütün bu mektuplar, artık Arşiv-i Şahane'de gün ışığına çıktı. S___J___'nin kötü şöhretli ve kalitesiz bir Londralı yazar olan Silas Jenkins olduğu anlaşılıyor, Şark sarayındaki hayata ilişkin bütün bilgisini, Naip'in Brighton Pavilion'daki, eşcinselliği dillere destan baş aşçısına yamaklık ettiği ilk gençliğinden topladığı anlaşılan bu adam, hatta yaş haddinden emekli olmuş erkek bir fahişe bile olabilir! Magdalen Koleji ile ilişkisine gelince, önemsizmiş: Silas Jenkins sabık bir fahişe ile evlenmişti ve şimdi de, yetenekleri onu besleyemediği için, daha çok, yeni tür bir Mary Magdalene gibi, onun harcanmış gençliğinin ahlak dışı kazançlarından tasarruf edebildikleriyle yaşıyordu.

Vahşi Kuzular Arasında Mazlum Bir Kurt

Merhum Sultanımız Abdülhamit'in ilk ve daha mutlu yıllarında, hasta ve sorunlu ruhu huzur içinde kalsın, daha işsiz güçsüz ve zengin kâfirler arasında şanlı başşehrimizi ziyaret etmek birden moda haline gelmişti. Tekerlekler üzerinde yatakodalı, banyolu ve vagonlarına restoranlar konmuş gerçek kervansaraylar olan büyük trenler birden hemen hemen her gün, Sirkeci İstasyonu platformlarına, kafalarına ölü kuşlar takan ve hırçın cüce baykuşların sesine sahip kadınlarının refakat ettiği monokllu ve favorili centilmenlerden oluşan en garip kalabalıkları boşaltmaya başladı. Hepsi, edep dışı bir merak humması içinde, muammalı Şark'ın şehvetli esrarlarını ihlal etmeye niyetliydi.

Bu nispeten barışçıl istilanın haberi çok geçmeden büyük Osmanlı aileleri tarafından iskân edilen daha şık *yalı*'ların ya da Boğaziçi kıyısındaki villaların haremlerine nüfuz etti. Çoğu şimdi İstanbul'un yeni Beyoğlu mahallesindeki Pera Palas Oteli'nin salonlarında bütün gün poker oynayan kocalarının yokluğunda bazı işsiz güçsüz ve hafifmeşrep Türk hanımları, Notre Dame de Sion'un rahibelerinden öğrendikleri Fransızcada *"le five o'clock"* diye bilinen çay partileri düzenlemeye başladılar ve bu partilerde jambonlu sandviçler ve *cerises à l'eau de vie* gibi ender ve ecnebi yiyeceklerle, aklı başında hiçbir adamı kandıramayacak, suni at kılından korkunç kalçalar takmış heveskâr yabancı hanımlardan oluşan geveze grupları ağırladılar. Bizim aristokrat haremlerimizin en girilmez olanlarına bile mi-

safir olarak kabul edilmelerini ayarlama vaadinde bulunan turist acenteleri tarafından toplanmış bu arsız peçesiz erkek Fatmalar, turizm sanayiinin simsarlarının aynı derecede arsız ev sahibeleri ile paylaştığı hatırı sayılır ücretleri, bütün öğleden sonra yeni Türk arkadaşları ile elbise değiş-tokuşu yapma imtiyazı için ödüyorlardı. Türk arkadaşlar bir Flaman meyve, çiçek, sebze ya da ölü kuşlar natürmortuna –neden balık hiç olmaz ki?– benzeyen bir Paris şapkasını ya da *Geschwister Zwieback und Gebrüder Krafft-Ebbing* şirketinin dünyaca meşhur Kärtnerstrasse *atelier*'inden bir Viyana *corset brutal*'ini denerken ayna karşısında üstüne başına çekidüzen vermenin büyüsüne kapılırken, yabancı misafirleri de kendilerini saplı gözlükler ve tüylü boalar yerine peçe takmış olarak görmekten, ya da yabanarısı belli korseler ile o günlerde kafes yastık adı verilen saçma sapan prostetik mabatlar yerine bol harem robları içinde görmekten aynı şekilde hoşnut kalıyorlardı.

Bütün bu maskeli balo maskaralığı gene de masum bir eğlenceydi ama gelecek daha beter şeylerin de habercisiydi; memleketinin çağrısına vatanseverce karşılık veren bir Türk beyefendisi, şanlı ordumuza katılmadan önce tıbbi muayeneye gittiğinde kendini birden ortak atamız Adem'in dünya cennetinde olduğu gibi çırılçıplak halde, isimleri telaffuz edilemeyen yabancı üniversitelerden tıp dalından mezun olduğunu iddia eden bir utanmaz kadınlar sürüsü karşısında bulabilirken, erkek film yıldızları yüksek bir ücret karşılığı sigorta edilmiş ciltlerini nispeten mülayim güneşimizin ışınlarından korumak için esrarengiz bir şekilde peçe takmış olarak sokaklarımızda dolaştığı şimdiki çağımızın aşırılıklarını kastediyorum.

Hal böyle iken bir gün, Sultan Abdülhamit'in hüküm sürdüğü masum günlerde, bir Fransız şair *La Vie Parisienne* editörlerinin kendisine verdiği görevle, geleneksel iffetli aile hayatımızın sırlarını müstehcen nesriyle şehvet düşkünü Parisli okurlarına açıklamak için bir bahane uydurarak haremlerimizden birine nüfuz etmek için İstanbul'a varmıştı. Mumlu bıyığını ve keçi sakalını şimdi altı üstüne gelmiş "üniseks" dünyamızda "bilginin serbest akışı" olarak bilinen şey uğruna feda eden bu şair, Pera Palas Oteli'ndeki odasının mahremiyeti içinde baştan

aşağı tüvit bir kıyafet ve tütün lekeli parmak uçları ile, hayli atletik görünüşlü evlenmemiş bir İngiliz hanım olarak kılık değiştirmiş ve sonra da Thomas Cook and Sons seyahat acentesinin büroları etrafına üşüşmüş simsarlar vasıtasıyla onların düzenlediği harem partilerinden birine dahil olmayı ayarlamıştı. Bu grupta, travesti şairimize ek olarak, Berlinli iki Yahudi bankerin zevceleri, Muskovit bir prenses, Chicago'lu müteveffa Mrs. Potter Palmer, bütün vaktini sarhoş bir sersemlik içinde oteldeki odasında geçiren Barbary Coast'tan, artık her neresiyse, bir Amerikalı ile birlikte Comtesse de Mirabelle adıyla seyahat eden bir Fransız *cocotte*'u, Manchester'da Ermeni bir mülteci matbaacının özellikle Türkçe olarak bastığı broşürleri talihsiz Müslüman kız kardeşleri, yani haysiyetsizce tecrit edilmiş ve peçeli ev sahibelerini kastediyorum, arasında dağıtmayı çoktan planlamış, kadınların oy verme hakkını savunan ince dudaklı İngiliz bir kadın vardı.

Kültürel olarak aydınlanmış o çağda aynı meslekten birçok hanım gibi Fransız *cocotte* da, sanat ve edebiyatın bir hamisi sayılırdı, aslında hem Pierre Loti'nin hem de Rémy de Gourmont'u hakkıyla ölümsüz kılan *Lettres à une Sphynge*'i yolladığı kişinin yakın dostuydu ve Belçikalı ressam Ferdinand Khnopff'a bu şaheserini Londra'daki Grosvenor Gallery'de teşhir ettiğinde *The Yellow Book*'un okurları arasında derhal şöhret sağlayan yarı kadın yarı panter ünlü sfenks resminin de orijinal modeliydi. Bu yüzden de mümtaz Fransız şairini, kılsız çenesiyle üst dudağı ve garip kılığına rağmen ilk bakışta tanıdı. Ama tuhaf bir kafası olan, esprili bir kadındı. Ona bir sfenks adı ve itibarını kazandıran tarzda muammalı bir şekilde gülümseyerek, hiçbir şey söylememeye, bekleyip görmeye karar verdi.

Ve bizim hanımlar grubu işte böylece, çeşit çeşit arabalar, viktoryalar, baruşlar, landolar ve başka tür arabalarla Pera Palas'tan, o öğleden sonra hepsinin Osmanlı aristokrasimizin daha muhafazakâr haremlerinden birinde paralı misafir olarak beklendikleri, Boğaziçi kıyısında, tam Yahudi banliyösünün, yani Ortaköy'ün hemen arkasındaki bir *yalı*'ya doğru yola çıktılar. Bu son derece nezih hanenin Türk hanımları henüz kısa

bir süre önce, sahipleri ve efendilerinin ağır kumar borçlarının baskısı altında, hatırı sayılır bir para karşılığında yabancı kadınlardan sadece en itinayla seçilmiş grupları eğlendirmek suretiyle üstüne titredikleri mahremiyetlerini ihlal etmeye karar vermişlerdi.

Sıcak bir gündü ve yol da şairin sandığından daha uzundu. Oturduğu araba hem kalabalıktı, hem de pire doluydu; üstelik, alışkın olmadığı sıkı korse içinde de rahatsızdı. Grup, ev sahibelerinin *yalı*'sına vardığında, zaten kısa baş dönmeleri geçirmeye başlamıştı. Daha sonra, partinin havası rahatlayıp, gayriresmi ve teklifsiz hale gelince, hanımlar neşeli çığlıklarla elbise değiştirmeye başladılar. Maskesi düşecek diye dehşete kapılan şair, yüzünden aşağı ter damlaları inip özenli yapılmış makyajı akarken, tam tekmil giyinmiş, kazık gibi dimdik, divanda oturdu. Comtesse de Mirabelle, gözlerinin önünde striptizden aşağı olmayan bir gösteri sunarken, kötü niyetli bir neşeyle onu kolluyordu. Birden, şair bayıldı.

Ertesi gün kendine geldiğinde, kulaklarında bir Civzit koleji korosunda solo şarkıcı olarak kazandığı neredeyse unutulmuş masum çocuk zaferlerinin hatırası gibi çınlayan kendi sesinin eski perdesi karşısında hayrete düştü. Şairimiz, şok içinde, öylesine akılsızca girmeye kalkıştığı bu haremin artık bütünleşmiş, kalıcı bir sakini olduğunu fark etti. Öğrendiğine göre, ev sahibeleri o bayılınca iyi niyetle yardımına koşup hemen korsesinin bağlarını çözmüşler ve ortaya, onu saklayan dolgunun altından, kıllı bir göğüs çıkmıştı. O vakit dehşet içinde, aralarında bir erkek olduğunu keşfetmişlerdi. Şimdi şereflerini kurtarmak için yapılacak tek şey kalıyordu. Baş Haremağası hemen çağrılmış ve kendisine şairimizi derhal bir harem misafiri olarak kabul edilebilir duruma getirmesi yolunda talimat verilmişti.

Birkaç hafta sonra ameliyatının etkisinden kurtulup iyileştiğinde şairimize, Fransız bir *mademoiselle* gibi, haremin genç hanımlarının eğitimi emanet edildi, onlara *par coeur* Lamartine'in ve Eugène Manuel'in şiirlerini okumayı öğretti. *La Vie Parisienne*'deki editörüne ise, biraz kaçamak bir mektupla, Türk hayat tarzına âşık olduğunu ve belki de Paris bulvarlarındaki eski uğraklarına hiç dönmeyebileceğini açıkladı.

Esrarengiz Şarkımızın sırlarını şehvet düşkünü Fransız okurlar için ihlal etmek şöyle dursun, bunu izleyen yıllarda, arada bir Türk aile hayatını en parıltılı ama münasip kelimelerle tasvir eden bir kitap yazmakla yetindi. Buna benzer birçok el yazması, haremlerimizdeki tecrit halinde hayat üzerine hiç alışılmadık şekilde edepli hikâyelerini pazarlama rizikosuna girecek kadar cesur bir tanesini bulana kadar, bütün Paris yayınevlerini dolaşıp durdu. Ne yazık ki şairimiz nispeten genç öldü, ancak olgun Türk döneminin birkaç yayımlanmış eseri şimdi Fransa'da, yabancı bir uygarlığın kötü yanlarının değil de erdemlerinin üzerinde yoğunlaşan gerçek klasikler olarak el üstünde tutulmaktadır.

Ölüm Meleği

Zengin anne babanın tek çocuğu olan Hayimaki Abulafya'nın esrarengiz bir hummadan ölmek üzere olduğu otel odasının ağır mat yeşil Şam kumaşı perdeleri, gün ışığını dışarıda bırakmak için çekilmişti. Annesi ve büyükannesiyle birlikte Orient Express'le Paris'ten Konstantinopolis'teki evlerine seyahat ederlerken, altı yaşındaki oğlan ilk olarak uzun seyahatlerinin ilk gecesi baş ağrısından şikâyet etmişti. Ertesi sabah, yatak vagonlarının panjurları, karla kaplı İsviçre manzarasını ortaya çıkarmak için açıldığında, annesi Hayimaki'nin yüzünün kızarmış ve halsiz olduğunu fark etti. Büyük ve tedarikli bir deri ilk yardım çantasından bir termometre çıkardı ve onun ateşine baktı. Oğlanın fazla ateşi yoktu ama sonra, gün boyunca ateşine her baktığında, düzenli bir şekilde yükselmekte olduğunu fark etti. Bir sonraki gece çocuk bir süre hezeyan içinde kaldı, sonra huzursuz ama ağır bir uykuya daldı ve bu uykudan onu uyandırmak gittikçe daha zor olmaya başladı. Arada bir uyanıyor, ama sadece inliyor ve kısaca susuzluktan, başındaki ağrılardan şikâyet ediyordu. Kurşuni kış şafağında tren Viyana'ya varınca, seyahatlerine ara verme kararı aldılar ve Ring'deki büyük otellerden birinde oda tuttular.

Ondan sonraki iki gün boyunda Avusturya-Macaristan başşehrinin önde gelen tıp şöhretlerinden pek çoğu sırayla çocuğun hasta yatağının başına çağrıldı. Ateşin sebebi konusunda anlaşamasalar da, hepsi kendilerine, tavsiye ettikleri tedavilerin ya da reçetesini yazdıkları ilaçların sonuçlarından emin ola-

mayacakları kadar geç danışıldığı hususunda hemfikirdiler. Hiçbirisi de ölmekte olan çocuğu otel odasından bir kliniğe taşıma rizikosunu göze almaya hazır değildi.

Çocuğun annesi ve büyükannesi umutsuzluğa kapılmıştı. Hayimaki büyük, kara ve ayrık gözlerini kısa süreyle açıp titreyen bir elle, hummalı susuzluğunu dindirmeye hazır halde yatağının yanındaki komodinin üzerinde duran bir bardak madensuyuna uzandığı ender durumlarda, artık onları tanımıyor gibiydi. Babası Behor Abulafya, İstanbul, Paris, Londra ve New York'taki dükkânlarına halı satın almak için, uzaklardaki İran'da bir iş yolculuğundaydı. Ona nerede, Tahran'da mı, Tebriz'de mi, Isfahan, Şiraz, Hamadan ya da Meşed'de mi ulaşılabileceğini kimse bilmiyordu. Aile Viyana'ya varır varmaz bütün bu şehirlerde iş ilişkisi olanlara derhal telgraflar çekilmişti ama henüz cevap gelmemişti. Yoksa daha da ileriye, vahşi ve çalkantılı Afganistan'daki Heart ile Kandahar'a kadar mı uzanmıştı, ya da Buhara ve Semerkant'ta sınırı geçip Rus Türkistanı'na mı gitmişti? Tahran'a vardıktan sonra insan yolun onu nereye götüreceğini bilemezdi hiç, burada pazarlarda ajanlarından birinden Orta Asya steplerinin göçebe Müslüman bir prensinin parasının tükendiğini ve kendisine miras kalmış nadir halılar stoğunu satmaya hazır olduğunu, ya da vaktiyle nüfusu çok olduğu halde onlarca yıl süren kuraklığın ardından ıssız hale gelmiş bir şehirdeki neredeyse terk edilmiş camie bakan yüksek rütbeli kişilerin çok eskilerde dindar bir şah ya da emir tarafından bağışlanmış halıları satmaya hevesli olduklarını duyardı.

Yabancı bir şekilde yalnız ve kendi hallerine bırakılmış iki kadın kendilerini tamamen çaresiz hissediyorlardı. İkisi de tek kelime Almanca konuşamıyor ya da anlamıyordu ama akıcı Levanten Fransızcalarının otel personeliyle ve otel müdüriyetinin tavsiye ettiği Avusturyalı doktorlarla anlaşmalarına yettiğini gördüler. Az önce yanlarından ayrılan güzide doktor, bir komedide dişine bir ağrı musallat olduğu halde kendi şahsi acısını saklayıp seyircilerini güldürmek zorunda olduğunu bilen iyi bir aktör gibi, neşeliydi. Ama hasta oğlanın annesiyle büyükannesi, doktorun kibar umut nümayişine kanmamışlardı; hastanın durumunda onun tekrar çağırılmasını gerektirecek bir de-

ğişiklik görülürse derhal dönmeyi vaat ettiği halde, tıbbi becerisini göstermeyi başaramadığı için vakaya karşı ilgisini şimdiden yitirdiğini hissetmişlerdi. Artık odalarında hasta oğlanla yalnızdılar. Komayı andıran uykusunda onu nahak yere rahatsız etmemek için seslerini yükseltmekten kaçınsalar da, kendi evlerinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun İspanyol Yahudileri arasında genelde konuşulan dil olan Ladino ile uzun uzun fısıldaşıp kaygılarını açığa vurdular.

Oğlan gerçekten uyuyor muydu? Viyana'ya geldiklerinden beri, yani üç gün ve iki gecedir, neredeyse tamamen hareketsiz orada yatmış, düzenli olarak ama, arada bir kımıldayıp inleyerek susuzluğunu giderir diye umdukları maden suyu bardağını bile tutamayacak kadar zayıflamış elini uzattığı anlar hariç asla çok derin olmayan bir şekilde, nefes almıştı. Artık tek kelime etmiyordu, iki gündür bir lokma olsun yemeyi reddetmişti. Sadece oğlanın büyükannesinin, ihtiyar Estella Bembassat'ın hâlâ umudu vardı. Hiçbir doktora itimat etmezdi, hâlâ kendi geleneksel tedavilerine inanıyordu. Artık diğerlerinin hepsi başarısızlığa uğradığına göre, kızı, gönülsüz gönülsüz ve pek de umutlu olmaksızın, onun bildiğini yapmasına izin verdi.

Hem Estella Bembassat, hem de kızı Regina, Altın Boynuz'a bakan Sefarad Yahudilerinin müreffeh banliyösü Hasköy'de doğup büyümüşlerdi, ve Altın Boynuz'un sularının öte yanında, bir vakitler Bizans'ın başşehri olan surlarla çevrili eski şehirde, Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin durduğu tepelerin altındaki rıhtım boyunda, bir tür getto halini almış, yaşamak için cemaat kurumlarından medet uman en fakirlerin oturduğu, çok daha eski Yahudi mahallesi Balat vardı. Fransız okullarında tahsil gördükleri halde her iki kadın da hâlâ hem Levanten İspanyol Yahudilerinin geleneksel hayat tarzlarına, hem de dilleri olarak Ladino'ya sıkı sıkı sarılırlardı. Mesela Viyana'daki otel odalarında merkezi ısıtma olduğu halde şu anda ikisi de, genelde en zenginlerin bile ısınmak için böyle ilkel ve daha az etkin yollara tevessül ettiği Konstantinopolis'teki evlerinde kışın, Karadeniz'den gelen soğuk rüzgârlar Asitane-i Şahane'nin kubbeleri ile minarelerini Orta Asya'nın ne olacağı bilinmez steplerinden kopup Batı dünyasının üstüne salınmış ata çıplak bili-

nen barbarların istilası kadar ani ve zalim kar fırtınaları ile yalarken genellikle giydikleri içi kürk kaplı sabahlıklarını giyiyorlardı.

Estella Bembassat, fısıltı halindeki Ladino ile kızına bir kere daha danıştıktan sonra, yandaki odaya çekildi ve iş için dışarı çıkmak üzere giyindi. Hazır olduğunda bir an yeniden göründü, biraz egzotik olsa da muhteşem bir şahıs. Batı Avrupa'ya yaptığı bir seyahatte kızına refakat ederken bile, giyinme tarzında oraların modasına hemen hemen hiç aldırmazdı. Besbelli yabancı kesim olan bol siyah kürkünün altında şimdi de, Osmanlı başşehrinin üst sınıftan İspanyol Yahudisi dullarının giydiği sert siyah ipekleri giyiyordu ve şapka yerine de başıyla yüzünün etrafına sarılıp omuzlarına dökülerek ona neredeyse Katolik bir rahibe görüntüsü veren siyah bir yaşmak takıyordu. Rahibe sanılmaktan kaçınmak için de eldivensiz bir elinde hemen görülecek şekilde sinirli sinirli çektiği koyu sarı-kahverengi kehribar tanelerden oluşan bir Müslüman tespihi tutmuştu, başka her yönden daha kararlı ve etkili şekilde davranma serbestisine kavuşmak için bütün kaygısını bu zararsız tik üzerinde yoğunlaştırmıştı.

Kızından ayrıldıktan sonra aşağı indi ve otel kapıcısı ile Fransızca olarak istişarede bulundu. Ondan yolu öğrendikten sonra bir araba istedi. Kapıcı onun çağırdığı atlı arabaya binmesine yardım ettiği kadının ağır yabancı aksanıyla, Tuna Kanalı'nın berisinde, Leopoldstadt'ın derinliklerinde bulunan Viyana'nın en fakir Yahudi mahallesindeki bir adres verdiği arabacı, hayretten kulaklarına inanamadı. Bu şık otelden aldığı müşteriler, diye düşüncelere daldı, böylesine düşük bir gettoda doğmuş olabilir ama kısa ziyaretler için bile olsa pek ender olarak oraya dönerler, hele böylesine acımasız bir kış öğleden sonrasında.

Bütün gün Viyana'nın üstüne çöken bulutlar bir kar fırtınası tehdidi savuruyordu. Estella Bembassat iş için dışarı çıktığında, neredeyse tamamen ıssız haldeki Ring'in kaldırımlarına kar düşmeye başlamıştı bile. Araba operanın köşesindeki, Kärntnerstrasse'nin başladığı köşeye vardığında, Karlplatz'ın boşluklarından kopup onlara doğru yükselen ani bir rüzgâr, çölde-

ki bir kum rüzgârı misali, onları bir kar bulutu içinde sarıp sarmaladı. Kar fırtınası Kärntnerstrasse'yi istila edip Stefanskriche'ye doğru hamle ederken, hâlâ kaldırımlarda bulunan birkaç alışverişçi, çabucak kapı altlarına ya da daha muhafazalı yan sokaklara sığındılar.

Estella Bembassat iki saat sonra, yanında görünüşüyle kılık kıyafetine bakılacak olursa Bosna'nın ya da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun güney sınırındaki bir başka egzotik eyaletin garip bir Balkan Yahudileri cemaatindenmiş gibi görünen yaşlı bir rabbi ile oteline döndüğünde, Ring'in ıssız kalmış kaldırımlarına lapa lapa kar yağmaya başlamıştı bile. İkinci bir arabada onları Rabbi'nin daha genç iki yardımcısı izliyordu; görünüşleri ve kılık kıyafetleri ustalarınınki kadar garipti. Dördü birden arabalarından, karın sokak lambalarının ışığını aksettirerek Ring'i bu akşam saatinde gündüz olduğundan daha parlak ve daha az kurşuni gösterdiği kaldırıma inerken, koyu renk giyinmiş şekilleri fonla keskin bir tezat oluşturuyordu, insanın aklına rahatlıkla, bir düğüne cenazeye gider gibi giyinmiş olarak gelen tekinsiz misafirlere ilişkin meşum eski masalları getirebilirlerdi.

Daha genç iki adam arabalarından, kor halindeki mangal kömürleri ile odayı ısıtmaya yarayan Türk tarzı büyük bir pirinç *mangal* ya da brasero ile, onun ardından da kapalı iki hasır sepet indirdiler. Sepetlerden birinden gelen gürültüye bakılırsa, içinde kıpır kıpır canlı bir kuş var gibiydi. Yükleriyle birlikte Estella Bembassat'ın peşinden gelerek, görünüşlerinin hatırı sayılır ölçüde dikkati çektiği otelin giriş holünde asansöre bindiler ve çok geçmeden kendilerini hasta çocuğun odasında buldular.

İki daha genç yardımcı odanın orta yerine, çekili perdelerin ardında, pirinç mangalı koydu, sepetlerden birindeki mangal kömürüyle doldurdu, sonra da, odanın zararlı dumanlarla dolmaması için gereken önlemleri alarak, yaktılar. Bu arada ihtiyar Rabbi kaftanının cebinden bir pusula çıkarmıştı, her şey hazır olunca Tanrının yardımını dilemek için duaya başlarken yüzünün doğuya dönük olduğundan emin olmak için bu pusulaya baktı. Duadan önce Rabbi iki kadını, şimdi ne yaparsa yapsın, oğlanın huzurunda Hayimaki'nin doğuşta verilen adını asla te-

laffuz etmemeleri için uyardı. Yardımcıları ateşe tütsü ile çeşitli şifalı otlar ya da tozlar atar ve oda girdaplar halinde dönen, kokuları çok güçlü dumanlarla dolarken, Rabbi, şalının altında dua etmeye koyuldu.

Oda, volkanik buharların bir Sybil'in kehanet translarına yol açtığı kadim devir kutsal mağaraları gibi dumanla dolunca, rahip yardımcıları ikinci sepeti açtı ve oradan, ellerinden kurtulmak istermiş gibi kanatlarını çılgınca çarpan canlı kara bir horoz çıkardı. Kan başına yürüyüp çok geçmeden sersemleştirsin ve çırpınmalarını hareketsizliğe çevirsin diye kötü yazgılı horozu baş aşağı getirip ayaklarından tutan daha yaşlı yardımcı, duasını tamamlar tamamlamaz kuşu sol eliyle yakalayan Rabbi'ye uzatırken, diğer yardımcı da o hasta oğlanın yatağına yaklaşırken sağ elinde tuttuğu keskin bir bıçağı verdi.

Rabbi bıçağı başının üstüne kaldırır ve Ladino dilinde yüksek ve buyurgan bir tonla oğlanı adını unutması için zorlar ve onu şimdi kötü yazgılı horozun gizli adıyla yeniden adlandırırken, çünkü yaratılan her şeyin yaratıcısının zihninde bir adı vardır, Hayimaki'nin boğazında ölüm hırıltısı duyulmaya başlamıştı bile. Sonra Rabbi merasimle, horoza ölmekte olan oğlanın adını verdi, gelip kurbanını alsın diye Ölüm Meleği'ni çağırdı, bıçağı horozun boynuna batırdı, kanı oğlanın başına bol bol aksın diye bıraktı ve burada, zaten ateşli bir terle yapışmış karmakarışık siyah saçlar kanı emdi. Oğlanın annesi bir dehşet çığlığı kopardı ama büyükanne halinden memnun ve güvenli görünüyordu.

Birkaç dakika sonra, Rabbi ile yardımcıları ayrılırken, oğlan daha şimdiden daha normal nefes almaya başlamıştı, hayli huzur içinde uyuyor görünüyordu. Üç gün boyunca horozun pıhtılaşmış kanı oğlanın başında kurumaya bırakıldı, tıpkı saçını kaplayan bir yara lapası gibi. Dördüncü gün, zafiyetten şikâyet etti, yemek yemek istediğini söyledi. Daha önce kendisine nafile yere danışılmış olan ve bir daha çağrılmadığı halde sırf profesyonelce bir merakla sabık hastasının ne gibi bir seyir izlediğini öğrenmeye gelen Viyanalı bir doktor, çocuğun kesinlikle öldürücü gibi görünen ateşinden tamamen kurtulmuş gibi durduğunu teslim etmek zorunda kaldı.

Ama Ölüm Meleği, Viyana'da kandırıldığı halde, intikamını başka yerde aldı. Rabbi iki kadını gerçekten de oğlana artık hep yeni adıyla hitap edilmesi ve daha önceki, doğumunda verilmiş adının asla onun huzurunda kullanılmaması gerektiği konusunda uyarmıştı. Ama oğlanın uzaklardaki Kabul'da bulunan babasının bu uyarıdan haberi yoktu. Sonunda eline, karısının Viyana'dan yolladığı ve kendisine Tahran üzerinden ulaştırılan acil mesajlardan biri geçmişti. Hemen bir mektup yazarak derhal döneceğini bildirdi ve dindarca bir umutla, Tanrının iradesiyle Hayimaki'nin belki de çoktan tehlikeden kurtulmuş olacağını ifade etti. Karısına yolladığı mektupta, doğrudan doğruya oğluna hitap eden küçük bir not da vardı: *"Haimaki, mi querido hijico, verdadero pasha de tu padre..."* Bu mektubu postaya vermeye gittiğinde Behor Abulafya kendini o sıralarda, Rus ve İngiliz ajanlarının kendi nüfuz dairelerine alma mücadelesi verdiği, iç savaşla parçalanmış bir ülke olan Afganistan'ın pazarlarında sık sık rastlanan karışıklıklardan birine yakalandı. Mektubunu postaya vermeden önce, Behor Abulafya, oğluna bilmeden artık yasak olan adını yazıp hitap ettiği gün, fanatik bir *molla*'nın müritlerinden biri tarafından bıçaklanıp öldürüldü.

Sonsöz

Edouard Roditi Üzerine

"A. Enis Batur için"

Önemli yazar, saygıdeğer insan rahmetli Edouard Roditi'yi Village Voice'ta daha iyi tanıdım. Doksandört yılının son gününde Village Voice'un raflarını titizlikle incelerken Roditi'nin Türkiye'de geçen *The Delights of Turkey* adlı kitabını almıştım. Michael Neal'in yılbaşı armağanı olarak parasını almadığı öykü kitabını beğeniyle okudum. (Sorunlu copyright işlemleri sonrası Yapı Kredi Yayınlarından çıkacak. Daha önce Türkiye'de Roditi'den kitap çevirisi yapıldığını sanmıyorum.)

Roditi adıyla ilk kez 1980'li yıllarda Amerikalı yazar ve gazeteci David Applefield'in Fransa'da ara sıra çıkardığı nitelikli edebiyat dergisi *Frank*'ta karşılaşmıştım. (*Frank*'ın, Roditi'nin ısrarıyla Türk şiiri özel sayısı yaptığını on iki yıl sonra çözdüm. Dergide en büyük Türk şairi olduğunu düşündüğüm Oktay Rifat'tan seçmeler göremeyince editöre kısa bir serzeniş mektubu yazdığımı anımsıyorum. Yanıt verme inceliğini gösteren David Applefield bu denli "elitist" olmamalısın demiş, ben de bana elitist dediğiniz için size "labelist"–etiketçi– demeyeceğim tümcesiyle düelloyu bitirmiştim.)

The Delights of Turkey otobiyografik öğeler içeren enfes öykülerle bezenmiş. Roditi'nin babasının ABD vatandaşlığına geçmiş Balat kökenli bir Musevi olduğu anlaşılıyor. İthalat-ihracat işle-

rinden çok zengin olan baba Roditi 1929 New York borsa krizinde iflas etmiş.

Geçen yıl Paris'i ziyaretimde bir akşam yemeğinde Michael Neal'le beraber olabilme fırsatını yakaladım. Meğer Bay Neal son yıllarında Edouard Roditi'nin en yakın dostu, manevi evladı olmuş, Michael Neal'in yazdığı bir mektupla başlayan dostlukları, Roditi'nin ölümüne dek artarak devam etmiş. Delikanlılık döneminden itibaren yazmaya ve çok daha öncesinden okumaya başlayan Roditi de, Michael Neal gibi serbest araştırmacı, sonra simültane çevirmen ve okutman olarak çalışmış. (Dört yıl kadar önce değerli Nazar Büyüm de yıllar önce ilaç endüstrisinde memuriyetini sürdürürken bir İngilizce araştırma yazısı için Roditi ile bir araya geldiğini, onun çok yönlülüğünden, derin bilgi düzeyinden oldukça etkilendiğini belirtmişti.) *İnce Memed*'i İngilizceye kazandırmanın yanı sıra Yunus Emre'yi Güzin Dino ile beraber çevirmişler (*Yunus Emre: The Wandering Fool*). Bu kitabın kapağında bir Abidin Dino deseni yer almaktadır.

Türk edebiyatına kişisel desteğinin yanı sıra Fransa ve Almanya'daki Türklere her fırsatta maddi ve manevi yardım etmiştir. Roditi'nin dedesi uzun yıllar Wagon-Lits seyahat kuruluşunun yetkili olarak Orient-Express'in son noktası Pera Palas'ta görev yapmış. İstanbul'a ziyaretinde Pera Palas'ta, dedesine hürmeten, ücretsiz misafir edilmesinden çok etkilenmiş.

1995 Ağustos'unda kısa bir süre için San Francisco'dayken *Literary Bookstores*'a göre şehrin nitelikli kitapçılarından sayılan varoş yöresi Haight Street'deki Booksmith'e uğradığımda şiir kitaplarının yanındaki rafta, mavi-lacivert kapaklı, kısa ve ince iki kitap dikkatimi çekti; Edouard Roditi'den *The Journal of Apprentice Cabbalist*. Yayınevi İngiltere'nin Newcastle bölgesinde faaliyet gösteren "Cloud". Kitap yalnızca 350 adet basılmış ve 257 numaralısını hemen satın alıyorum. Kırk üç sayfalık kitabın on iki sayfası Roditi'nin 1991 yılında yazdığı önsöze ayrılmış. İşin ilginç yanı kitaptaki yazılar 1931 yılında yazar 21 yaşındayken Rimbaud, Blake, Otto Weininger ve Carlo Suares'ten okuduklarının etkisiyle kaleme alınmış. Yazı dosyası kaybolmuş veya unutulmuş ve 1987 yılında ortaya çıkmış. Kitabı okurken Roditi'nin 21 ya-

şındayken ortaya çıkardığı ürünlerinde bile bir olgunluk ve derinlik düzeyini tutturduğu gözlemleniyor.

Booksmith'ten çıktıktan sonra yolda diğer kitabı da almadığım için pişman oldum. (Kimbilir yalnızca 350 adet basılan bu değerli kitaptan Michael Neal'de bile olmayabilir.)

E. Roditi altmış yıl boyunca sürrealist akıma sadık kalarak az ve öz yazdı. Yaşamı Avrupa ve ABD'de geçmesine rağmen atalarının ülkesi Türkiye'nin edebiyatına, edebiyatçısına, kültürüne ve insanına yardımcı olmaya çalıştı. Ferit Edgü'nün Abidin Dino'nun *Kısa Hayat Öyküm* adlı otobiyografisine yazdığı sunu yazısında dediği gibi, o kitap Abidin Dino'nun Gerçek Özyaşam Öyküsü'nün bir girişi olarak kalsaydı ve Abidin Dino gerçek özyaşam öyküsünün gelişme ve sonucunu da tamamlayabilseydi, Edouard Roditi'den de gerektiği gibi bahsederdi.

Roditi öldüğünde en değerli hazinesini, kütüphanesini Michael Neal'a bırakmış. Ben bu yıl inşallah Michael Neal'ı Pera Palas'ta misafir etmeyi, Balat'tan Rumelikavağı'na İstanbul'u gezdirmeyi düşünüyorum. Yapı Kredi Yayınları *Delights of Turkey*'yi, başkaları da onun denemelerini ve şiirlerini çevirerek ivedilikle Türk okurlarına sunmalıdır görüşündeyim.

Mart-Nisan 1997'de kitap-lık *dergisinde yayımlanan "Dünyanın En Nitelikli Anglo-Amerikan Kitabevi Paris'te mi? (Veya Edouard Roditi ile Michael Neal Üzerine" başlıklı yazıdan alınmıştır.*

"Balat" kökenli bir yazar ve kültür adamı olan Roditi, bildiğimiz, bildiğimizi sandığımız, üzerinde yaşamamıza karşın zaman zaman farkına varmadığımız "manzaralara" ve "tatlara" dikkatimizi çekiyor öykülerinde. Artık unutulan eski masalları, kendine özgü üslubuyla diriltiyor adeta.

Uzun yıllar tanıma olanağı bulamadığımız bir yazardan, tadına doyulması olanaksız bir öyküler toplamı sunuyor bu kitap bize. Yeniden hatırlamak için...

ISBN 975-363-009-0

1.500.000